

RANA KOMMUNE

Økonomiplan 2020 – 2023

- Status og rammebetingelser
- Analyser

2019

Perspektivanalyse

Arbeidsdokument

Økonomiavdelingen
Rana kommune
Perspektivanalyse 2020
Økonomiplan 2020-2023
Oktober 2019

Innholdsfortegnelse

INNLEDNING	3
Perspektivanalysen som helhetlig kunnskapsgrunnlag...	3
UTFORDRINGSBILDET – PÅ KORT OG LANG SIKT	4
Uten kommunen stopper det opp	4
Vekstkraft og attraktivitet.....	6
Sysselsetting.....	8
Demografi	10
Status –styringsindikatorer.....	11
LOKALT BLIKK MOT FREMTIDEN	14
Hva skaper vekst?	15
FNs bærekraftmål som rammeverk	16
Helhetlig plan og styring	17
Ny kommunelov.....	18
STRATEGIER OG FOKUSOMRÅDER	19
Samfunn.....	19
Klima, energi og miljø.....	19
Sosial bærekraft	21
Tjenester	21
Realkapital og vedlikeholdsetterslep	23
Samordning av areal	24
Kommunale boliger og eierskap.....	24
Boliger for vanskeligstilte	24
Barnehagedekning	25
Integreringsområdet	26
Fastlegeordningen	26
Medarbeidere og organisasjon	26
Økonomistyring – prioritering	27
Investeringsnivå og risiko	27
Mulige Strategier	28
KOMMUNEØKONOMI	29
Hva bestemmer driftsrammene?	29
Hvordan sikre velferdsleveransen også på lang sikt?....	30
Økonomisk utfordring	32
Handlingsregel for økonomisk bærekraft	32
Ny kommunelov og handlingsregler.....	32
Kommunaløkonomisk analyse	33
Lønnsanalyse	35
Investeringer.....	36
Finans.....	40
Eiendomsskatt	42
Pensjon.....	43

VEDLEGG	46
Vedlegg 1 Investeringsprogram 2020 - 2023	46
Vedlegg 2 Justeringer drift og finans 2020 – 2023	49
Vedlegg 3 Rammereduksjoner 2020 - 2023	51
Vedlegg 4 Nye forslag til investeringer, ikke prioriterte	57
Vedlegg 5 Nye tiltak og behov drift, ikke prioriterte	58
Vedlegg 6 Handlingsdel kommuneplan	59
Vedlegg 7 Utvalgte nøkkeltall for 2018 KG 13	61
Vedlegg 8 KØB prosjektet	62
Vedlegg 9 Skattelegging av vannkraftverk	63

INNLEDNING

Perspektivanalysen som helhetlig kunnskapsgrunnlag

Perspektivanalysen har som formål å bidra til en mer helhetlig, kunnskapsbasert og effektiv planlegging. Dokumentet gir en oversikt over utviklingsstrekk, utfordringer og muligheter for kommunen som organisasjon og som samfunn, og legges til grunn for prioriteringer i økonomiplanen, drift/tjenesteyting, kommuneplanen og for vurdering av kommunens samlede planbehov.

Perspektivanalysen for Rana kommune oppdateres løpende og beskriver utviklingsstrekk og utfordringer.

Perspektivanalysen vil sammen med kommunal-økonomisk analyse, KOSTRA-analyse og kommunebarometer være bakgrunnsdokumenter for årets budsjett- og økonomiplanprosess.

Det er viktig å løfte blikket og se ting i et lengre perspektiv når vi planlegger. I dette dokumentet gir administrasjonen et innblikk i utfordringene fremover sett fra vårt ståsted. Målet er å tilrettelegge for en budsjett og økonomiplanprosess der strategisk fokus danner grunnlag for fremtidige veivalg og prioriteringer.

Helhetsbilde

Kommunen har ansvar for et bredt spekter av tjenester til innbyggere i alle livsfaser. Vi bruker ofte begrepet fra «vugge til grav» når vi skal beskrive dette.

For å støtte opp om ønsket utvikling både lokalt og nasjonalt, må kommuneorganisasjonen være fremtidsrettet og fremoverlent. Dette vil bidra til å utvikle et effektivt og godt kommunalt tjenestetilbud og styrke regionens attraktivitet.

Det samlede tjenestetilbudet skal leveres innenfor en begrenset økonomisk ramme. Vi må derfor se sammenhengen mellom drift og investeringer for å vurdere hvordan ulike prioriteringer påvirker økonomi og handlingsrom over tid. Handlingsregler skal bidra til god og bærekraftig økonomistyring

Både administrasjon og politikere må ha løpende fokus på behov, hva som er god nok kvalitet og prioritering. Det er viktig å se helheten for å ivareta alle brukergrupper – også de med svakest stemme.

FNs bærekrafts mål setter fokus på tre dimensjoner – bærekraftig klima og miljø, sosial bærekraft og økonomisk bærekraft. En innføring av FNs bærekraftsmål som nytt rammeverk for planlegging og tjenesteyting, vil utfordre oss til å løfte blikket og se samfunnsutviklingen i en større og helhetlig sammenheng. Hvordan kan Rana kommune bidra til bærekraftig utvikling som sikrer fremtidige generasjoner?

Rådmannen avslutter alltid sin presentasjon på følgende måte når budsjett og økonomiplan overleveres til politikerne:

«Det er rådmannens plikt å ha en helhetlig tilnærming. Hvilken rolle inntar Rana politikerne?»

- *Sektororientert eller helhetsorientert?»*

Til ettertanke for gamle og nye folkevalgte.

Motto for årets budsjett og økonomiplanprosess er:

«Helhet og bærekraft»

Prosess budsjett- og økonomiplan 2020-2023.

UTFORDRINGSBILDET – PÅ KORT OG LANG SIKT

Uten kommunen stopper det opp

Arbeidet som utføres i kommunen betyr mye for folks hverdag. Det er kommunen som sørger for at gatene blir brøytet og feid og avfallsdunken tømt, at det finnes barnehageplasser, at barna våre får den skoledagen som kan gjøre dem til gagns mennesker og som sørger for god omsorg for våre eldre.

Kommunen har store samfunnsoppgaver i kraft av rollene som tjenesteyter, myndighetsutøver, samfunnsutvikler og arena for det lokale og regionale demokratiet.

Men hvordan står det egentlig til i vår kommune sett i lys av de store utfordringene vi står overfor som samfunn i årene som kommer?

Lokalt selvstyre under press

Det lokale selvstyret står sterkt i befolkningen. Lokaldemokratiet vårt oppleves som godt, men kan forbedres. Kommunestyret har en viktig rolle og folk er jevnt over fornøyd med kommunenes evne til å levere tjenester. Likevel er valgdeltakelsen lav.

Ved kommunevalget i 2015 var valgdeltakelsen i Rana 55 prosent og på landsbasis 60 prosent. Ved årets valg har 63 prosent av de stemmeberettigede stemt.

Innbyggermedvirkning handler om å lytte til innbyggerne. Det styrker tilliten til lokaldemokratiet og sikrer at innbyggernes stemme blir hørt. Tilliten til kommunestyret er stabil, men bør bli høyere.

Mange lokalpolitikere har blitt utsatt for hatefulle ytringer eller trusler, og sannsynligheten for å oppleve dette er større jo yngre den folkevalgte er. Dette er bekymringsfullt og må tas på alvor.

God kommuneøkonomi – men hvor lenge?

Oljenedturen i 2015 var starten på to års opptur for kommunesektoren. Inntektsnivået har deretter holdt seg godt oppe og mange kommuner, deriblant Rana, kan vise til gode økonomiske resultater. Den gode inntektsutviklingen har i stor grad vært påvirket av overraskende store skatteinntekter og et gunstig rentenivå.

God økonomi er grunnlaget for en stabil og god oppgaveløsning. Det er derfor grunn til bekymring når den langsiktige balansen i statsfinansene er under press, samtidig som den kraftige veksten i behov for helse- og omsorgstjenester så vidt har begynt. Litt forenklet kan man si at rammebetingelsene kommunen blir stilt overfor blir bestemt av landets økonomi, statens prioritering av kommunesektoren og velferdstjenestene som kommunene leverer.

Rana kommunes evne til å tilby gode velferdstjenester over tid oppstår i skjæringspunktet mellom rammebetingelsene myndighetene tilbyr, demografisk utvikling, standard på tjenester, vedlikeholdsetterslep, kostnader knyttet til klima, lokale prioriteringer og evne til effektiv drift.

Framtiden er usikker - også den økonomiske.

De siste årene har vært preget av lav rente og høy vekst i bruk av oljepenger. Samtidig er det noen forhold som sammen med historiske trekk peker mot svakere økonomisk vekst. Det er spesielt to forhold som vil ha betydning fremover:

- Oljesektoren vil ikke være samme sterke drivkraft i økonomien som før.
- Veksten i befolkningen i arbeidsdyktig alder blir lavere, samtidig som det blir flere eldre.

Dette vil påvirke handlingsrommet i kommunene.

Økonomiplan 2020-2023 – økt økonomisk risiko

Rana kommune har de senere år justert driften ut fra demografiske endringer og omstilling til en mer bærekraftig drift. Driften har i tillegg lagt til rette for nødvendige investeringsløft og økt engasjement som samfunnsutvikler. Rana kommune har så langt lyktes i omstillingen. Kommunens økonomiske

status er solid og det leveres tjenester innenfor økonomiske rammer. Kommunen skal fortsatt kunne levere pålitelige tjenester basert på sunne økonomiske verdier og videreføre sin rolle som samfunnsutvikler.

Kommunen har et gunstig utgangspunkt ved inngangen til 2020-årene, men utfordres av økende demografiske endringer, utsatte drifts- og investeringsbehov og nedgang i bosatte flyktninger. Dette påvirker bærekraftelementene og fører til økt økonomisk risiko.

Rana kommune har som handlingsregel et netto driftsresultat (NDR) på 2 prosent. Høyt investeringsvolum med stigende gjeldsgrad og krevende driftstilpasninger med påfølgende økt økonomisk risiko, har ført til at måltallet er satt til 3 prosent. Kommende planperiode legges det opp til 2,4 prosent i snitt på netto driftsresultat. Reduksjonen i netto driftsresultat er ikke ønsket, men styrt av hvor store driftsreduksjoner tjenestene kan tåle.

Økonomiplanen viser utfordringen med løpende å justere driften etter demografiske endringer og andre endringer i innbyggernes behov. Det skjer en rask endring med færre barn, en hurtig voksende eldregruppe og redusert bosetting av flyktninger. De økonomiske konsekvenser uttrykkes i en matematisk endring i overføringen i statsbudsjettet som gir umiddelbar virkning for kommune-økonomien.

Statsbudsjettet forutsetter at kommunene følger opp og justerer driften mellom tjenestene like umiddelbart. Slik er ikke virkeligheten. Tjenestene er ofte møysommelig bygd opp med bindinger og strukturer som det tar tid å endre på. Oppvekst og kultur har tre områder med store omstillingsutfordringer grunnet nedgang i brukertall. Det gjelder skole, barnehage og integreringsområdet.

Summen av omstillingskravene er store og omfattende. For integreringsområdet foreslås det å fordele innfasingen av endringene over tid gjennom å gradvis redusere bruk av fondsmidler, slik at tjenesten fra 2024 er i balanse.

Økonomiplanopplegget gir lite rom til å etterfylle disposisjonsfondet etter flyplassinvesteringen, sette i gang nye/økte driftstiltak i kjernetjenestene og iverksette utsatte investeringsiltak som følge av vedlikeholdsetterslepet.

Netto driftsresultat gir rom for å videreføre egenkapitalavsetningen på rundt 50 mill. kr årlig. Dette er en viktig avsetning og egenkapital for å dempe økningen i gjeldsgraden, slik at ikke hele investeringsregningen skyves over til kommende

økonomiplaner. Det er også viktig ut fra bærekraft-prinsippet å holde fast ved praksis om å ikke låne til drift.

Vi går inn i en planperiode med reduserte driftsmarginer, mindre reserver, økt økonomisk risiko og økt ansvar for tjenestene til å levere innenfor de økonomiske rammer som tildeles.

Omprioriteringer i drift kan frigjøre midler til nye tiltak og bidra til å minske risikoen. Fortsatt arbeid med omstrukturering og effektivisering blir viktig.

Demografien byr på utfordringer

Størrelse og sammensetning av befolkningen endrer seg. Det er store forskjeller på hvordan innbyggere i ulike aldersgrupper bruker offentlige tjenester og hvor mye de bidrar økonomisk til fellesskapet.

Unge og gamle er de store brukerne av kommunale tjenester, mens innbyggere i yrkesaktiv alder bidrar mest til finansiering av kommunen ved å betale skatt. Vi blir stadig flere eldre, og foran oss har vi en periode hvor behovet for helse- og pleie og omsorgstjenester vil stige kraftig.

Befolkningsprognosene våre viser at den eldre delen av befolkningen vokser og vi blir færre yngre. Antall innbyggere i yrkesaktiv alder som skal produsere det økte tjenestebehovet reduseres. Samtidig vil vi få mindre innvandring.

Stor forsørgelsesbyrde vil normalt gå sammen med svak inntektsvekst fordi det er færre som jobber og betaler skatt. Helse og omsorg er det tjenesteområdet som vil utfordres sterkest av demografien i årene fremover.

Sosial bærekraft

De økonomiske ulikhetene i det norske samfunnet vokser, og stadig flere lever med lav inntekt over tid. Mer enn hvert tiende barn i Norge lever nå i en familie som kan defineres som fattig. Tre av fire som går videregående opplæring gjennomfører skolen, men frafallet er fortsatt høyt. Andelen som får godkjent læreplass er økende, men det er store variasjoner mellom fylker og utdanningsprogram.

Det lønner seg å forebygge å investere i mennesker - både for enkeltmennesket og for samfunnet rundt.

Da må vi som kommune forebygge - og det på andre måter enn vi gjør i dag.

Klima- og miljøutfordringene

Nye norske klimamål med kutt i utslipp fra transport, bygg, avfall, landbruk og andre ikke-kvotepliktige utslippskilder, har gjort kommunesektoren til en enda viktigere klimaaktør.

Tiltak for å få ned utslipp av klimagasser, tilpasse samfunnet til endret klima, samt reparasjon og forebygging av naturskade vil koste stadig mer framover. Det vil på samme måte som aldring av befolkningen innebære både lavere økonomisk vekst og økte kostnader. Kommunen vil bli presset på klimakostnader, løpende behov for velferdstjenester og vedlikeholdsetterslep på realkapital – bygg og vei.

Kompetanse og rekruttering

Kompetansen til de ansatte er kommunens viktigste ressurs for å levere bærekraftige tjenester av god kvalitet. Kommunen består av kompetanseintensive arbeidsplasser, og rett rekruttering og utvikling av egne ansatte er viktig for å møte behov fremover.

Det viktigste kompetansepotensialet finnes blant de som allerede jobber hos oss. Høy andel deltidsansatte er en av de største utfordringene i kommunesektoren. Økt nærvær, flere på heltid og målretta rekruttering av unge er viktige grep for å sikre et bærekraftig tjenestetilbud.

Innovasjon og digitalisering

Innovasjon og digitalisering er et svar på behovet for å effektivisere og forbedre tjenestetilbud uten å øke kostnadene.

I takt med at samfunnet digitaliseres øker forventningene til infrastruktur og tilgang på digitale tjenester fra kommunen. Oppslutningen om felles digitaliseringsløsninger for kommunal sektor er en av nøklene for å kunne levere sammenhengende og brukervennlige digitale tjenester til innbyggere og næringsliv.

Vekstkraft og attraktivitet

Selv om det er optimisme i Rana er vekstkraften svak målt i befolkning og sysselsetting.

Premissene for vekst og utvikling legges på kommunalt nivå. Bedrifter etablerer seg der det finnes gode rammevilkår og rett kompetanse. Folk følger arbeidsmarkedet, men vektlegger samtidig andre faktorer ved valg av bosted. Dette skaper konkurranse og press mellom kommunene.

Bedre omdømme skapes gjennom konkrete resultat. Rana kommune har derfor inntatt en aktiv rolle og jobber systematisk for å utnytte og tilrettelegge muligheter som kan bidra til befolkningsvekst og økt attraktivitet lokalt og i regionen.

[Kommuneplan for 2017-2027](#) med sine prioriterte satsingsområder gir retning for dette arbeidet. [Temaplan for næringsutvikling](#) som nylig er vedtatt beskriver hva som skal til for å få en offensiv utvikling av Rana kommune og regionen.

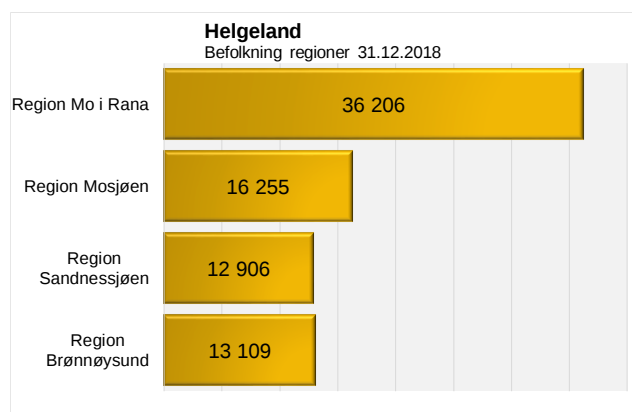
Ved utgangen av 2018 var region Helgeland 78 476 innbyggere. Dette er en reduksjon på 138 innbyggere fra året før. Kun region Rana hadde en økning i folketallet, fra 36 161 innbyggere til 36 206 innbyggere, en økning på 45 innbyggere.

Region Helgeland utgjør 32,3 prosent av Nordlands befolkning, mens 46,1 prosent av befolkningen på Helgeland er bosatt i Rana kommune.

Nordland hadde 243 385 innbyggere ved utgangen av 2018, en økning på 50 innbyggere fra året før.

Rana kommune utgjør 14,9 prosent av befolkningen i Nordland.

Figur 1. Befolkning fordelt på regioner Helgeland

Region Mo i Rana: Rana, Hemnes, Nesna, Lurøy, Rødøy og Træna

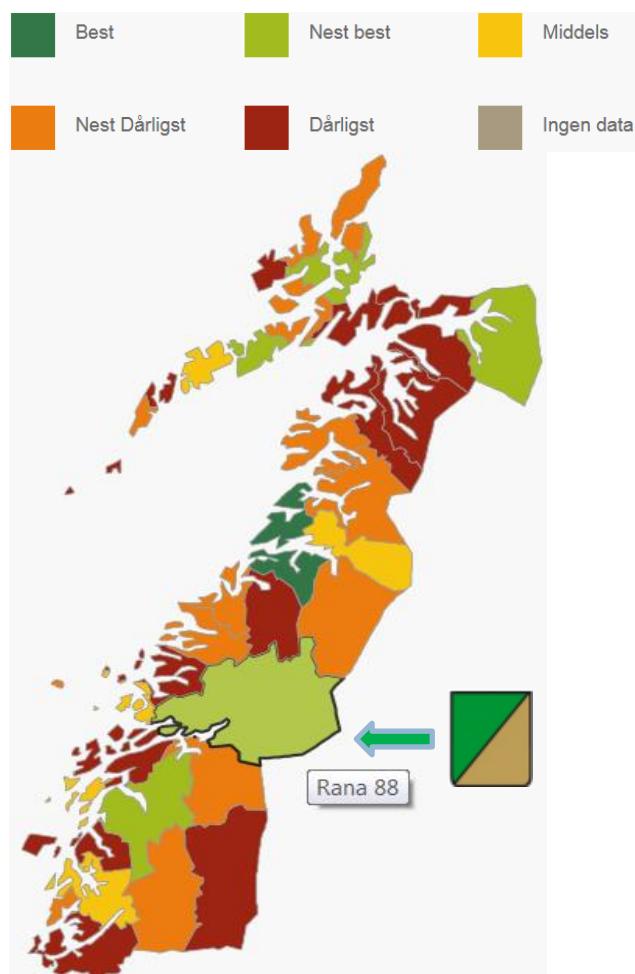
Kommune NM

Næringslivets hovedorganisasjon NHO har siden 2011 publisert indikatorer som rangerer kommuner etter attraktivitet og lokal vekstkraft basert på forhold ved næringsliv, arbeidsmarked, demografi, kompetanse og kommunal økonomi.

Undersøkelsen fra 2019 er basert på tall fra 2018.

Rana er rangert som nr. 88 på landsbasis og har dermed forbedret sin posisjon fra 96.plass i fjor. Rana er nest beste næringslivskommune i Nordland, etter Bodø som er rangert som nr. 36 i landet, ned to plasser fra i fjor. Rana får høyest uttelling på kompetanse (66. plass) og kommune-økonomi (84. plass). Deretter følger næringsliv (137), demografi (141) og arbeidsmarked (233).

Figur 2. Kommune NM Nordlandskommuner

Sysseissetting

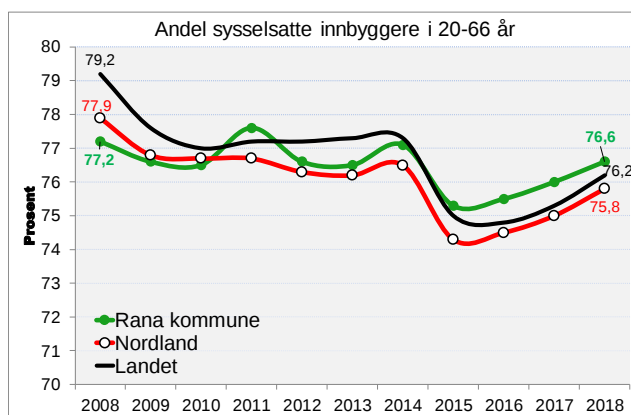
Tabell 1. Sysseissette etter bosted, arbeidssted og næring 2015-2018

	2015	2016	2017	2018	Andel i %	Endring fra 2015	Endring fra 2017	Endring fra 2017 i %
Jordbruk, skogbruk og fiske	189	203	168	197	1,5 %	8	29	17,3 %
Bergverksdrift og utvinning	279	293	318	337	2,6 %	58	19	6,0 %
Industri	1 503	1 467	1 513	1 573	12,0 %	70	60	4,0 %
Elektrisitet, vann og renovasjon	215	229	212	166	1,3 %	-49	-46	-21,7 %
Bygge- og anleggsvirksomhet	1 252	1 258	1 253	1 229	9,4 %	-23	-24	-1,9 %
Varehandel, motorvognreparasjoner	1 635	1 628	1 668	1 671	12,8 %	36	3	0,2 %
Transport og lagring	685	679	700	703	5,4 %	18	3	0,4 %
Overnattings- og serveringsvirksomhet	374	362	388	382	2,9 %	8	-6	-1,5 %
Informasjon og kommunikasjon	274	257	232	272	2,1 %	-2	40	17,2 %
Finansiering og forsikring	119	121	139	139	1,1 %	20	0	0,0 %
Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift	483	516	516	549	4,2 %	66	33	6,4 %
Forretningsmessig tjenesteyting	441	449	467	485	3,7 %	44	18	3,9 %
Off.adm., forsvar, sosialforsikring	1 059	1 086	1 088	1 060	8,1 %	1	-28	-2,6 %
Undervisning	936	936	946	918	7,0 %	-18	-28	-3,0 %
Helse- og sosialtjenester	2 633	2 686	2 745	2 776	21,2 %	143	31	1,1 %
Personlig tjenesteyting	571	551	542	567	4,3 %	-4	25	4,6 %
Uoppgitt	40	29	27	45	0,3 %	5	18	66,7 %
Totalt	12 688	12 750	12 922	13 069	100 %	381	147	1,1 %

Verdiskapningen i Nordland er stor. I 2018 ble det nok en gang satt omsetningsrekord med 223 mrd. kr, en vekst på 4 prosent fra 2017. Til sammenligning var den nasjonale veksten på 2,1 prosent.

Rana har i dag et bredt sammensatt næringsliv. Tabellen over viser sysseissettingen i Rana fordelt på ulike næringer. I 2018 var 13 069 personer bosatt i Rana sysseissett. Dette er en økning på 147 personer eller 1,1 prosent i forhold til 2017.

Figur 3. Andel sysseissette 20-66 år

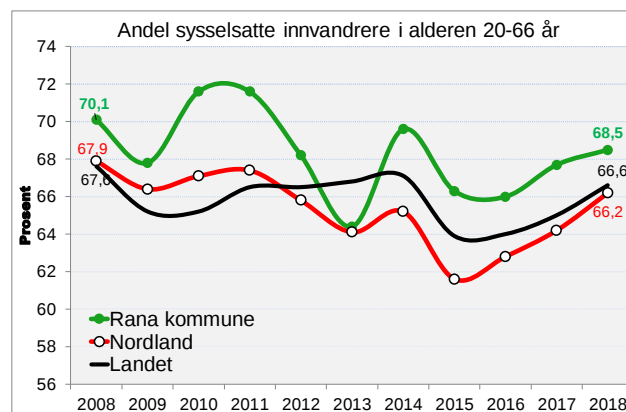

I 2018 var 76,6 prosent av befolkningen i Rana i alderen 20-66 år sysseissett. Andel sysseissette har gått noe ned de siste ti årene, men har igjen økt de

siste tre årene. Rana har en høyere sysseissettingsandel enn både landet og Nordland.

Antall sysseissette innvandrere har økt i Rana, Nordland og i landet de siste tre årene. I 2018 var 68,5 prosent av innvandrere i alderen 20-66 år i Rana sysseissette. Dette er høyere enn i Nordland og landet, som har en andel på henholdsvis 66,2 prosent og 66,6 prosent.

Figur 4. Andel sysseissette innvandrere 20-66 år

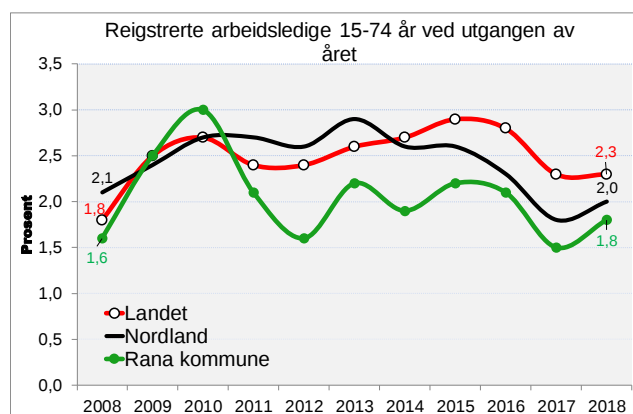

Andel sysseissette innvandrere har variert de siste ti årene. Utviklingen i andel sysseissette innvandrere følger samme tendens som utviklingen i andel sysseissette totalt, men er noe lavere.

Arbeidsledighet

Arbeidsledigheten på landsbasis var 2,3 prosent ved utgangen av 2018 og var dermed uendret fra året før. Ledigheten i Nordland og Rana er lavere enn i landet, men økte fra 2017 til 2018. Ved årsskiftet var registrert arbeidsledighet i Nordland 2,0 prosent og 1,8 prosent i Rana.

Figur 5. Arbeidsledige 15-74 år

Pr. august 2019 var 2,0 prosent (270 personer) av arbeidsstyrken ledig i Rana.

Flere uføre

I 2018 var 10,1 prosent av befolkningen i aldersgruppen 18-67 år på landsbasis uføre, en økning på 0,3 prosentpoeng fra året før. Blant de eldste fortsetter andelen å synke, så de uføre blir i gjennomsnitt yngre år for år.

Rana har en vesentlig høyere andel uføre enn landssnittet. 13,7 prosent av alle innbyggere i alderen 18-67 år var uføre i 2018, i tillegg har andelen økt både i Rana, landet og i fylket. Rana ligger på samme nivå som Nordland i 2018.

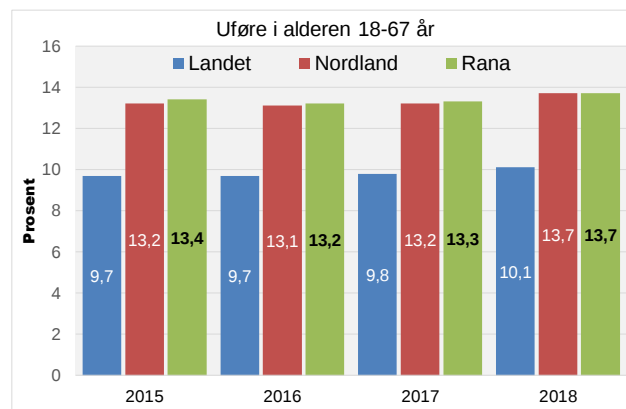
Det er flere kvinner (12,2 prosent av befolkningen) enn menn (8,3 prosent av befolkningen) som mottar uføretrygd. Forskjellen mellom kvinner og menn har økt over tid, og andelen uføretrygdde kvinner er nå historisk høy. I alle aldersgrupper har det vært flere uføretrygdde kvinner enn menn, bortsett fra i alderen under 30 år, hvor mennene har vært i flertall. Nå er derimot andelen uføretrygdde kvinner i alderen 25-29 år for første gang like stor som for menn ifølge Nav.

Sammenlignet med for ett år siden, har andelen uføretrygdde mellom 20 og 59 år økt, mens andelen over 65 år har gått ned. For 18-19 åringene og 60-64 åringene er uføreandelen stabil.

På landsbasis var 350 400 personer i alderen 18-67, bosatt i Norge registrert som uføretrygdde i 2018.

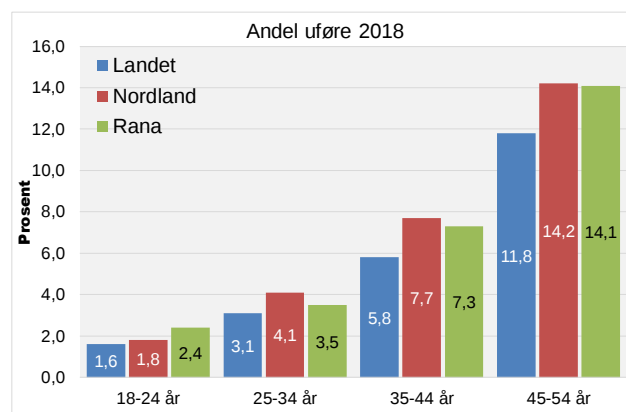
Det er nesten 13 000 flere enn året før, en økning på 3,9 prosent. Statistikken over uføretrygdde viser at trenden med økende uføreandel blant de yngste, og fallende andel blant de eldste, fortsetter.

Figur 6. Andel uføre i alderen 18-67 år

I Rana var 2 305 personer i alderen 18-67 år uføre i 2018. Dette er en økning på 80 personer (3,5 prosent) fra året før og utgjorde 13,7 prosent av innbyggerne i alderen 18-67 år.

Figur 7. Andel uføre i ulike aldersgrupper 2018

Nordland og Rana skiller seg negativt ut ved at vi har en høyere andel uføre i alle aldersgruppene enn landet for øvrig. Rana har en særlig høy andel uføre i alderen 18-24 år og ligger vesentlig høyere enn både landet og Nordland.

Den høye andelen uføre særlig blant unge, i tillegg til at en stadig høyere andel av befolkningen i yrkesaktiv alder blir uføre, er en bekymringsfull utvikling.

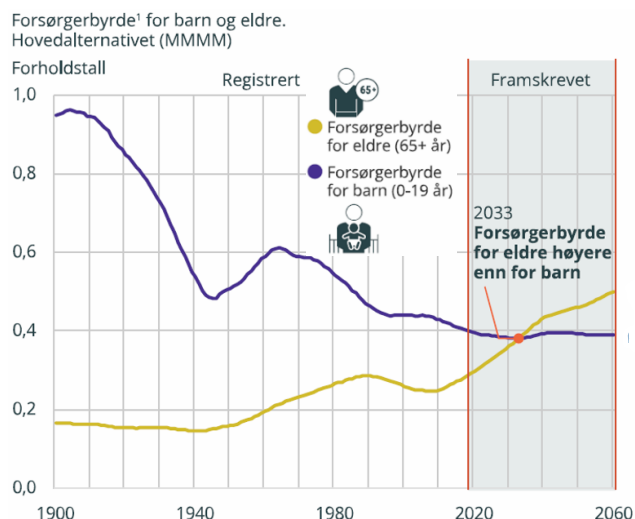
Demografi

Nasjonal trend

Statistisk sentralbyrå (SSB) publiserte de siste befolkningsprognosene sine i juni 2018. Prognosene viser lavere befolkningsvekst, sterk aldring i distriktene samt flere og eldre innvandrere. Dette er trender som vil prege befolkningsutviklingen i Norge framover.

De siste tiårene har folketallet i Norge hatt kraftig vekst, på grunn av høy nettoinnvandring, relativt høy fruktbarhet og lav dødelighet. Befolkningsveksten var på sitt høyeste i 2011 og 2012, men har siden sunket kraftig. I befolkningsprognosens hovedalternativ flater befolkningsveksten ut de neste ti årene før den synker videre.

Figur 8. Forsørgerbyrde landet barn og eldre (SSB)

I 2033 forventer SSB at det vil være like mange eldre (65 +) som barn og unge i alderen 0-19 år og i 2060 ca. 400 000 flere eldre enn barn og unge.

Det er flere årsaker til at veksten i prognosen til SSB blir lavere enn i siste tiårsperiode. Innvandringen har gått vesentlig ned og forventes å fortsette på et lavere nivå, særlig på grunn av lavere innvandring fra Øst-Europa. Også fruktbarheten har gått betydelig ned, og SSB forventer at den vil holde seg lav i noen år før den øker noe. I tillegg vil de store kullene fra etterkrigstiden begynne å komme inn i de eldste aldersgruppene. SSB forventer en tydelig økning i antall døde framover, til tross for økt levealder.

Veksten i folketallet kommer først og fremst i sentrale strøk, mens mange distriktskommuner får nedgang i folketallet. Dette henger sammen med at SSB forutsetter at det innenlandske flyttemønsteret

de siste tiårene fortsetter. Det forventes dermed en fortsatt sentralisering, særlig blant unge voksne.

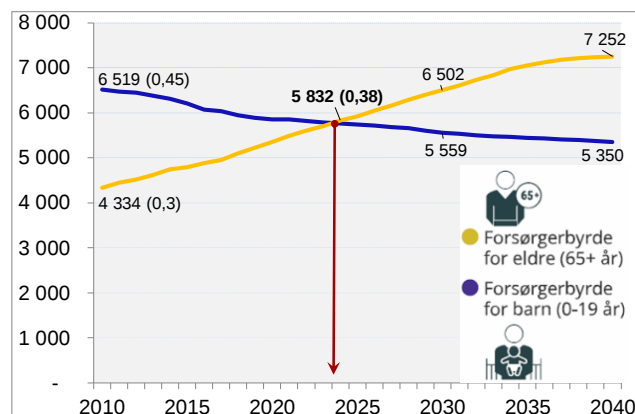
Befolkningsprognose lokalt

Kommunens befolkningsprognose legger opp til en årlig netto tilflytting på 25 personer pr år. Også i Rana forventes redusert nettoinnvandring fra utlandet og lavere fruktbarhet. Befolkningsendringene første halvår 2019 viser at det aldri har vært registrert så lave fødselstall første halvår som i 2019. 110 barn ble født i Rana, mens 108 personer døde, noe som ga et fødselsoverskudd på kun to personer.

Nettoflyttingen var negativ første halvår med minus 32 personer. Vi må tilbake til 2007 for å finne en tilsvarende utvikling første halvår.

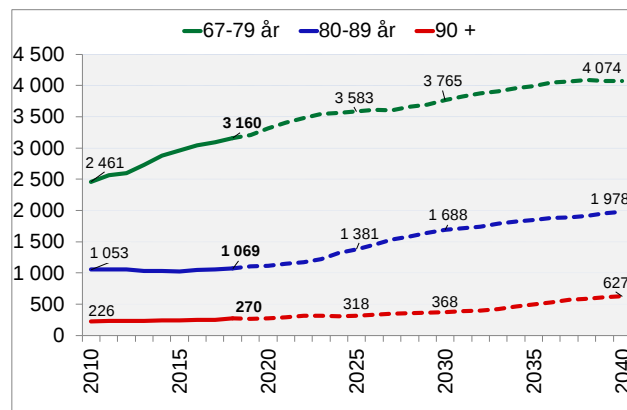
Kort oppsummert viser kommunens befolkningsprognose at barnegruppene og antall personer i yrkesaktiv alder forventes å gå ned i perioden, mens aldersgruppene 67 år og over øker betydelig.

Figur 9. Forsørgerbyrde barn og eldre i Rana

Figuren over viser at det blir like mange barn i alderen 0-19 år som antall personer i alderen 65 år og over i 2024 i Rana. Dette er ni år tidligere enn SSB prognosene for landet.

Figur 10. Prognose personer 67 år og over

Figuren over viser at Rana vil få en markant økning av personer i aldersgruppene 67 år og over. Aldersgruppen 80-89 år vil dobles de neste 20 årene fra i overkant av 1 000 personer i 2018 til nærmere 2 000 personer i 2040.

Aldersgruppen over 90 år øker forventes å øke mest fremover. Fra rundt 2030 viser prognosen at kommunen vil få en kraftig økning i denne aldersgruppen.

Kommunens befolkningsprognose gir en forventet folkemengde på 26 730 innbyggere i 2040.

Tabell 2. Befolkningsprognose 2019-2040

Alder	2018	2023	Endring	2030	2040
0-5 år	1 581	1 575	-6	1 556	1 471
6-15 år	3 088	2 964	-124	2 800	2 718
16-66 år	17 147	16 951	-196	16 611	15 863
67-79 år	3 160	3 545	385	3 765	4 074
80-89 år	1 069	1 220	151	1 688	1 978
90 +	270	311	41	368	627
Sum	26 315	26 566	251	26 788	26 730

Flere eldre

Rana vil i likhet med resten av landet stå ovenfor store utfordringer ved at det blir stadig færre yrkesaktive i forhold til antall eldre.

Arbeidskraftbehovet kan etterhvert bli vanskelig å dekke, spesielt innenfor pleie- og omsorgsykker. Samtidig blir det relativt sett færre i yrkesaktiv alder til å yte omsorg for hjemmeboende eldre. Dette forsterker utfordringsbildet for kommunen som allerede i dag har utfordringer knyttet til rekruttering.

Det blir også flere innvandrere i Norge. I dag er rundt 750 000 av innbyggerne i Norge innvandrere. Dette tallet øker til 1,3 millioner i 2060, ifølge SSB sin befolkningsprognose – hovedalternativet (MMMM). Veksten blant innvandrere kommer ikke i de yngre aldersgruppene, men i aldersgruppene over 40 år. Også blant de aller eldste blir det flere innvandrere.

I dag utgjør innvandrerne under 5 prosent av alle over 70 år i Norge, men i hovedalternativet øker denne andelen til 24 prosent i 2060. Det betyr at hver fjerde person som er 70 år eller mer i Norge vil være innvandrer i 2060.

Migrasjon

Det er rimelig å anta at migrasjonen (inn- og utvandring) til Norge fortsatt vil være betydelig de nærmeste årene, selv om innvandringen til Norge den siste tiden er redusert. Mange innvandrergrupper har lavere sysselsettingsandel enn den øvrige befolkningen. Hvordan innvandrere tas imot og integreres, påvirker kommuneøkonomien. Jo raskere folk tilegner seg kompetanse og ferdigheter og kommer i jobb, jo bedre.

En høy andel i jobb vil styrke bæreevnen, men er også en nøkkel til integrering i bredere forstand. Arbeidslivet er en læringsarena der deltakelse gir bedre språk, økt kulturforståelse og faglig kompetanse. Innvandring er også en mulighet til tilgang på arbeidskraft. Kommunen har gjennom sitt samfunnsansvar et særskilt ansvar for å tilrettelegge og sikre en god integrering.

Status –styringsindikatorer

Er vi på rett vei eller må vi korrigere kursen?

Dette er et spørsmål som det må tas stilling til med jevne mellomrom.

Kommunestyret har fastsatt et sett av styringsindikatorer som skal følges for å se om utviklingen går i ønsket retning. Indikatorene er «temperaturmålere» som fanger opp og gir grunnlag for å vurdere utviklingstrekk i Rana samfunnet og innenfor kommunale tjenester-/ fokusområder.

VEKSTKRAFT OG ATTRAKTIVITET				
Indikator	Forrige måling	Siste måling	Mål 2023	Status
Antall innbyggere	26 315	26 285	27 000	●
Andel av befolkningen alderen 0-17 år	20,3 %	20,1 %	21,0 %	●
Aldersbæreevne	3,89	3,81	3,65 %	●
Arbeidsledighet	1,7 %	2,0 %	1,7 %	●
Andel sysselsatte 20-66 år	76,0 %	76,6 %	78,0 %	●
Andel innvandrerbefolkning	7,8 %	8,2 %	10,0 %	●
Kommunebarometer	292	336	150	●
GRØNN OMSTILLING				
Indikator	Forrige måling	Siste måling	Mål 2023	Status
Luftkvalitet. Overskridelse grenseverdi pr/år (PM10)	12	14	7	●
Vannkvalitet - tjærestoff i blåskjell,grad av forurensing	God	God	God	●
Miljøsertifiserte virksomheter.	29	32	50	●
Energiforbruk kommunale bygg?	193	193	185	●
Kildesortering - andel av totalmengde kildesortet.	85	89	90	●
LIVSKVALITET OG MESTRING				
Indikator	Forrige måling	Siste måling	Mål 2023	Status
Tillit: Meget stor eller stor tillit til lokalpolitikere (Ungdata 2019-VG3)		15,0 %	30 %	●
Vgs. eller høyere utdanning, 30 -39 år (KHS)	78,0 %	78,0 %	80,0 %	●
Antall som bor trangt, 0-17 år (KHS)	14,5 %	15,5 %	13,5 %	●
Andel uføretrygdde 18 - 67 år (SSB)	13,3 %	13,7 %	12,0 %	●
Overgang fra introduksjonsprogram til arbeid-/utdanning	60,7 %	52,4 %	70,0 %	●
Grunnskolepoeng	40,8	40,1	41,3	●
Elevscore mobbing 7. trinn (skala 1-5)	4,6	4,6	4,9	●
Elevscore mobbing 10. trinn (skala 1-5)	4,7	4,7	4,9	●
Elevscore trivsel 7. trinn (skala 1-5)	4,3	4,3	4,1	●
Elevscore trivsel 10. trinn (skala 1-5)	4,0	4,0	4,1	●
Frafall i videregående skole, 3 års gjennomsnitt (KHS)	29,0 %	26,0 %	23,0 %	●
Med i fritidsorganisasjon (Ungdata)	63,4 %	60,0 %	65,0 %	●
Plaget av ensomhet, ungdomstrinn (Ungdata)	25,6 %	27,0 %	22,0 %	●
Fornøyd med helsa, ungdomstrinn (Ungdata)	65,7 %	70,0 %	72,0 %	●
FREMTIDSRETTET INFRASTRUKTUR				
Indikator	Forrige måling	Siste måling	Mål 2023	Status
Andel digitale tjenester med digitalt førstevalg (utvikle metode 2019)			80,0 %	
Brukertilfredshet med digitale tjenester/digital dialog (metode 2019)			90,0 %	

MEDARBEIDERE	Arbeidsgiverstrategi 2018-2024				
	Indikator	Forrige måling	Siste måling	Mål 2023	Status
	Sykefravær	9,1 %	8,7 %	7,0 %	●
	Gjennomsnittlig stillingsstørrelse	81,9 %	83,4 %	82,5 %	●
	Avgangsalder ansatte	63,5	63,5	64,0	●
	Antall lærlinger og praksisplasser	246	304	252	●
	Lederavtaler	99,0 %		100 %	●
	Medarbeidersamtaler			100 %	
	Tiltro til egen organisasjon (medarbeiderundersøkelse)			4,2	
	Mestring og motivasjon (medarbeiderscore)			4,2	
	Turnover (andel ansatte som har sluttet).	12,5 %	12,1 %	12,0 %	●

ØKONOMI	Økonomi				
	Indikator	Forrige måling	Siste måling	Mål 2023	Status
	Netto driftsresultat	4,7 %	5,4 %	3,0 %	●
	Gjeldsgrad	69,1 %	71,9 %	75,0 %	●
	Disposisjonsfond	15,3 %	16,1 %	8,0 %	●
	Egenkapital til investeringer	22,8 %	25,7 %	25 %	●

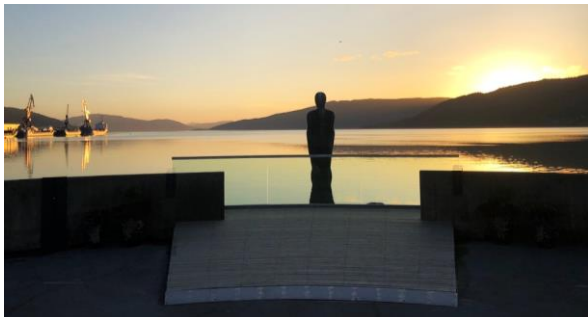
TJENESTER	Tjenester				
	Indikator	Forrige måling	Siste måling	Mål 2023	Status
	Andel innbyggere med digital postkasse	38,0 %	41,2 %	50,0 %	●
	Opplevd god brukermedvirkning (utvikle metode i 2019)			4,5	
	Opplevd god service og tilgjengelighet (utvikle metode 2019)			4,5	

LOKALT BLIKK MOT FREMTIDEN

Rana som kommune og regionsenter har et stort potensiale. Det er derfor viktig å få rettett innsatsen inn mot det som kan gi resultat.

De store motorene i kommunal utvikling er uten tvil flyplass og sykehus.

Sysselsettingseffekten av disse to tiltakene kan alene bli godt over 2 000 årsverk. Det forventes avklaringer rundt begge prosjektene i planperioden. Campus Helgeland er på plass og industrien i Rana viser verden et bilde på det grønne skifte. Sjøfronten er ferdigstilt, og store prosjekter som dypvannskai og batterifabrikk jobbes det med.

Kommunen har et bredt sammensatt næringsliv, og Rana er fortsatt en smeltedigel av mennesker, muligheter og unike kvaliteter.

De viktigste utfordringene kommunen står overfor som samfunn er knyttet til klima- og miljø, økende sosial ulikhet, synkende

fødselsoverskudd, økende antall eldre, økende andel unge som sliter psykisk, høyt frafall i videregående skole, integrering og omdømme.

De organisasjonsmessige utfordringene er knyttet til omstilling og effektivisering, kvalitet i grunnskole, tjenestetilbud til aldrende befolkning, vedlikeholdsetterslep på bygg og veier, krav til beredskap, innovasjon og digitalisering.

Kommunene kan ikke løse alle oppgavene selv. Dette betyr at kommuner må tenke nytt og smart for å løse fremtidens oppgaver.

En aktiv utøvelse av kommunens rolle som tjenesteleverandør og samfunnsutvikler er avgjørende for at vi skal opprettholde et godt lokalsamfunn og sikre fremtidig vekstkraft i regionen.

- **Hvordan skal vi prioritere og samarbeide for å skape videre vekst og sikre at kommunen fremstår som attraktiv for innbyggere, tilflyttere, næringsliv og besøkende?**
- **Hvordan skal vi styrke verdier som identitet, tilhørighet, stolthet og felleskap?**
- **Hvordan skal vi sikre en bærekraftig utvikling som sikrer fremtidige generasjoner?**

Satsingsområder og strategier i vedtatt kommuneplan gir hovedretning.

KOMMUNEPLAN 2017-2027

Samfunnsdel med arealstrategier

Hva skaper vekst?

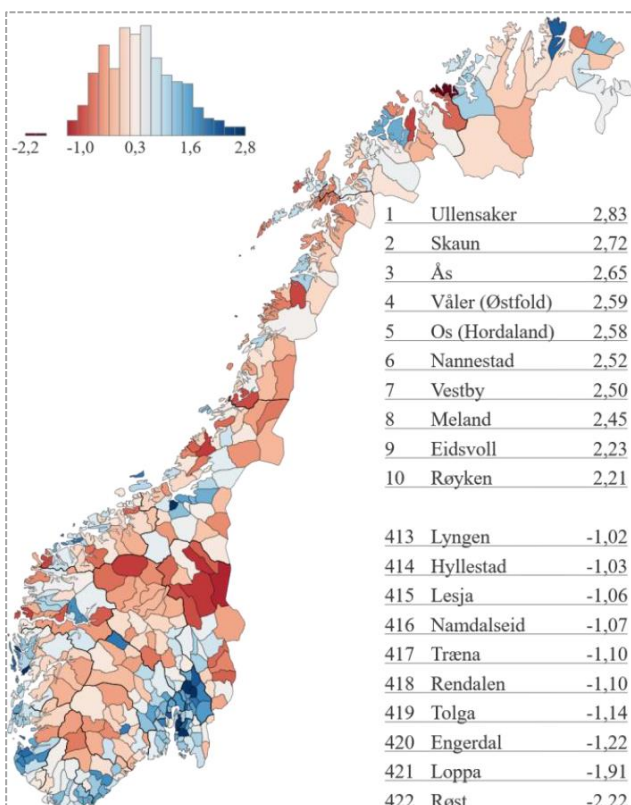
Når vi skal rette blikket fremover er det verdt å stoppe opp og tenke gjennom hva som skaper vekst i en kommune.

I 2018 ble boka [«Hvorfor vokser steder? Og hvordan kan utviklingen påvirkes?»](#) av Knut Vareide og Telemarksforskning publisert. Her oppsummeres resultat av mange års forskning om hva som skaper attraktivitet og bosetting.

Telemarksforskning har utviklet en attraktivitetsmodell, for å forklare steders vekst og utvikling. De ser blant annet nærmere på følgende forhold:

- Hvorfor vokser noen steder, mens andre krymper?
- Hva er de viktigste strukturelle drivkreftene bak steders utvikling?
- Hvordan kan steder påvirke sin egen vekst?
- Hva er sannsynlig framtidig utvikling av stedet og i hvilken grad, og hvordan, kan et sted påvirke egen utvikling?

Figur 11. Befolkningsvekst 2011-2018

Kilde: SSB/Telemarksforskning

Tabellen ovenfor viser gjennomsnittlig årlig befolkningsvekst i prosent for de ti kommunene med høyest og lavest befolkningsvekst i perioden 2011-2018.

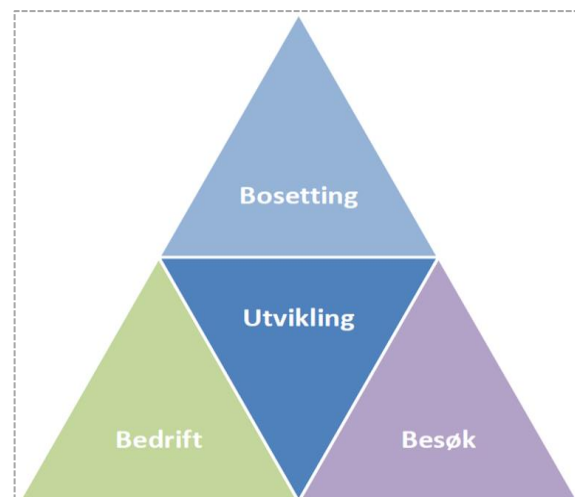
Mange aktører ønsker å skape lokal vekst, og kommuner er nesten uten unntak ivrig etter å skape vekst i befolkning og arbeidsplasser.

Det finnes et stort antall interkommunale institusjoner, regionråd og interkommunale næringssselskaper som er opprettet for å bidra til høyere vekst. Det private næringslivet er også opptatt av å skape vekst i sine områder, og er ofte organisert i næringsforeninger.

Det er utviklet en attraktivitetsmodell. Modellen gir ikke bare en teoretisk forståelse av hva som skaper vekst på et sted, men kan også brukes som støtte til å utvikle strategier og tiltak som fremmer vekst.

Det er viktig å fokusere på handlingsrommet og se på hva stedene selv kan påvirke?

Figur 12. Attraktivitetspyramiden

Kilde: Telemarksforskning

Modellen avdekker de viktigste strukturelle drivkreftene for vekst i befolkning og arbeidsplasser og åpner samtidig for at steder kan påvirke egen utvikling gjennom å bli attraktive for bosetting, bedrifter og besøk.

Telemarksforskning har også gitt ut rapporten [«Suksessrike distriktskommuner anno 2018»](#). Her oppsummeres kjennetegn på en utviklingskultur som er med på å skape en attraktiv kommune:

- Kommunen kan ikke skape attraktivitet alene. Attraktivitet skapes i samspill mellom kommune, næringsliv, frivillig sektor og andre.
- Attraktivitetsforbedring krever stor innsats og tar lang tid. Kommunen må ha fokus på attraktivitet kontinuerlig over lang tid sammen med resten av samfunnet.
- Godt samspill mellom kommune og andre viktige samfunnsaktører krever høy tillit. Kommunen har ansvar for å skape denne

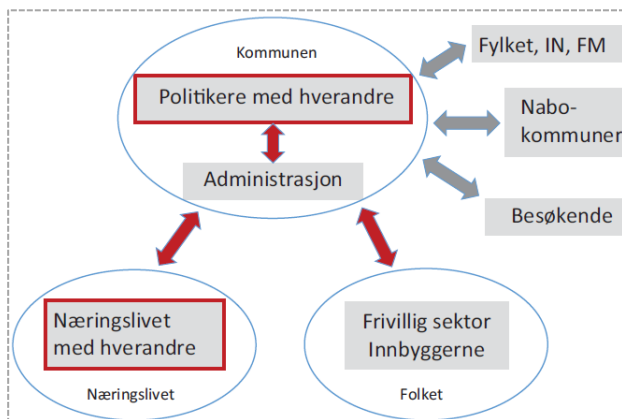
tilliten gjennom åpenhet, god dialog og vedvarende prosesser.

- Kommunen må ha evne til å reagere raskt og utnytte positive muligheter i næringslivet (ha beredskap for flaks). Hovedstrategien er å arbeide langsiktig for å stimulere til vekst i det næringslivet man har i dag. Veksten i næringslivet kommer i de bransjene og i den type næringsliv som kommunen har forutsetninger for. Det er lite fruktbart å ønske seg en annen næringsstruktur enn det en har.
- Kommunen må sikre seg at mangelfulle arealplaner og byggesaksbehandling ikke stopper investeringer i næringsliv eller boligbygging. Dette inngår i å ha beredskap for flaks. Det må bygges nye boliger og næringsbygg i kommunen for at ikke bygningsmassen gradvis forringes.

Flaks eller uhell

Rapporten viser at distriktskommuner som har blitt attraktive næringskommuner, har blitt det som følge av mer eller mindre tilfeldige heldige hendelser, som at nye større bedrifter flytter til kommunen.

Figur 13. Ulike tillitsrelasjoner som er av betydning for å utvikle stedlig attraktivitet.

Knut Vareide – Hva skaper attraktivitet

Hadde Telemarksforskning vurdert de minst attraktive kommunene for næringslivet, ville man sett at mange har hatt samme type tilfeldige hendelser men med motsatt fortegn, i form av nedleggelser og konkurser i større bedrifter.

Flaks og tilfeldigheter spiller altså en stor rolle for kommunenes næringsattraktivitet. Det betyr ikke at kommunens næringsutviklingsarbeid ikke er viktig, men at resultatene kan være lite synlige på kort sikt. Det betyr også at kommunens evne til å reagere for mer eller mindre tilfeldige hendelser blir

viktig. Det gjelder derfor å ha beredskap både for flaks og uhell.

Forskningen viser at boligbygging er den faktoren som har sterkest sammenheng med nettoflytting. Heretter følger vekst i arbeidsplasser som nest største faktor. Pendlingsmuligheter til andre kommuner (større arbeidsmarked) er også med på å skape attraktivitet i en kommune og det er positivt med vekst i nabokommuner.

Høyt utdanningsnivå gir ikke økt attraktivitet og kommuner med mye kultur er ikke mer attraktive enn andre.

FNs bærekraftsmål som rammeverk

Med FNs bærekraftsmål som nytt rammeverk for planlegging og tjenesteyting, utfordres kommunen til å løfte blikket og se samfunnsutviklingen i en større helhetlig sammenheng. Hvordan kan Rana kommune bidra til en bærekraftig utvikling som sikrer fremtidige generasjoner?

Regjeringen har bestemt at FNs 17 bærekraftsmål skal være det politiske hovedsporet for å ta tak i vår tids største utfordringer. Bærekraftmålene består av 17 hovedmål og 169 delmål, og er den globale arbeidsplanen for å skape en bærekraftig samfunnsutvikling frem mot 2030.

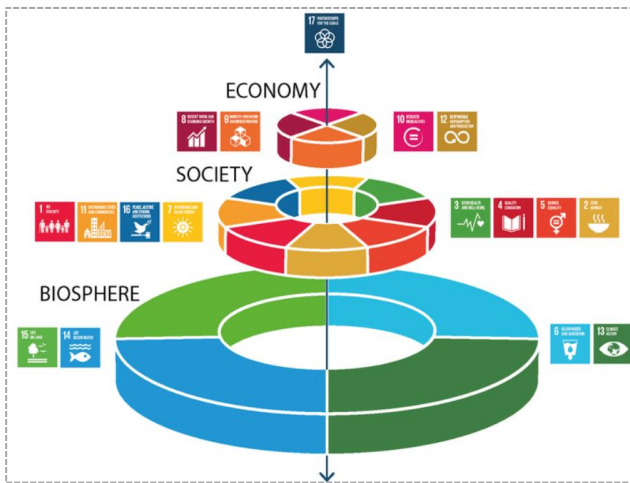

Bærekraftmålene representerer tre dimensjoner – bærekraftig klima og miljø, sosial bærekraft og økonomisk bærekraft.

Figuren under er hentet fra Stockholm Resilience Center og illustrerer sammenhengen mellom de tre dimensjonene. De tre dimensjonene må være bærekraftige i seg selv, og i relasjon til hverandre. Dersom en bærekraftdimensjon forringes de andre, vil det virke tilbake og gi negative konsekvenser.

Tidligere har man sett på økonomisk, sosial og økologisk bærekraft som likevektige dimensjoner. Det er imidlertid flere som nå tar til ordet for at hensynet til klima- og miljømessig bærekraft må veie tyngre.

I bærekraftsmål nr. 17 «Samarbeid for å nå målene» ligger en forventning og et potensiale for samarbeid på tvers av samfunnets sektorer, nivåer, virksomheter og aktører for å nå målene.

Kilde: Stockholm Resilience Centre

Rana kommune skal i planperioden implementere og synliggjøre prioriterte bærekraftsmål som overordnet rammeverk i plansystemet. Målene skal oversettes fra globale til lokale mål og satsingsområder, og det forutsettes at de tre bærekraftdimensjonene ses i sammenheng. Rana kommune følger med ulike indikatorer for å måle effekten av egen innsats mot bærekraftig utvikling.

Helhetlig plan og styring

God ledelse og gode plan og styringsprosesser er en forutsetning for at Rana kommune kan ivareta

rollen som tjenesteyter, samfunnsutvikler og demokratisk arena på en profesjonell måte.

Kommunens helhetlige plan og styringssystem skal bidra til å sikre overordnet styring og legge til rette for internkontroll etter kommuneloven. Det er et prioritert mål å gjøre plan og styringssystemet så enkelt som mulig. Denne tenkingen kaller vi «*Rana modellen*».

Kommunal planstrategi

Kommunestyret skal minst en gang hver valgperiode, og senest ett år etter konstituering, utarbeide og vedta kommunal planstrategi ([plan- og bygningsloven § 10-1](#)). I den kommunale planstrategien gjør kommunestyret strategiske valg for utvikling av kommunen og bestemmer hvilke planer som skal utarbeides.

Fra ord til handling

Budsjett og økonomiplanen ivaretar overgangen *fra ord til handling*. Økonomiplanen skal vise hvordan kommunale planer skal følges opp og hvordan kommunen skal realisere prioriterte satsinger innenfor de økonomiske rammene som er til rådighet. Dokumentet skal på en god måte, binde sammen ulike planer med vedtatte mål.

Sammenhengen mellom politiske styringsdokumenter og rådmannens administrative styring kan forenklet illustreres slik:

Figur 14. Sammenhengen mellom politiske styringsdokumenter

Sammenhengen mellom økonomi, langsiktig planarbeid og vedtatte målsettinger skal tydeliggjøres. Langsiktige utviklingstrekk og målsettinger vies oppmerksomhet, og tverrsektorielle sammenhenger synliggjøres.

Investeringsbehov og driftsutgifter skal tilpasses forventet vekst og langsiktige utviklingsmål, men må samtidig avveies opp mot en sunn kommune-økonomi - kommunaløkonomisk bærekraft. Samtidig skal erfaringene kommunen gjør gjennom evaluerende arbeid og rapportering til kommunestyret, brukes aktivt som kunnskapsgrunnlag for videre arbeid i fireårsperioden.

I sist vedtatte budsjett- og økonomiplan ble handlingsdelen til kommuneplanen integrert i plandokumentet. Handlingsdelen revideres årlig ved behandling av budsjett og økonomiplan.

Ny kommunelov

Stortinget har vedtatt ny kommunelov som styrker det kommunale selvstyret og den folkevalgte styringen av kommunen. Men dersom reglene skal virke etter hensikten, må de tas i bruk.

De fleste kapitlene i den nye loven trer i kraft når kommunestyret er konstituert etter kommunevalget. Det gjelder generelle bestemmelser som

omhandler folkevalgte, administrasjon, interkommunalt samarbeid, egenkontroll i kommunen og statlig kontroll og tilsyn.

Økonomibestemmelsene trer først i kraft 1. januar 2020.

Sterkere økonomibestemmelser

Den nye kommuneloven legger sterkere vekt på langsiktig økonomisk handlefrihet, der finansielle måltall er et av verktøyene. Det er lovfestet en generalbestemmelse som slår fast at kommunene skal forvalte økonomien slik at den økonomiske handleevnen blir ivaretatt over tid.

Reglene for kommunens styring og kontroll med økonomien (§ 14-2) fastslår blant annet:

- Plikt til å fastsette finansielle måltall.
- Krav om å vedta økonomireglement.
- Samlet (konsolidert) konsernregnskap for kommunen som juridisk enhet.
- Hovedregel om at kommunens drift bare skal finansieres av løpende inntekter.
- Skjerpet adgang til å ta opp lån for å finansiere tilskudd til andre rettssubjekters investeringer.
- Merforbruk må dekkes umiddelbart så langt det finnes tilgjengelige midler (egenkapital eller overskudd).

Budsjett og økonomiplan 2020-2023 skal utarbeides i tråd med de nye bestemmelsene i kommuneloven.

STRATEGIER OG FOKUSOMRÅDER

Samfunn

Samfunnsutvikling, trender og utfordringer

Perspektivanalysen skal være et helhetlig kunnskapsgrunnlag for kommunen som samfunnsutvikler og planmyndighet. Valg av overordna mål og strategier, og hvilke planer kommunen skal prioritere skal være basert på kunnskap om lokale utfordringer og ønsket utvikling. FNs bærekraftsmål er sammen med nasjonale forventningsdokument og gjeldende lovverk de viktigste overordna rammene for plan- og utviklingsarbeid i Rana kommune. I tillegg må vi ta hensyn til at samfunnsendringer skjer raskt og at nye styringsformer er på vei inn i kommunene. Det er behov for en enklere og mer fleksibel planlegging og innovasjon, samt nye måter å samarbeide på for å sikre bærekraftig utvikling.

Klima, energi og miljø

Økt oppmerksomhet, mer effektive tiltak og samarbeid på tvers for å bekjempe klimendringene og konsekvensene av dem er helt nødvendig for å nå mål om bærekraftig klima- og miljøutvikling. Industrien i Rana går foran og viser verden et bilde på det grønne skiftet.

Kommuneplan 2017-2027 peker på flere strategier:

- Samarbeid med næringsliv om utvikling i grønn retning
- Bærekraftig utnytting av fornybare ressurser

- Klimavennlige løsninger innen transport, bygg og arealbruk
- Byutvikling med vekt på grønnsstrukturer og urbanisering
- Industriby med ren luft og rent vann
- Bilbruk skal reduseres med bedre kollektivløsninger og gang- og sykkelforbindelser

Overordna mål og strategier følges opp i [Klima- og miljøplan for Rana kommune](#). Med bærekraftmålene som et mer tydelig rammeverk for kommunene forventes det økt effektivitet og samarbeid om å nå klimamålene.

I Rana er det stor aktivitet i Mo Industripark, og luftkvaliteten påvirkes av dette. I tillegg genereres støv gjennom trafikk, særlig i perioder med kaldt og klart vær. Om våren kan det være mye sand og strømasse på veiene, og i denne perioden kan det også være mye støv i lufta. Det pågår en kontinuerlig overvåkning av luftkvaliteten i Rana.

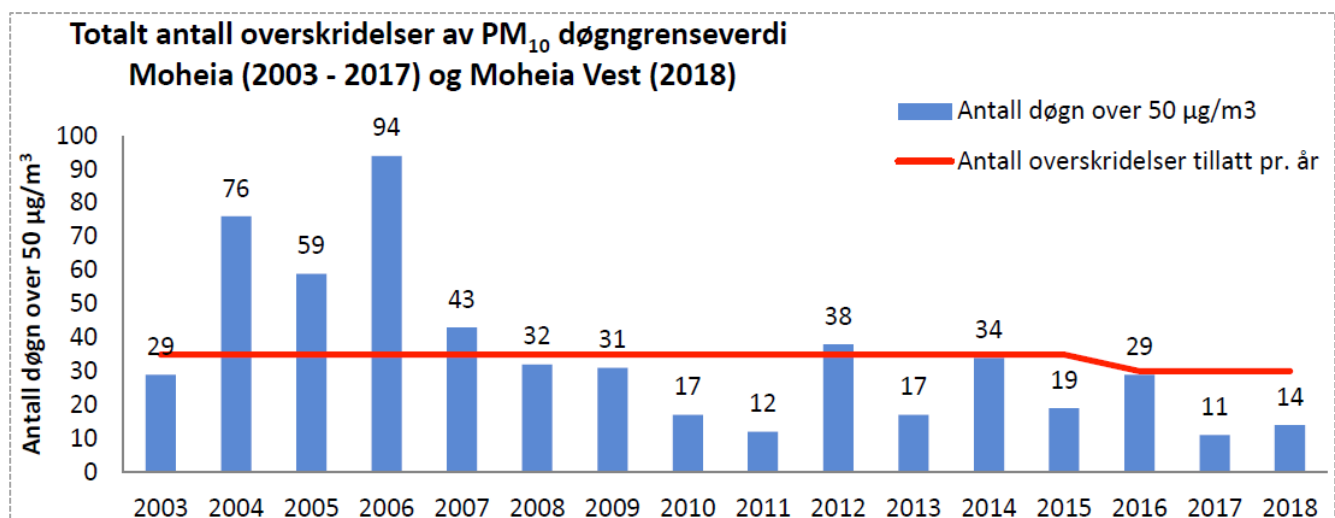
Det er hovedsakelig utslipp fra industribedriftene og oppvirling av støv fra veitrafikk som skaper dårlig luftkvalitet.

Det er utarbeidet en handlingsplan for bedre luftkvalitet. Industribedrifter, Statens vegvesen og Rana kommune samarbeider om tiltak for å bedre luftkvalitet og gjennomføre strakstiltak i perioder med høy luftforurensning.

Ranfjorden er utpekt som nasjonal laksefjord og påvirkes i stor grad av utslipp og avrenning fra ulike kilder samt miljøgifter. Målet er en ren fjord uten miljøgifter og forurensende sedimenter som belaster fjorden.

Regjeringen fastsatte nye nasjonale mål for lokal luftkvalitet med virkning fra 1.1.2016. Kravet ble skjerpet fra maksimalt 35 til 30 overskridelser pr. år. Rana kommunes egen målsetting er maks 7 overskridelser per år.

Tabell 3 viser antall overskridelser av døgn grenseverdi på $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$ i perioden 2003 - 2018. Grenseverdi for antall tillatte overskridelser pr. år er angitt med rødt.

Tabell 3. Antall overskridelser av døgn grenseverdi på $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$ 2006 – 2018.

Grenseverdi for antall tillatte overskridelser pr. år er angitt med rødt. I 2016 ble kravet skjerpet fra 35 til 30 overskridelser

Trender og utfordringer

- Utviklingen med å nå målet om bærekraftig klimautvikling går ikke raskt nok. Det kreves økt oppmerksomhet, mer effektive og målrettede tiltak, og bedre samarbeid på tvers av kommune, næringsliv og innbyggere.
- Det mangler gode lokale indikatorer som kan vise om utviklingen går i riktig og bærekraftig retning innenfor klimagassutslipp og energibruk, og om grønn omstilling går raskt nok. Som byggeier har imidlertid kommunen gode måltall på energiforbruket i kommunale bygg.
- Luftkvaliteten i Mo i Rana er generelt god og har vist en forbedring siste årene, men vi har ikke nådd egne mål om maksimalt 7 overskridelser pr. år.
- Et stort antall vannforekomster i Rana har negative miljøpåvirkninger og er i risiko for ikke å nå god miljøtilstand innen 2021.
- Klimautfordringer vil påføre kommunen klimakostnader fremover. Fylkesmannen har kartlagt status i Nordland og undersøkelsen er kommunenes «selvangivelse» på eget arbeid.
- Rana ligger på topp i beredskapstrappa i Nordland. Kommunen har de siste årene jobbet systematisk med samfunnssikkerhet og beredskap og har et godt og oppdatert planverk. Lovpålagt [kommunal ROS analyse \(Rana ROS 2018\)](#) viser at kommunen må intensivere innsatsen på forebygging i årene fremover.

Relevante spørsmål som bør drøftes før arbeidet med planstrategien:

- Er klima- og miljøplanen ambisiøs nok? Følges prioriterte strategier opp? Går utviklingen i bærekraftig og riktig retning? Går det raskt nok?
- Hva med industriparken og grønn omstilling – hva er status?
- Reduseres utslipp fra transport raskt nok? Går bilbruken ned? Har vi muligheten til å følge med på utviklingen?
- ROS-analyse – hva er vurdert som største risikofaktorene når det gjelder klima-konsekvenser? Har vi et godt nok sikkerhets- og beredskapsplanverk, og følges det opp? Har vi tilstrekkelig beredskap og evne til å stå imot og tilpasse oss klimarelaterte farer og naturkatastrofer?
- Bruker vi klimavennlige løsninger på bygg i stor nok grad? Går energiforbruket pr. m^2 i kommunale bygg fortsatt ned, og går det raskt nok?
- Reduseres utslipp fra industrien raskt nok?
- Er miljøgifter i sediment og blåskjell fortsatt en utfordring i indre Ranfjorden?
- Hva med private avløpsanlegg og oljeholdig utslipp?

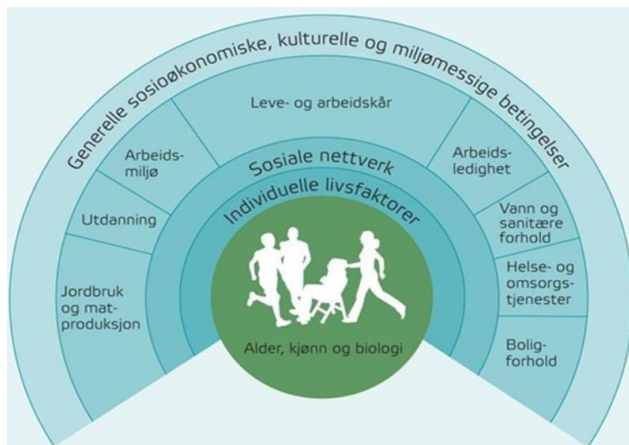
Sosial bærekraft

Sosial bærekraft handler om innbyggere og hvordan vi har det i et samfunn. Det tverrsektorielle folkehelsearbeidet med å fremme gode oppvekst- og levekår, og lik tilgang på goder og ressurser som skole, utdanning, arbeid, kulturtilbud og helse- og omsorgstjenester bidrar til sosial bærekraftig utvikling.

Gjennom tjenesteproduksjon og i rollen som samfunnsutvikler har kommunen muligheter til å påvirke og legge til rette for god folkehelse. Sosial bærekraft handler også om relasjoner, sosiale nettverk, tillit, demokrati, deltakelse og opplevd tilhørighet. Det forventes økt oppmerksomhet på slike faktorer i overgangen til kommune 3.0. De er viktige for å fremme sosial bærekraft, men vanskelige å måle eller finne gode indikatorer på.

Figuren under bygger på Dahlgren og Whitehead sin modell, og illustrerer at det er mange og sammensatte faktorer som påvirker folkehelse og sosial bærekraftig utvikling.

Figur 15. Bærekraftig samfunnsutvikling, modell etter Dahlgren og Whitehead (1991)

Trender og utfordringer

Kommunen har i dokumentet «Oversikt over helsetilstand og påvirkningsfaktorer 2019» pekt ut fire hovedutfordringer som skal prioriteres for å fremme sosial bærekraft i kommende planperiode:

Sosial ulikhet

Det er en systematisk sammenheng mellom sosioøkonomisk status (utdanning, yrke og inntekt) og livskvalitet og levealder. For barn og unge har levekår og livskvalitet sammenheng med foreldrenes sosiale og økonomiske status. Det tverrsektorielle folkehelsearbeidet med å fremme gode oppvekst- og levekår, og lik tilgang på goder

og ressurser som skole, utdanning, arbeid, kulturtilbud og helse- og omsorgstjenester bidrar til sosial bærekraftig utvikling. Mindre ulikhet er et av FNs bærekraftsmål for å fremme en sosial bærekraftig utvikling.

Frafall i videregående opplæring

Rana har et høyt frafall i videregående skole. Frafall reduserer muligheter for videre utdanning og deltakelse i arbeidslivet, og øker risikoen for uføretrygd, dårligere levekår og uhelse. Frafall i videregående skole varierer systematisk etter foreldrenes utdanningsnivå og bidrar til å opprettholde sosiale ulikheter.

Psykiske problemer, ensomhet og utenforskap

Ungdata indikerer at Rana har en høyere andel ungdommer som opplever psykiske problemer, ensomhet og mobbing. I dagens samfunn opplever også mange eldre ensomhet. Innen psykisk helse opplever kommunale tjenester stor og økende etterspørsel fra alle samfunnslag.

Årsakssammenhengene er komplekse. For ungdom vurderes prestasjonskultur og flere valgmuligheter i et mer komplekst samfunn som en viktig årsaksfaktor.

En viktig del av grunnmuren i ungdoms liv er gode relasjoner til foreldre, venner og skole. Generelt er gode møteplasser, relasjoner, sosiale nettverk, deltakelse og opplevd tilhørighet viktige kilder til helse og trivsel for alle aldersgrupper.

Samarbeid på tvers

Folkehelseutfordringer og bærekraftsmål representerer komplekse samfunnsutfordringer som forutsetter samarbeid om oppgaveløsning. Bærekraftsmål nr. 17 «Samarbeid for å nå målene» beskriver et potensial for innovasjon og samskaping som er nødvendig for å lykkes med oppgaver og utfordringer som går på tvers av samfunnssektorer. Samarbeid på tvers er fortsatt komplekst og krevende, og en vedvarende utfordring for kommunene.

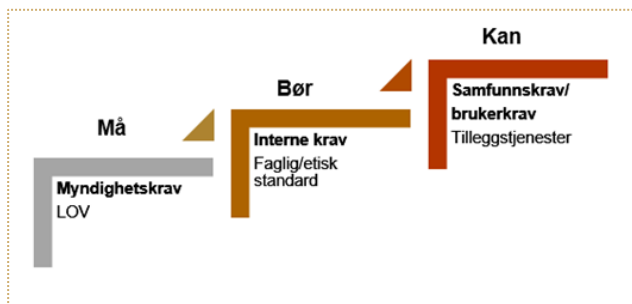
Tjenester

Utfordringsbildet for kommunes tjenester er mangfoldig og til dels varierende fra tjenesteområde til tjenesteområde. Kommunens ressurser skal fordeles og prioriteres mellom mange gode formål – en utfordrende øvelse i seg selv. Brukermedvirkning, tilgjengelige tjenester og god nok kvalitet er viktige stikkord vi som kommune og tjenesteleverandør må ha et aktivt forhold til.

Kommunetrappa viser sammenheng mellom nivå og krav til kommunale tjenester.

Figur 16. Kommunetrappa

Knappere ressurser krever prioritering. Det må derfor tydeliggjøres og tas stilling til:

- **Hva er «godt nok» (standard)?**
- **Hva kan innbyggerne våre forvente?**

Kommunebarometeret

Rana havner på 336. plass i endelig utgave av Kommunebarometeret 2019 fra Kommunal Rapport. Nøkkeltallene er en god del svakere enn hva de økonomiske forutsetningene skulle tilsi. Ser vi bare på nøkkeltall og ignorerer de økonomiske forutsetningene, er kommunen på en 361. plass.

Tabell 4. Plasseringer kommunebarometeret 2019

	2017	2018	2019	Endring fra i fjor
Totalplassering	283	325	336	11
Grunnskole	350	347	330	-17
Pleie og omsorg	359	372	356	-16
Barnevern	189	225	363	138
Barnehage	115	191	250	59
Helse	366	324	363	39
Sosial	266	252	240	-12
Kultur	77	92	62	-30
Miljø og ressurser	203	220	193	-27
Saksbehandling	183	260	162	-98
Vann, avløp og renovasjon	345	369	389	20
Økonomi	86	92	47	-45
Kostnadsnivå	25	45	80	35

Plasseringene er oppdatert med nøkkeltallene som er brukt i 2019-barometeret. Plasseringene vil derfor AVVIKE fra det som ble rapportert for ett eller flere år siden. På den annen side er tidsserien så sammenliknbar som det er mulig å få den.

Samlet sett er nøkkeltallene for Rana relativt sett langt svakere enn normalen i Kommune-Norge.

- **Hva gjør vi med dette?**

Kostra – ressursbruk og prioritering

KOSTRA viser kommunens ressursbruk og prioriteringer til tjenestene. Rana kommune har høyere driftsinntekter enn de fleste kommunene i KG 13. Kun seks kommuner i gruppa hadde høyere brutto driftsinntekter pr. innbygger i 2018.

Brutto driftsutgifter var omtrent på snittet med KG 13, mens netto driftsutgifter totalt er noe lavere enn gjennomsnittet. Kommunens netto driftsutgifter i 2015 var 96,1 mill. kr høyere enn gjennomsnittet i KG 13. I 2018 er netto driftsutgifter 9,7 mill. kr lavere enn snittet KG 13, når det korrigeres for utgiftsbehov.

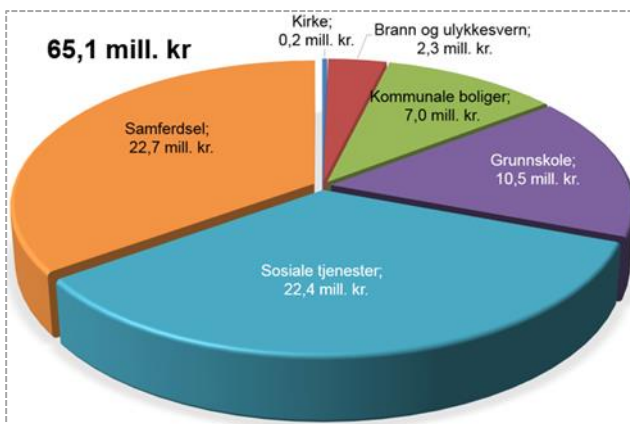
Rana kommune har tatt i bruk Framsikt Analyse som verktøy. En vesentlig endring fra tidligere år, er at det nå korrigeres for kommunenes utgiftsbehov som kostnader knyttet til demografi, geografi og sosiale forhold. Det er nødvendig å korrigere for slike forskjeller, da dette har stor betydning for kommunenes utgiftsbehov og sammenligning med andre kommuner. Departementet beregner kommunenes utgiftsbehov ved tildeling av rammetilskudd til kommunene.

I tillegg er det korrigeret for elever i private skoler. Staten forutsetter at kommunens kostnader til grunnskole blir lavere når mange elever går i private skoler. Staten trekker dermed ut et beløp fra kommunens rammetilskudd som i 2018 utgjorde 5,9 mill. kr for Rana.

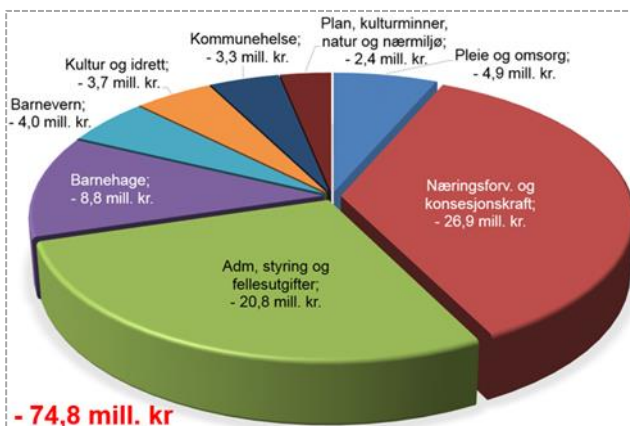
Tallene er også korrigeret for vertskommunetilskudd psykisk utviklingshemmede (PU). 30 kommuner er vertskommuner for nedlagte PU-institusjoner og får 1 mrd. kr for å ta seg av de brukerne som har blitt værende igjen i kommunen etter at institusjonene ble nedlagt. Dette utgjør store summer i enkelte kommuner.

Rana hadde en høyere ressursbruk på samferdsel, sosiale tjenester, grunnskole, kommunale boliger, og brann og ulykkesvern i 2018. Totalt var ressursbruken på disse områdene 65,1 mill. kr høyere enn gjennomsnittet i KG 13. På de øvrige områdene var ressursbruken i Rana lavere enn snittet i KG 13, totalt 74,8 mill. kr.

Diagrammene under viser områdene som bruker mer eller mindre enn gjennomsnittlig ressursbruk i KOSTRA gruppe 13, justert for utgiftsbehov, privatskoleandel og vertskommunetilskudd PU.

Figur 17. Områder med høyere ressursbruk 2018

Det er viktig å gjøre oppmerksom på at Rana har en lavere arbeidsgiveravgift enn de fleste andre kommunene i KG 13. Kun Bodø, Harstad og Tromsø har differensierte satser. De øvrige kommunene har en arbeidsgiveravgiftssats på 14,1 prosent. Dersom Rana hadde hatt tilsvarende arbeidsgiveravgift på 14,1 prosent i stedet for differensiert sats på 5,1 prosent, ville ressursbruken i Rana vært ca. 107 mill. kr høyere.

Figur 18. Områder med lavere ressursbruk 2018

Innovasjon og digitalisering

Kommunen driver med innovasjon fordi store samfunnsutfordringer ikke kan løses ved å gjøre mer av det samme. De viktigste innsatsområdene på innovasjonsfeltet handler om å ta i bruk ny teknologi og å styrke ansattes bidrag til innovasjon gjennom organisasjons- og kompetanseutvikling.

Sentrale myndigheter har en ambisjon om å gjøre kommune-Norge til en digital vinner. Velferdsteknologi skal for eksempel bidra til nye innovative tjenester i omsorgssektoren.

Rana kommune har vedtatt *digitaliseringsstrategi for perioden 2017 -2032*. Det jobbes nå med ulike digitaliseringsprosjekt som skal bidra til å realisere

målene i strategien. Innsatsområdene speiler digitaliseringsbehovene i de ulike sektorene, med vektlegging på *brukerrettede tjenester* og *digital arbeidsflyt*.

Realkapital og vedlikeholdsetterslep

Det er viktig å bevare kommunens realkapital i et langsiktig perspektiv. Vedlikehold, asfaltering, salg av bygg, forvaltning og internhusleie er stikkord i denne sammenheng. Tilstanden på bygg og anlegg kan ikke alene håndteres med økninger i driftsbudsjettene. Vedlikeholdsetterslepet er såpass stort og kommet så langt, at mye må løses med investeringer.

Kommunen skal forvalte sine bygg og tomteareal på en kostnadseffektiv måte for å løse framtidige drifts- og samfunnsutviklingsoppgaver. Bygninger som er utrangert og ikke lenger i bruk, skal ikke belaste kommunens driftsbudsjett utover en overgangsperiode i hvilemodus.

Rana kommune har over tid nedprioritert vedlikehold og bevaring av realkapital (bygg og vei). Det betyr at realkapital forbrukes og forringes.

Vedlikeholdsetterslepet på vei, bygg og anlegg – inklusiv oppgradering til dagens standard er betydelig.

Investeringene i skolebygg bidrar til en betydelig reduksjon i etterslepet på bygg. Når skoleinvesteringene er fullført, gjenstår et etterslep på ca. 1,25 mrd. kr.

Tabell 5. Grovkisse over vedlikeholdsetterslep og oppgraderingsbehov øvrige bygg

Tall i 1000 kroner	Areal	Total beløp
Rådhuset	6 000	150 000
Barnehager	6 000	150 000
Skolelokaler	5 000	125 000
Institusjonslokaler	15 000	375 000
Idrettsbygg og idrettsanlegg	2 000	50 000
Kulturbygg	6 000	150 000
Helse og omsorgsboliger	10 000	250 000
Sum	50 000	1 250 000

Vedlikeholdsetterslepet på vei er i Hovedplan vei (K.sak 21/18) beregnet til 167,7 mill. kr fordelt på 116,3 mill. kr driftsmidler og 51,4 mill. kr investeringsmidler.

- **Bevilgningen til vedlikehold av realkapital på 10 mill. kr i 2019 økes til 15 mill. kr i økonomiplanperioden**

Samordning av areal

Egen sak om helhetlig arealbruksplan for bygg i Rana kommune skal til behandling i kommunestyret i desember i år.

Planen har som målsetning å optimalisere arealeffektiviteten, samt kartlegge muligheter for samlokalisering av tjenesteområder hvor det er mulig å oppnå synergier av både økonomisk og organisatorisk karakter. I planen inngår alle kommunens tjenesteområder. Leide bygg, disponering av nyinnkjøpte Torggata 2 (trykkgården) og samlokalisering av tjenester er eksempler på områder som inngår i planen.

Kommunale boliger og eierskap

Tidligere i høst ble det satt fokus på husleienivå og eieform i bofellesskap for psykisk utviklingshemmede. Husleien i kommunale boliger er fastsatt ut fra selvkost for å dekke investeringsutgifter (lån beregnet ut fra annuitet) og FDVU-kostnader på de enkelte boligene. Husleien blir så regulert ut fra fast boligindeks. Med et tidsspenn på 30-40 år medfører en slik praksis stort spenn i husleien. Det er grunn til å se nærmere på denne ordningen for boliger med langsiktige leieforhold. Dette gjelder spesielt boliger for psykisk utviklingshemmede og øvrige omsorgsboliger. Momenter som trekkes frem er:

- Fra leie til eie - leietakerne bør i større grad nyte godt av kapitaloppbyggingen ved nedbetalingen av lån.
- Kommunal boliger som er egnet til eie må identifiseres.
- Mer likhet i bokostnader og standard i kommunale boliger. Like bokostnader forutsetter at boliger må oppgraderes, jf. vedlikeholdsetterslepet.
- Borettslagsmodell med kombinasjon av innskudd og husleie kan frigjøre kapital til å håndtere vedlikeholdsetterslepet.
- Det må etableres overgangsordninger for å sikre økonomien til den enkelte beboer
- Det må etableres drift av boligene som sikrer god bevaring av realkapitalen i boligen - boligene må vedlikeholdes fortløpende

Overgang fra eie til leie er en omfattende sak som krever tid til å utredes. Bestillinger for det videre arbeid og tidsplan i saken avklares i kommende budsjett og økonomiplan.

Boliger for vanskeligstilte

Fra gjeldende økonomiplan:

«I det økonomiske opplegget er det lagt inn en rammebevilgning 7,5 mill. kr i 2021, økende til 15 mill. kr i 2022 for å imøtekomme behovene i boligpolitisk plan. Det forutsettes at avdelingen arbeider videre med saken for å komme tilbake med mere bærekraftige løsninger til neste rullering av budsjett og økonomiplan».

De boligsosiale tjenestene innen miljøterapeutisk avdeling (MTA) og avdeling for psykisk helse og sosiale tjenester (PHST) har store utfordringer relatert til økning i behov, dyre boligløsninger og redusert tilgang på personell. Stram kommuneøkonomi fører til behov for å se på mer bærekraftige løsninger for disse målgruppene.

Miljøterapeutisk avdeling

Miljøterapeutisk avdeling har vært egen fagavdeling i over 20 år med samme organisering og driftskonsept for boligene. Botilbudet er kommunale samlokaliserte utleieboliger med stasjonær døgnbemanning uten noen form for ambulerende tjeneste. De fleste boligenhetene har 4 til 5 leiligheter, men enkelte har opptil 8. Felles investeringskostnader deles på få personer.

Tjenesten har ventelister på differensierte boligtilbud, dagaktivitet og avlastningsplasser.

I slutten av planperioden 2019-2022 er det 36 personer med behov for et varig botilbud. Boligbehovet fordelt pr. september 2019:

Personer med bolig- + tjenestebehov	2019	2020	2021	2022
Botilbud med heldøgns tjeneste	5	5	4	2
«Satellitt»/behov for ambulerende tjeneste		7	2	5

I tillegg er det 6 personer til som kan bli aktuelle (19 til 58 år). De bor nå i hovedsak hos eldre foreldre. De vil ha behov for bolig med heldøgns tjeneste.

Det er behov for å øke antallet avlastningsplasser med 6-8.

Det er få eksempler i Rana på at personer med utviklingshemming kjøper egen bolig. Personer med utviklingshemming har varig og ordnet inntekt i form av trygd, og flere vil kunne få (del) finansiert kjøp av bolig gjennom eksempelvis startlån. Administrasjonen ønsker å utrede muligheten for alternative måter å skaffe boliger til personer med

utviklingshemming. Enhetene bør også kunne inneholde flere leiligheter enn dagens tilbud. Det må vurderes om nye større enheter kan bygges som erstatning for noen av eldste små boenhetene kommunen har i dag.

Ved nyetablering av boligenheter kan man med fordel også tenke boliger for dem som trenger mindre bemanning enn gruppen som bor i døgnbemannede boliger. Dette kan være bolig uten stasjonær bemanning, og som har felles stue og kjøkkenkrok. Boligen kan for eksempel legges i nærheten av en allerede bemannet bolig, såkalt «satellitt». Det kan vurderes om den kan være ubemannet og betjenes av en ambulant hjemme-tjeneste. Det er avsatt tomt i Toranesgata til et nytt botilbud med plass til 6 leiligheter. Denne bør planlegges/utredes som «satellitt» til eksisterende døgnbemannet botilbud der.

Alder og funksjonsnivå er svært forskjellig i dagens boliger. Differensiering av målgruppene i boliger bør også ses på. Eksempelvis må opprettelse av eget bygg med bemanning for eldre med utviklingshemming der hovedvekten blir pleie og omsorg inngå i en slik vurdering. Grunnen til at man peker på dette er at personer med utviklingshemming lever lengre. Kommunen har flere eldre i denne målgruppen.

Det må vurderes å opprette en ambulant hjemme-tjeneste for denne målgruppen. Tjenesten kan gi hjelp i hjemmet til både familier og aleneboende. Denne «avlastningen» kan bidra til at behov for permanent bemannet bolig utsettes. En slik tjeneste vil gi konkret bistand til beboerne i eksisterende boliger. Det må derfor vurderes om grunnbemanning i boliger kan reduseres ved å avgi ressurser som overføres til den ambulante tjenesten for en mer fleksibel og målrettet utnytting.

Psykisk helse og sosiale tjenester

Innen området psykisk helse og sosiale tjenester er det mest prekære boligbehovet delt i tre kategorier:

- 1) Boliger med heldøgns bemanning (7 personer).
- 2) Utleieboliger i nærheten med tilknytning til boliger med heldøgns bemanning (jf. pkt. 1) på grunn av synergieffekten av bemanning.
- 3) Hardbruksboliger- ubemannet (3 personer).

Kategori 1 og 2 kan være på tidligere Tjærahågen bofellesskap ved noe ombygging av husene der. Kategori 3 bør ligge adskilt fra andre boligmiljøer, og være bygget for «hardbruk» med materialer som lett lar seg reparere.

Det må avsettes planleggingsmidler for å innhente ekstern bistand for ombygging: 0,2 mill. kr. Det vil søkes om bistand og økonomisk delfinansiering via Husbankens virkemidler. Disse tre kategoriene vil ved flytting også bidra til å bedre bomiljøet ved Engvollen.

Utover dette har avdelingen mistet 5 til 7 av 9 boliger ved Ungbo på Nordmohøgda. Dette må det skaffes erstatning for, ellers vil presset på boliger for målgruppen tilspisses ytterligere.

Oppsummert

Planlegging av nye boliger og tidlig dialog med Husbanken må starte nå. Målet er å komme i møte behovet innen miljøterapeutisk avdeling og avdeling for psykisk helse og sosiale tjenester, både med bemannede og ubemannede tilbud der bemanning, økonomi og størrelse og antall enheter i tilbudet har et bærekraftsperspektiv for de som skal drifte og bo i tilbudene.

Prioriteringen bør være at miljøterapeutisk avdeling får nye bemannede botilbud i 2021 (7,5 mill. kr) og psykisk helse og sosiale tjenester i 2022 (7,5 mill. kr).

Barnehagedekning

Fødselstallene første halvår 2019, viser at det aldri tidligere er registrert et så lavt fødselstall i kommunen som første halvår 2019. Dersom denne tendensen fortsetter, vil det bli betydelig færre barn som etterspør barnehageplass i kommende år. Dette vil også på sikt føre til en større nedgang i elevtallet i grunnskolen enn hva som er lagt til grunn i befolkningsprognosen.

Rana oppfyller retten til barnehageplass i henhold til barnehageloven.

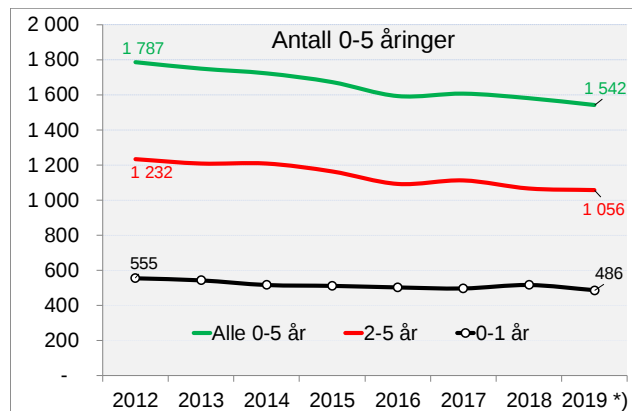
Rammeoverføringen til området er basert på befolkningssammensetningen i kommunen og reduseres når antall 0-5 åringer synker. Fra 2015 frem til i dag, viser statistikken at det har blitt 131 færre barn i alderen 0-5 år i Rana kommune. I samme periode har kommunen redusert med 143 barnehageplasser, herav 128 i kommunale barnehager.

For å møte utfordringene i dette, vil det i økonomiplanperioden vurderes en endring av antall barnehager ved å utvide en eller flere barnehager, eller bygges en ny barnehage som erstatning for to eller flere av dagens barnehagebygg. En slik endring bør utformes for å ivareta utvidelse eller reduksjon ut fra fremtidig barnetall.

God økonomisk ressursbruk i de kommunale barnehagene vil også gi økonomisk likebehandling i form av driftstilskudd til de private barnehagene.

Figur 19. Antall 0-5 åringer

*) Pr. 1.7.2019

Integreringsområdet

I økonomiplanperioden 2020-2023 viser prognoser en årlig nedgang i antall flyktninger som kommunen mottar integreringstilskudd for. I 2023 vil kommunen motta 22,9 mill. kr mindre enn i opprinnelig budsjett 2019.

Ny lov om integrering er ute på høring og signalene er at det forventes økning i ressursbruk på integreringsområdet uten økning i overføringer til kommunen. Det forventes at tiltakene på sikt vil føre til nedgang i kommunens utgifter på integreringsområdet men at denne effekten vil komme lengre frem i tid.

Den nye loven fører til økt administrasjon, flere forvaltningsoppgaver, samt krav om enda tettere oppfølging av hver enkelt deltaker.

Flyktningetjenesten planlegger å bruke egne ansatte for å dekke tiltak i introduksjonsprogrammet, som opplæring i digitale verktøy, bestilling av skattekort, søknader på nett, boligscole mv.

Fastlegeordningen

Rana kommune leverer i dag legetjenester som oppfyller de fleste, men ikke alle krav som stilles i lov og forskrift. Kapasiteten i fastlegeordningen er på bristepunktet, med lavere kapasitet enn befolkningsstørrelse. Det er ikke mulig for pasienter å bytte fastlege.

Det er et stort frafall av fastleger, og også erfarne fastleger sier opp sine fastlegehemler før oppnådd pensjonsalder grunnet stort arbeidspress.

Kommunen har store utfordringer med å rekruttere til ledige fastlegehemler og mange fastlegehemler drives av legevikarer. Legevikarene jobber ofte kun korte perioder. Dette gir kvalitativt dårligere legetjeneste til en høy pris.

Skal kommunen lykkes med å oppfylle sine forpliktelser i årene framover, må fastlegeordningen moderniseres, slik at unge leger ønsker å jobbe som lege i kommunen. Kapasiteten må også utvides, noe som ikke kan gjøres på annen måte enn å opprette ett nytt legesenter. Dette vil kreve investeringer og det må også påregnes høyere driftskostnader for fastlegeordningen enn med dagens ordning.

Plan for legetjenester er under utarbeidelse, og skal gi grunnlaget for kommunens langsiktige strategi. Tiltak med økonomisk konsekvens må behandles politisk og innarbeides i budsjett og økonomiplan.

Medarbeidere og organisasjon

Kommunens ansatte leverer gode tjenester og bidrar til at det er godt å leve og bo i Rana. Kommunen er største arbeidsgiver med 2 197 ansatte fordelt på 1 833,3 årsverk (pr. 31.12.2018).

Ved utgangen av 2018 gikk 39,6 prosent av de ansatte i Rana kommune i deltidsstilling. 46,4 prosent av kvinnene jobber deltid. Gjennomsnittlig stillingsstørrelse øker gradvis og er nå på 83,4 prosent. Ansatte i Rana kommune står lengre i jobb – gjennomsnittlig avgangsalder er 63,5 år.

Tilstandsrapport – KS arbeidsgivermonitor 2019

[Arbeidsgivermonitoren](#) som gis ut av KS beskriver utvikling og gir en tilstandsrapport innenfor sentrale arbeidsgiverrealterte områder i kommunesektoren. Rapporten viser det samme utfordringsbildet nasjonalt som vi ser lokalt knyttet til arbeidskraft og

rekruttering, heltid og deltid, sykefravær, ledelse og avgangsalder.

Rana kommune har over tid hatt høyt sykefravær men det jobbes systematisk med å øke nærværet. Kommunen har rekrutteringsutfordringer, spesielt innenfor helse- og omsorgsektoren. Det vises til [årsregnskap og årsberetning 2018](#) for mer informasjon.

Arbeidsgiverstrategi

I 2018 vedtok kommunestyret arbeidsgiverstrategi for perioden 2018-2024 (K.sak 54/18). Det er oppsummert to hovedutfordringer:

- Evne til å rekruttere, utvikle og beholde medarbeidere.
- Evne til nyskaping.

Kommunestyret har fastsatt fire satsingsområder med strategier som skal gi innhold i arbeidsgiverpolitikken i perioden. Handlingsplanen rulleres årlig ved behandling av budsjett og økonomiplan. For å se om utviklingen går i ønsket retning følges et sett av styringsindikatorer.

En fremoverlent kommuneorganisasjon

Det er et stort endringstrykk i offentlig sektor. Når samfunn og rammebetingelser endres påvirkes kommuneorganisasjonen. Det forventes at kommunen skal øke eget handlingsrom. Samtidig skal kvalitet på tjenester opprettholdes og fornyes. Demografiske endringer stiller krav til ny innretning på tjenestene og utløser investeringsbehov og strukturtilpasninger. Kommuneorganisasjonen er kompleks og det må derfor jobbes langs flere akser.

Endringene vi møter fremover krever at ledere og ansatte tør slippe taket i vante organisasjons- og ledelsesmønstre. Vi må bort fra etablerte måter å organisere og løse oppgaver på for å sikre gode tjenester til innbyggerne også i fremtida. Dette krever aktiv deltakelse fra medarbeiderne i arbeidet med innovasjon, digitalisering, samsskapning og heltidskultur.

Jobbe mer og smartere

Når befolkningen eldes, og det blir flere eldre per person i arbeidsfør alder, svekkes grunnlaget for velferdsordningene. Rana kommune som lokal arbeidsgiver og tjenesteleverandør utfordres som følge av endret befolkningssammensetning og økt konkurranse om arbeidskraft. Dersom kommunen skal klare å opprettholde tjenestetilbudet fremover

må vi innrette oss slik at vi har tilgang på nok hender, samtidig som det jobbes smart.

Dersom alle 2 200 ansatte i Rana kommune jobbet heltid, ville antall tilgjengelige årsverk kunne øke med ca. 22 prosent, eller 400 årsverk

Høyere pensjonsalder, færre uføre og mindre utenforskap er andre endringer som kan øke antall tilbudte arbeidstimer.

Økonomistyring – prioritering

Rana kommune skal levere tjenester til befolkningen innenfor en inntektsramme på over 2 mrd. kr. Kommunen har dermed et økonomisk fundament for å sikre gode velferdstjenester.

Men samtidig er det slik at:

Rana kommune over tid har utsatt strukturelle tiltak og opparbeidet et stort vedlikeholds- etterslep på kommunale bygg og veier som nå må tas igjen. Samtidig utfordres kommunen på demografi. Endret sammensetning av befolkningen medfører omprioritering av ressurser mellom tjenesteområder.

Selv om kommunen har reserver i fondsmidler, gir investeringene en økende lånebelastning som utfordrer økonomien. Det er planlagt investeringer som medfører store låneopptak. Kommunen blir mer sårbar for renteøkninger, samtidig som drifts- kostnadene må reduseres for å betjene økt gjeld.

I de siste årene har det generelle rentenivået vært historisk lavt, noe kommunen har hatt fordel av. Det er knyttet usikkerhet til hva som vil være et normalt rentenivå på lang sikt. Eiendomsskatten fra verker og bruk er redusert og vil kunne bli redusert ytterligere fremover. Dette gjelder også andre kraftrelaterte inntekter.

Investeringsnivå og risiko

Investeringsoversikten frem til 2030 viser et mulig investeringsbehov i Rana kommune i et langsiktig perspektiv. Investeringsløftet på skole og utsatt investeringsbehov på øvrige kommunale områder som står for tur når dette løftet er unnagjort, skaper et høyt trykk på investeringsområdet. Nytt sykehjem og nytt kulturhus øker trykket ytterligere.

Investeringer binder utgifter i 40 års tid, og det er viktig å gjøre riktige investeringsvalg når kommunens tjenester skal betale regningen i år fremover. Det må investeres smart.

Etterlevelse av bærekraftprinsippet er en garanti for at tjenestene belastes etter evne på lang sikt.

Investeringsbehovene frem til 2030 stresser og overskrider grenseverdiene i bærekraftelementene og setter tjenestene i en utsatt posisjon.

Kombinasjonen av reduserte reserver (disposisjonsfond, ubundet investeringsfond), og krav til stadig økende driftsoverskudd for å dekke stigende lånegjeld, er ikke gunstig og ikke å anbefale. I tillegg går kommunen inn i et tiår med større usikkerhet for kommuneøkonomien enn det har vært på lenge (reduisert oljeøkonomi og flere eldre).

Mulige Strategier

For å møte næringslivet og befolkningens forventninger er det behov for tydelig prioritering og stram økonomistyring. Tjenestetilbudet må tilpasses reduserte driftsrammer og endringer i samfunnet og innbyggernes behov. Det er viktig at struktur og nye investeringer er bærekraftig på lang sikt. Det er derfor nødvendig med langsiktig planlegging som gir stø kurs fremover. Vi skal *tenke langt- men handle nå*.

God økonomistyring er forutsetning for politisk handlingsrom. Beslutninger som ikke tar utgangspunkt i god økonomistyring vil medføre tap av både økonomisk og politisk handlingsrom på sikt. Økonomistyring og strategisk planlegging handler om å prioritere mellom konkurrerende tiltak og få mest mulig ut av ressursene.

Ambisjonsnivået som er planlagt er høyt. Dette krever strategi for gjennomføring og handlingsrom. Det er nødvendig å definere hvor «smertegrensen» går. Det er de folkevalgte oppgave å fastsette handlingsregler som angir hvor lista skal legges.

For å imøtekomme utfordringsbildet må det etableres et handlingsrom som sikrer gjennomføring av prioriterte satsinger. I økonomiplanperioden vektlegges:

- Prioritere og sikre gjennomføring av strategier i kommuneplanens samfunnsdel.
- Helhetlig tilnærming med utvidet innhold i bærekraftbegrepet: sosial bærekraft, økonomisk bærekraft, klima og energi.
- FNs bærekrafts mål innføres som rammeverk for planlegging.
- Digitalisering og innovasjon.
- Bevaring av realkapital.
- Bedre utnyttelse av eget inntektsgrunnlag.
- Sikre økonomisk bærekraft. Sette klare handlingsregler for investering og drift.
- Tenke langsiktig – se konsekvenser og sammenhenger av planlagte investeringer på drift utover fireårsperioden.
- Ta vare på det vi eier. Vedlikeholde verdien av kommunens bygg og anlegg
- Styrke evnen til å møte uforutsette endringer.
- Innovasjon og fornying av tjenester gjennom digitalisering.
- Definere standarder og hva som er god nok kvalitet på tjenester.
- Aktiv arbeidsgiverstrategi. Øke heltid og nærvær- rekruttering.

KOMMUNEØKONOMI

Hva bestemmer driftsrammene?

Størrelsen på driftsrammene er stadig i fokus. Kommunen har mange oppgaver som det skal leveres på innenfor tildelte økonomiske rammer. Når ressursene oppleves som knappe, reises spørsmålet om tjenestene kunne vært tildelt mer.

Hva bestemmer så størrelsen på driftsrammene og hvilket handlingsrom har kommunen?

Rana kommune er inne i en ekspansiv investeringsperiode som påvirker størrelsen på netto driftsresultat i betydelig grad.

Investeringsvolumet stiller økt krav til egenkapital til investeringer og øker risikoen i det kommunal-økonomiske opplegget. Opplegget er avhengig av at driften leverer innenfor sine økonomiske rammer.

Driften er garantisten for en sunn og god kommuneøkonomi. Rana kommune har ambisjoner om å ha en bærekraftig kommunaløkonomisk drift samtidig som velferdsleveransen skal oppfylles. Driftsrammene kan økes ved å skyve på bærekraft-elementene, det vil si overføre større deler av regningen til fremtidige generasjoner. Økt ramme kan oppnås med redusert egenkapital (økt låneopptak), økt risiko (mindre buffer), økte inntekter (egenbetalinger, eiendomsskatt mv.).

Et slikt opplegg innebærer betydelig risiko på lengre sikt. Til slutt kan ressurser frigjøres ved at det legges til rette for effektiv drift med tilpassede strukturer.

Rana kommune har de siste årene hatt handlingsregler som det er styrt etter. Oversikten

nedenfor viser hva som har skapt et positivt netto driftsresultat og hva resultatet er brukt til:

Tabell 6. Hovedtall økonomi 2015-2022

	Snitt regnskap 2015-2018	Snitt budsjett 2019-2022
Resultat drift	-10 162	0
Resultat Finans	-61 432	-63 698
NDR	-71 595	-63 698
Egenkapital til investeringer	44 567	49 631
Fond/mindreforbruk	27 028	14 067
Finans prosent bto. driftsinntekt	3,0	3,0
Egenkapital prosent brto driftsinntekt	2,1	2,3

Note: Ekstrainnbetalinger Terraoppgjør er holdt utenom
Budsjettall fra gjeldende økonomiplan 2019 - 2022

Oversikten viser at det er levert som planlagt dersom ekstrainnbetalinger knyttet til Terraoppgjør holdes utenom.

Netto driftsresultat (NDR) har vært på måltallet på 3 prosent og er brukt etter plan til egenkapital (rundt 2 prosent) og det resterende til fonds-avsetninger (disposisjonsfond) og tilbakeføringer til driften.

Økonomiplan for inneværende planperiode er rigget tilsvarende med egenkapital som bidrar til redusert gjeldsgrad på 2,3 prosent årlig. Samlet vil egenkapitaltilførselen i perioden 2015-2022 bidra til mindre gjeldsgrad på 18 prosent dersom dette opplegget følges i planperioden. 18 prosent høyere gjeldsgrad ville bety et økt låneopptak på 376 mill. kr og økt årlig kapitalkostnad på 22,5 mill. kr med tilsvarende reduksjon i tjenestene.

Budsjettrammer bestemmes av:

Investeringsprogram Nye behov, tilstand på realkapital

Egenkapital	Investeringsvolum og gjeldsgrad
+ Risiko	Kommunaløkonomisk tilstand - drift og investering
= Netto driftsresultat	Sum egenkapital og risiko
- Netto finans	Inntekter minus kapitalkostnader. Statlige overføringer bestemmer mest - begrenset lokal innvirkning
= Ramme drift	Netto finans minus NDR (til disposisjon drift)

Hvordan sikre velferdsleveransen også på lang sikt?

Kommunen er i en posisjon til å kunne ha egen styring over kommuneøkonomien og velferdsleveransen på lang sikt, forutsatt at det ikke skjer dramatiske endringer i ytre rammebetingelser.

Det er ikke problematisk å drifte på kort sikt og imøtekomme det meste av behov med å redusere størrelsen på netto driftsresultat. Men netto driftsresultat har en anvendelse og endringer medfører konsekvenser. Problemet er at det driftes med økt risiko og det opereres på forskudd med lån til drift.

Det blir uklart hvilke velferdstjenester som i fremtiden må betale regningen for dagens prioriteringer. Generasjonsprinsippet utfordres. Kommunen reduserer også sin evne til å være aktiv samfunnsutvikler.

Hvordan bør økonomien og driften rigges for å ivareta velferdsleveransen og egenstyring i et langsiktig perspektiv?

Kort sikt

Økonomiplanen må rigges for løpende endringer i behovsprofil i samsvar med rammeoverføringene og stimulere med vekstimpulser som kan utvikle samfunnet på lengre sikt. Dette for å kunne initiere utviklingen i ønsket retning, ikke bare administrere endringer etter hvert som de oppstår. Ønsket utvikling avledes av kommuneplanen og samfunnsplanens handlingsdel.

Lang sikt

Målet er vekst, ikke stagnasjon. Kommuneplanens samfunnsdel ligger til grunn for innretningen i

økonomiplanen. Kommunens rolle som samfunnsutvikler og velferdsleverandør må utøves med plan og langsiktighet. Det er viktig at tiltakene er presise. Det medfører risiko for tjenesteleveransen til fremtidens generasjoner dersom en «feilrigger» driften med strukturer som binder opp på lang sikt.

De strukturelle grep vi gjør nå, må etableres konservativt i den forstand at det iverksettes når behovet materialiserer seg. Det er et mindre problem å tilpasse driften underveis for å imøtekomme vekst. Men det er et problem å håndtere strukturell over- eller feildimensjonering i driften når det først har oppstått.

Kommunens rolle som samfunnsutvikler må videre ikke gå på bekostning av det primære samfunnsoppdraget som er å levere lovpålagte velferdstjenester til befolkningen. Kontrakten med innbyggerne på dette området må overholdes.

Tabellen under viser konsekvensene av reduksjoner i netto driftsresultat (NDR) i intervaller på 0,25 prosent. Tabellen tar utgangspunkt i basisbudsjett 2019 og gjeldende økonomiplan hvor 2,25 prosent årlig, tilsvarende 49,6 mill. kr av NDR er brukt som egenkapital til investering.

Tabellen viser som eksempel at dersom NDR reduseres med 1 prosent (fra 3 til 2 prosent), utløser det mulighet for økte tjenesteutgifter på 22,0 mill. kr. Men på slutten av planperioden i 2023 medfører det økt lån på 84,7 mill. kr og økte kapitalkostnader på 5,1 mill. kr som tjenestene må dekke i tillegg til økt gjeldsgrad på 3,9 prosent.

Den langsiktige virkningen etter 12 år i 2031 blir økt lån på 227,7 mill. kr, økt kapitalutgift på 13,7 mill. kr og økt gjeldsgrad på 10,4 prosent.

Tabell 7. Konsekvenser redusert netto driftsresultat (NDR)

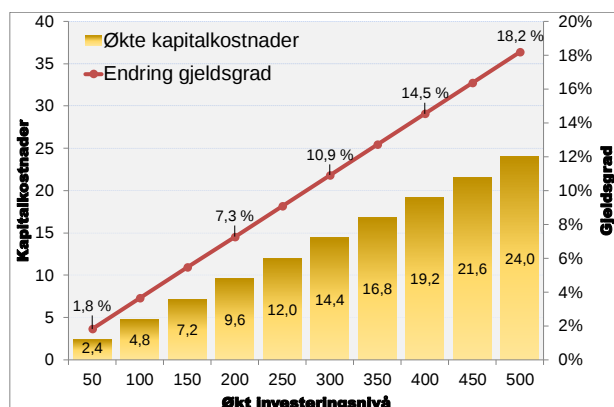
	2020	2021		2022		2023			2027			2031		
Reduksjon NDR	Økt lån	Økt lån	Kapital- utgift	Økt lån	Kapital- utgift	Økt lån	Kapital- utgift	Økt gjeldsgrad	Økt lån	Kapital- utgift	Økt gjeldsgrad	Økt lån	Kapital- utgift	Økt gjeldsgrad
-0,25 %	5,5	10,9	0,7	16,1	1,0	21,2	1,3	1,0 %	40,2	2,4	1,8 %	56,9	3,4	2,6 %
-0,50 %	11,0	21,7	1,3	32,2	1,9	42,4	2,5	1,9 %	80,3	4,8	3,7 %	113,9	6,8	5,2 %
-0,75 %	16,5	32,6	2,0	48,3	2,9	63,5	3,8	2,9 %	120,5	7,2	5,5 %	170,8	10,2	7,8 %
-1,00 %	22,0	43,5	2,6	64,4	3,9	84,7	5,1	3,9 %	160,6	9,6	7,3 %	227,7	13,7	10,4 %
-1,25 %	27,5	54,3	3,3	80,4	4,8	105,9	6,4	4,8 %	200,8	12,0	9,1 %	284,6	17,1	12,9 %
-1,50 %	33,0	65,2	3,9	96,5	5,8	127,1	7,6	5,8 %	240,9	14,5	11,0 %	341,6	20,5	15,5 %
-1,75 %	38,5	76,0	4,6	112,6	6,8	148,2	8,9	6,7 %	281,1	16,9	12,8 %	398,5	23,9	18,1 %
-2,00 %	44,0	86,9	5,2	128,7	7,7	169,4	10,2	7,7 %	321,2	19,3	14,6 %	455,4	27,3	20,7 %
-2,25 %	49,5	97,8	5,9	144,8	8,7	190,6	11,4	8,7 %	361,4	21,7	16,4 %	512,3	30,7	23,3 %

Tabell 8. Investeringer og generasjonsprinsippet

Investering og generasjonsprinsippet I million kroner			
Investering	Økt lån	Årlige kapitalutgifter	Økt gjeldsgrad
50	40	2,4	1,8 %
100	80	4,8	3,6 %
150	120	7,2	5,5 %
200	160	9,6	7,3 %
250	200	12,0	9,1 %
300	240	14,4	10,9 %
350	280	16,8	12,7 %
400	320	19,2	14,5 %
450	360	21,6	16,4 %
500	400	24,0	18,2 %

Tabellen ovenfor viser konsekvenser for drift (kapitalutgifter) og gjeldsgrad for investeringer i intervaller på 50 mill. kr. Modellen gjelder ikke for investeringer som utløser tilskudd. Moms-kompensasjon er trukket fra investeringen. For eksempel vil økte investeringer på 300,0 mill. kr gi økt lån på 240 mill. kr og økte kapitalutgifter på 14,4 mill. kr, samt økt gjeldsgrad på 10,9 prosent. Økte kapitalutgifter må dekkes med reduksjoner i driften.

Figur 20. Investeringer og kapitalkostnader

Tabellen under viser hvordan økte driftstiltak og økte kapitalutgifter fordeler seg i nedtrekk på tjenestene i 5 mill. kr intervaller.

Nedtrekks modellen, som er praktisert gjennom flere år, beregner andel nedtrekk ut fra 70 prosent budsjettstørrelse og 30 prosent KOSTRA avvik i forhold til kommunegruppe 13. Avvik fra modellen ved at tjenester skjermes, betyr tilsvarende økt belastning for de øvrige tjenesteområdene. Siste tabell under viser enhetskostnader for utvalgte områder.

Konsekvenser for tjenester av kapitalkostnader og økte investeringer/økte driftstiltak

I million kroner							
Økt utgift	Støtte-tjeneste	Oppvekst og kultur	Helse og omsorg	NAV kommune	Tekniske tjenester	Kirkelig fellesråd	Sum nedtrekk
5,0	0,3	1,9	2,0	0,2	0,7	0,0	5,0
10,0	0,5	3,8	3,9	0,3	1,4	0,1	10,0
15,0	0,8	5,6	5,9	0,5	2,1	0,1	15,0
20,0	1,0	7,5	7,8	0,6	2,9	0,2	20,0
25,0	1,3	9,4	9,8	0,8	3,6	0,2	25,0
30,0	1,5	11,3	11,8	0,9	4,3	0,2	30,0
35,0	1,8	13,1	13,7	1,1	5,0	0,3	35,0
40,0	2,1	15,0	15,7	1,2	5,7	0,3	40,0
45,0	2,3	16,9	17,6	1,4	6,4	0,3	45,0
50,0	2,6	18,8	19,6	1,5	7,1	0,4	50,0
Andel nedtrekk	5,2 %	37,5 %	39,2 %	3,1 %	14,3 %	0,8 %	100,0 %

Enhetskostnader for utvalgte tjenester

Type tjeneste (i parentes antall i 2018)	Årskostnad (snitt) i kroner
Barnehageplass 1-5 år (1 263 barn)	145 000
Grunnskoleplass (3 014 elever i kommunale grunnskoler)	110 000
Netto utgift per barn som er plassert av barnevernet	250 000
Botilbud psykisk utviklingshemmede (63)	1 300 000
Dag- og arbeidstilbud Rana arbeidssenter (47)	140 000
VTA plass (25)	45 000
Ressurskrevende bruker helse og omsorgstjenester under 67 år (47)	1 600 000
Sykehjemsplass (245)	1 000 000

Økonomisk utfordring

Tabell 9. Måloppnåelse

Måloppnåelse	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Omstillingsmål akkumulert	22	48	89	118	163	208	223	243	263	283	288	293
Avvik omstillingsmål (resultat drift)	11	-12	-15	-10	26	8	5					
Akkumulert måloppnåelse	34	36	74	108	189	115	227					

Tabellen ovenfor viser omstillingsoppgaven for perioden 2011-2023 på 293,0 mill. kr.

Rana kommune står overfor en kontinuerlig oppgave med å tilpasse driftsnivået til reduserte driftsrammer. Dette skyldes i hovedsak endringer i befolkningssammensetningen med færre yngre og flere eldre, endringer i tjenestebehov og et høyt investeringsvolum de senere år. I tillegg har de kraftrelaterte inntektene blitt redusert.

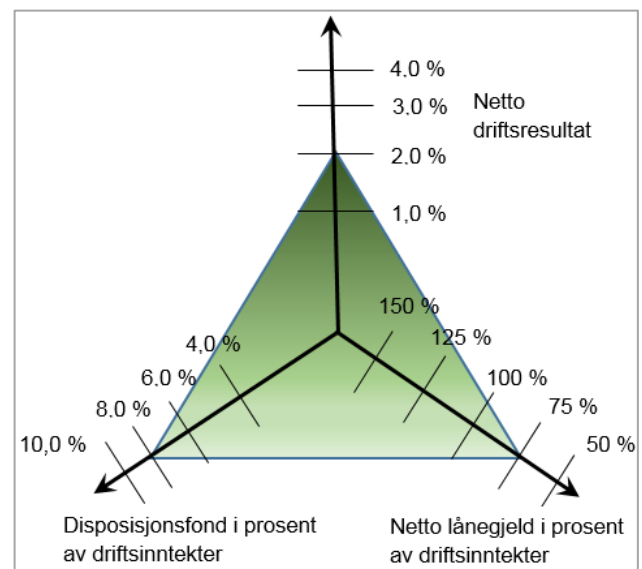
I 2018 var akkumulert omstillingsmål 222,5 mill. kr og resulterte i en måloppnåelse på 227,4 mill. kr, dvs. 4,9 mill. kr bedre enn målkravet. Ut fra denne oversikten, kan det konkluderes med at de økonomiske omstillingsmål er oppfylt. Tjenesteproduksjonen har evnet å tilpasse seg reduserte driftsrammer, men regnskapet pr. 1. halvår 2019 viser reduserte driftsmarginer og problemer med å nå omstillingsmålet i deler av driftsområdet.

Handlingsregel for økonomisk bærekraft

Rana kommunes handlingsregel for bærekraft tar utgangspunkt i riksrevisjonens undersøkelse i 2013 av kommunenes låneopptak og gjeldsbelastning. Riksrevisjonen sier at en kommune må se gjeldsnivå, driftsresultat og disposisjonsfond i en sammenheng når de vurderer økonomiske bærekraft. Nivået i modellen er sammensatt av gjeldsnivå 75 prosent, NDR 2 prosent og disposisjonsfond 8 prosent.

Handlingsregelen for bærekraft er dynamisk. Driftsresultatet settes høyere enn 2 prosent for å nå nivået for bærekraft. Jo høyere en setter driftsresultatet, jo forttere vil kommunen nå bærekraftnivået.

Figur 21. Handlingsregel for bærekraft

Ny kommunelov og handlingsregler

Et sentralt hensyn i ny kommunelov er å trygge det finansielle grunnlaget for velferdstjenestene.

Kommunene skal forvalte sin økonomi slik at den økonomiske handleevnen blir ivaretatt over tid. Finans- og gjeldsforvaltningen skal utøves uten vesentlig finansiell risiko. Kommunestyret får ny plikt til å vedta finansielle måltall i utviklingen av kommunens økonomi. Handlingsreglene fastsettes ut fra lokalt skjønn, men måltallene må være langsiktige med realisme. Handlingsreglene er ikke rettslig bindende for budsjetttrammene.

Det er viktig at kommunestyret har eierskap til måltallene og at de brukes. Måltallene som kommunen praktiserer i sin bærekraftmodell, oppfyller krav og intensjoner i ny kommunelov.

Status kommunal økonomisk bærekraft

Modellen for økonomisk bærekraft setter krav til langsiktighet i den økonomiske styringen av kommunen. Modellen er et viktig hjelpemiddel for å kommunisere om og gi beslutningsgrunnlag for utvikling i kommuneøkonomien. Handlefrihet og robusthet er bærende elementer i modellen. Kommuneøkonomien skal kunne håndtere uforutsette hendelser uten at det får konsekvenser for tjenestetilbudet.

Rana kommune har satt et gjeldsnivå på 75 prosent av brutto driftsinntekter. Sammenligningskommunene i KG 13 hadde i regnskap 2018 et gjeldsnivå på 89,7 prosent. Gjeldsnivået må ikke settes høyere enn det driften kan tåle, og det bør ikke overføres for store belastninger til fremtidige generasjoner.

Høyt investeringsvolum gjør at måltallet for gjeldsnivå på 75 prosent blir overskredet kommende planperiode. Bærekraftmodellen vil dermed komme i ubalanse.

Konkret for Rana kommune tilsvarer en prosent økt gjeldsnivå ca. 21,5 mill. kr som belaster drifta med 1,3 mill. kr i økt kapitalutgift. 90 prosent gjeldsnivå gir et gjeldsavvik fra 75 prosent på ca. 322,5 mill. kr og 19,5 mill. kr i årlig økt kapitalutgift.

Tabell 10. Handlingsregel for bærekraft

	Mål bærekraft	Regnskap 2018
Netto driftsresultat	2,0 %	5,4 %
Disposisjonsfond	8,0 %	16,1 %
Netto lånegjeld	75,0 %	71,9 %

Regnskapet 2018 viser balanse i forhold til handlingsregelen. 31.12.2018 har Rana kommune et disposisjonsfond på 344,8 mill. kr, tilsvarende 16,1 prosent av driftsinntektene. Disposisjonsfondet har økt med 21,7 mill. kr i 2018 som tilskrives budsjetterte avsetninger. Disposisjonsfondet er over måltallet i bærekraftmodellen på 8,0 prosent av driftsinntektene, og bringer Rana kommune i posisjon til å disponere netto driftsresultat til andre formål enn styrking av disposisjonsfondet, så som å øke egenkapitalandelen på investeringene.

Gjeldsgraden forventes i kommende økonomiplanperiode å nærme seg 100 prosent. Investeringsvolumet koster. Det gir driftsmessige utfordringer fremover med å dekke nedbetalinger og renter, og betyr økt risiko for kommuneøkonomi og tjenesteleveranse.

Disposisjonsfondet forventes å bli kraftig redusert i årene fremover for å dekke forpliktelsen på 300

mill. kr knyttet til realisering av Polarsirkelen Lufthavn. Disposisjonsfondet vil i perioden komme langt under handlingsregelen for bærekraft.

Status regnskap 1. halvår 2019

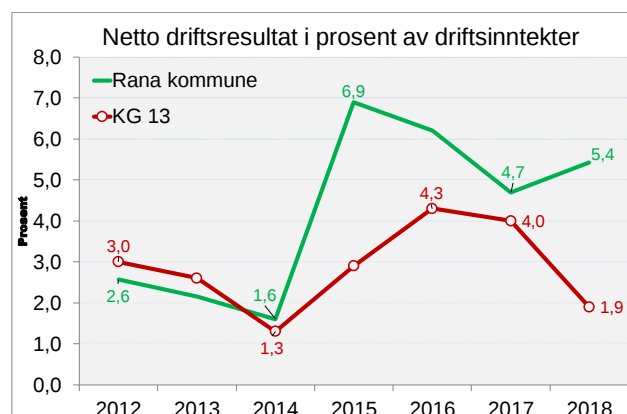
Regnskapsrapporten pr. 1. halvår 2019 viser samlet kontroll på økonomien, men resultatet i drifta viser negativ trend. Denne utviklingen må snus for å håndtere redusere driftsrammer fremover.

Regnskapet indikerer at det må brukes av fjorårets overskuddsmidler for å balansere drifta. Redusert bosetting av flyktninger gir utfordringer. Finans bidrar positivt med merinntekter på skatt og utbytte.

Kommunaløkonomisk analyse

En sunn kommuneøkonomi karakteriseres av evnen til å håndtere uforutsette hendelser og ha handlingsrom til å kunne foreta egne valg på kort og lang sikt.

Figur 1. Handlefrihet

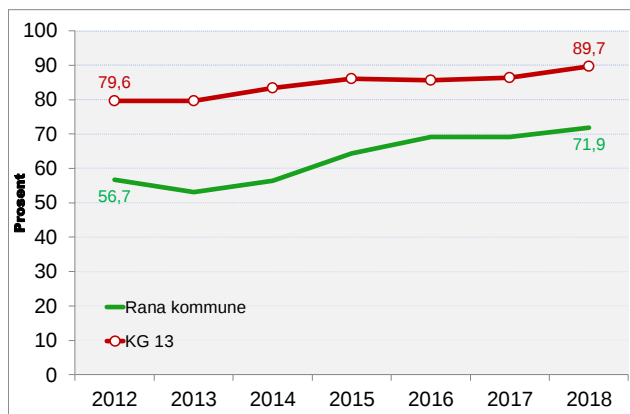

Netto driftsresultat (NDR) er definert som kommunens økonomiske handlefrihet og er det overskuddet som er disponibelt til investeringer og avsetninger. Over fremgår kommunens handlefrihet eller netto driftsresultat i kroner og prosent av sum driftsinntekter i Rana sammenlignet med gjennomsnittet i KG 13.

For perioden under ett ligger Rana kommune over gjennomsnittet i KG 13 (snitt 4,0 prosent for Rana og 2,7 prosent for KG 13). De siste årene er NDR for Rana kommune høyere enn sammenligningskommunene, Rana kommune med et snitt på 5,8 prosent og KG 13 på 3,3 prosent. Men innbetalinger for oppgjøret etter Terra påvirker NDR for Rana kommune. Holdes disse utenom fremstår et snitt på NDR for Rana kommune 10 siste år på 3,3 prosent og 4 siste år på 3,9 prosent.

Figur 2. Gjeldsgrad

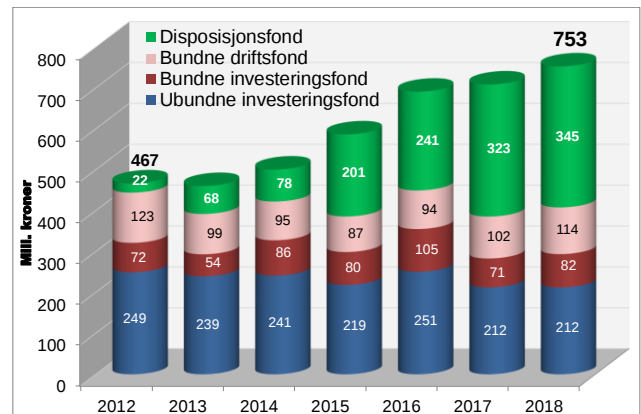
Grafen illustrerer lånegjeldsutviklingen i Rana i prosent av driftsinntekter sammenlignet med gjennomsnittet i kommunegruppe 13.

Indikatoren viser netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter. Netto lånegjeld utgjorde 71,9 prosent av brutto driftsinntekter i 2018. Netto lånegjeld øker i Rana som følge av økt investeringsvolum. Lånegjeld i sammenligningskommunene er konserntall. Konserntallet på lånegjeld for Rana (inkludert Havna og vår andel av HAF) gir en lånegjeld på 75 prosent. Jf. her kommunens bærekraftmodell som har et tak for netto lånegjeld på 75 prosent av brutto driftsinntekter.

Netto lånegjeld i Rana kommune var i 2018 58 723 kr pr. innbygger mot 55 723 kr i 2017. I 2009 var

netto lånegjeld 32 116 kr pr. innbygger. Til sammenligning var netto lånegjeld i KG 13 i 2018 72 214 kr pr innbygger.

Figur 3. Fond

Diagrammet viser fondsbeholdningen i millioner kroner. Det har vært en kraftig oppbygging av disposisjonsfondet etter 2008 hvor det ble helt tømt. Økningen i disposisjonsfondet i 2013 skyldes i hovedsak omklassifiseringen av eiendomsskattinntektsavsetningene. Økningen i 2015 er i hovedsak en følge av Terraoppkjøret. Ellers har positive netto driftsresultat og budsjetterte avsetninger bidratt til fondsoppbyggingen. Pr. 31.12.2018 utgjør disposisjonsfondet 46 prosent av kommunens samlede fondsbeholdning. Måltallene i handlingsregel for bærekraft er nådd i 2018.

Lønnsanalyse

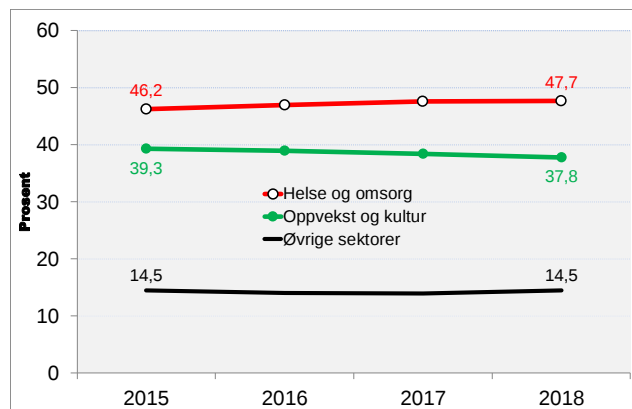
Tabell 11. Andel fast og variabel lønn

Andel fast og variabel lønn uten sosiale kostnader								
Sektor	Andel 2015		Andel 2016		Andel 2017		Andel 2018	
Støttetjeneste	39 527	4,1	39 238	4,0	41 530	4,1	44 698	4,3
Oppvekst og kultur	375 142	39,3	377 931	39,0	391 380	38,4	396 561	37,8
NAV kommune	8 160	0,9	8 258	0,9	9 129	0,9	11 256	1,1
Helse og omsorg	441 096	46,2	455 888	47,0	485 417	47,6	500 039	47,7
Tekniske tjenester	90 186	9,5	88 971	9,2	91 822	9,0	96 350	9,2
Sum fast og variabel lønn	954 111	100	970 286	100	1 019 278	57	1 048 904	57
	Deflator 2016		Deflator 2017		Deflator 2018			
Justert for årslønnsvekst i 2018 kroner	1 038 523	3,3	1 022 390	2,5	1 047 818	2,8	1 048 904	
Justert lønnsvekst 2015-2018			-1.55		0.89		1.00	

Omregnet til 2018 kroner økte fast og variabel lønn 1 prosent fra 2015 til og med 2018. Økningen fordeler seg på samtlige avdelinger med unntak for Oppvekst og kultur som hadde en reduksjon på 1,4 prosent. Helse og omsorg økte med 0,2 prosent. Teknisk økte med 2,1 prosent. Støttetjenesten økte med 4,7 prosent. NAV kommune hadde en økning på 19,9 prosent (prosjektstillinger).

Økning på fast og variabel lønn er komplekst og må sees mot blant annet nye og økte oppgaver med finansiering i øremerkede rammeoverføringer via statsbudsjettet. I tillegg mottar avdelingene prosjektmidler og øremerkede tilskudd fra staten.

Figur 4. Andel lønnsutgifter sektorer

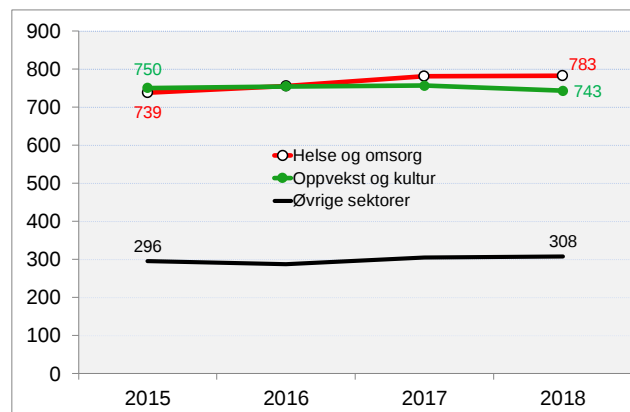
Årsverksutviklingen i de enkelte sektorene er i samsvar med funn i tallene som beskriver utvikling i lønnsutgiftene.

Tabell 12. Utvikling årsverk

Sektorer	2015	2016	2017	2018
Støttetjeneste	68,5	66,4	70,1	71,3
Oppvekst og kultur	750,4	754,5	756,8	743,1
NAV kommune	17,0	18,8	21,8	21,8
Helse og Omsorg	738,6	756,2	780,7	782,6
Teknisk avdeling	210,2	201,9	212,9	214,4
Sum årsverk	1 784,6	1 797,8	1 842,3	1 833,2

Omorganiseringer mellom sektorene gjør at årsverkene kan avvike noe i forhold til tidligere rapporteringer.

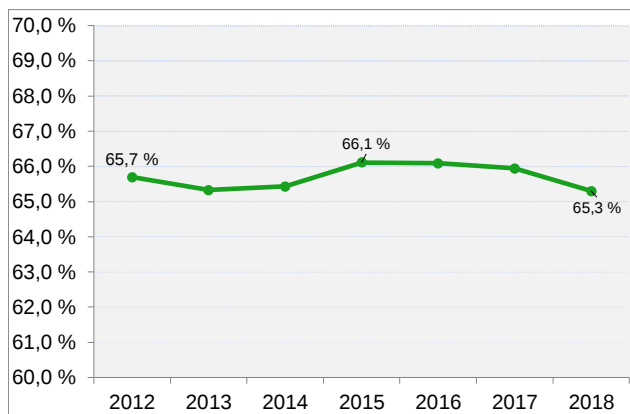
Figur 5. Utvikling årsverk 2015-2018

Antall årsverk økte med 2,7 prosent i perioden 2015-2018, som utgjorde 48,7 årsverk. Helse og omsorg hadde størst økning med 44,1 årsverk. Oppvekst og kultur har hatt en reduksjon på 7,3 årsverk, tekniske tjenester en økning på 4,2 årsverk, støttetjenesten en økning på 2,8 årsverk og NAV kommune en økning på 4,8 årsverk.

Figur 6. Andel lønnsutgifter drift

Figuren viser Rana kommunes brutto lønnsutgifter i prosent av driftsutgifter for sektorene, unntatt selvkostområder og finans. Driftsutgiftene er korrigert for sosiale utgifter, som pensjon og arbeidsgiveravgift.

Andel lønnsutgifter har variert i perioden. Andelen ble noe redusert frem til 2013 og økte deretter fra 2013 til 2015, og har de siste tre årene blitt noe lavere.

Investeringer

Vedtatt økonomiplan 2019 - 2022

I gjeldende økonomiplan for perioden 2019 - 2022 er det planlagt investeringer på tilsammen 1,4 mrd. kr. Totalt planlagt låneopptak i perioden er på 661 mill. kr, hvorav 196,8 mill. kr er budsjettet opptatt i inneværende år (ekskl. startlån).

I avsnittet finans nedenfor er det redegjort for driftskonsekvensene av investeringsplanen.

Revisjon av økonomiplan 2020 - 2023

Planlagte investeringer i 2020 i gjeldende økonomiplan utgjør brutto 498 mill. kr. Konsekvensen av planen som i henhold til fremdrift lå inne med planlagt bevilgning i påfølgende år, utgjorde brutto 223,5 mill. kr i 2021, 137,9 mill. kr i 2022 og 194,8 mill. kr i 2023. Det er dermed totalt 1 054,2 mill. kr i brutto investeringer, som etter gjeldende økonomiplan skulle videreføres i planperioden 2020 - 2023. Dette er inkludert videreføring av hovedplaner vann og avløp med et anslag på 50 mill. kr og bygging av kulturhus med 120 mill. kr i 2023.

Investeringer i skolebygg

Investeringsoppfølgingen av skolestrukturvedtaket har vært krevende. Krevende fordi at det underveis

er avdekket forhold som ikke var kjent da vedtaket ble fattet og opprinnelig ramme ble lagt. Det er først en reell ramme og et reelt budsjett for totalprosjektet når detaljprosjekteringen er gjort og anbud foreligger. Prosjektene er fulgt opp på vanlig måte, slik investeringsreglementet forutsetter, i budsjett- og økonomiplan, i rapporteringer, i budsjettreguleringer mv. Underveis i prosessen er det kommunisert at økonomien har vært under press.

Det har vært en kraftig kostnadsøkning på alle skoleprosjektene siden strukturvedtaket i 2017. Deler av økningen på Rana U ble vedtatt dekket av mindreforbruk i skoleprosjektene på Hauknes B og Ytteren B.

Prosjekteringen av Rana U Moheia viste at det var behov for også å oppgradere Rana U Mo. Dette var det ikke tatt høyde for i det opprinnelige strukturvedtaket. Vedtatt framdrift har presset budsjett-rammene, herunder økte kostnader ved tekniske anlegg som ikke ble avdekket gjennom eksterne rapporter, samt behov for å imøtekomme flere kostnadskrevende brukerkrav.

Norm for oppgradering av eldre bygg er 25 000 kr pr. kvadratmeter. Oppgraderingen av Rana U Moheia og Mo ser ut til å bli på 14 000 kr pr. kvadratmeter. En ny ungdomsskole av samme størrelse som Rana ungdomsskole ville hatt en investeringskostnad på ca. 550 mill. kr.

Kostnadsøkningen vil bli foreslått regulert inn i budsjett for 2019, mens resterende i forslaget til økonomiplan 2020-2023.

Opprinnelig strukturvedtak forutsatte at det var mulig med oppgradering av de eksisterende barneskoleanleggene på Gruben og Båsmoen. Prosjektering og bygganalyse dokumenterte at vedlikeholdsetterslepet og forfallet var av en slik karakter at det ikke ville være verken teknisk mulig eller økonomisk lønnsomt. Derfor vil disse bydelene i likhet med Hauknes og Ytteren få helt nye barneskoler i økonomiplanperioden i tråd med tidligere vedtak.

Det kan se ut til at dagens gymsal på Båsmoen også må erstattes av et nytt bygg i likhet med Selfors. SFO-delen av skoleanlegget på Båsmoen vil bli vurdert beholdt til fritidsklubben og andre aktiviteter for kommunes ungdom.

Gruben og Båsmo barneskole er prosjektert etter strenge miljøkrav, jf. kommuneplan og kommunedelplan klima og miljø.

Tabell 13. Investeringer i skolebygg

Skoleprosjekt (mill. kr.)	Kalkyle struktur- vedtak 2017 *	KST- vedtak **	Prognose kostnadsøkning pr. oktober 2019	Total kostnad
Rana ungdomsskole avd. Moheia	85 000	40 000	34 000	159 000
Rana ungdomsskole avd. Mo U	-	37 200	18 000	55 200
Gruben barneskole	125 000	75 000	30 000	230 000
Båsmo barneskole***	120 000	50 000	35 000	205 000
Båsmo barneskole gymsal	-		40 000	40 000
Selfors barneskole gymsal	40 000			40 000
Sum	370 000	202 200	157 000	729 200

Total kostnadsøkning
359 200
Inndekning:

Besparelse Ytteren barneskole	221 000	191 000	-30 000
Besparelse Hauknes barneskole	116 800	110 800	-6 000
Momskompensasjon			-65 640
Sum inndekning			-101 640
Rest økt kapitalbehov			257 560
Økt låneopptak			-257 560
Økt kapitalkostnader			15 454
Reduserte FDV-kostnader			-4 400
Redusert husleie flytting av PPT til Mo U			-600
Netto kostnadsøkning			10 454

*) Kommunestyret 28.03.2017 - sak 25/17 (skolestruktursaken)

**) Kommunestyret - 11.12.2017 - sak 121/17 (Gruben barneskole - valg av løsning)

Kommunestyret - 18.06.2018 - sak 61/18 (Rana ungdomsskole avd. Moheia - kostnader etter anbud).

Kommunestyret - 10.12.2018 - sak 113/18 (Båsmo barneskole - valg av løsning)

Kommunestyret - 10.12.2018 - sak 121/18 (Budsjett og økonomiplan 2019-2022 - anslag økte kostnader Rana ungdomsskole avd. Mo U og justert ramme nye Gruben barneskole)

Kommunestyret - 02.04.2019 - sak 17/19 (Renovering Rana ungdomsskole avd. Mo U - kostnader etter anbudsåpning)

***) Anslått kostnad for ny Båsmo barneskole er gjort med bakgrunn i nye Gruben barneskole

Kostnadsøkning på skoleprosjektene gir økte netto kostnader på 10,5 mill. kr som belaster driften. Fortsatt vil det være 20 mill. kr i gevinst på strukturomleggingen. Men endringene gir også mer funksjonelle og oppdaterte skolelokaler til nytte for elever og lærere. Dette gir en merverdi:

- Oppgraderte ungdomsskolelokaler til en lav snittpris pr. m².
- To nye barneskoler på Gruben og Båsmo i stedet for oppgraderte skoler.
- Ny gymsal på Båsmo barneskole.
- Oppgradering av uteareal.

Det er grunn til å anta at videreføring av gammel skolestruktur med større investeringsbehov også ville medført økte prosjektkostnader.

Investeringer bygg innenfor omsorg, helse og sosial

Estimat for totalkostnaden for nytt sykehjem inkl. nytt sentralkjøkken, som er planlagt ferdig i 2025, er justert opp med 10 mill. kr til 250 mill. kr. Det

foreslås å starte prosjektering i 2023 med en bevilgning på 5 mill. kr.

Det foreslås å ta inn 7,3 mill. kr i 2021 for oppgradering av Ytteren bosenter. Bygningen har ikke fungerende ventilasjon, mangelfulle brann-tetninger og vannbehandling samt behov for oppgradering av El-anlegget.

Totale investeringer innen omsorg og helse er økt fra 2 mill. kr til 27,8 mill. kr.

Det er foreløpig ikke foreslått tatt inn estimat for kostnader til bygging av botilbud i form av omsorgsboliger og bofelleskap i planperioden. Rådmannen vil komme tilbake til dette i forslaget til budsjett og økonomiplan.

Investeringer i infrastruktur

Planen for utbetaling av kommunens andel av finansieringen til utbyggingen av ny flyplass er ikke endret. Her ligger det 130 mill. kr i årets budsjett og 70 mill. kr i 2020. Veldig lite av årets bevilgning

vil bli brukt, som stort sett er knyttet til grunn-
erverv. Rådmannen vil derfor komme tilbake til
dette i forslaget til budsjett og økonomiplan når
denne legges fram for formannskapet i 29. oktober.

Det er tatt inn nødvendige utbedringer og etter-
arbeider i Moheiakvartalet og Talvikparken der
kostnadene er estimert til 25,5 mill. kr.

Overvannshåndtering har vist seg mer krevende
enn forutsatt. Kommunalt nett i nedre del av byen
har ikke kapasitet til å håndtere de vannmengdene
som klimaframskrivingen angir. Løsningen i
Nordlandsveien ble derfor prosjektert med
forsinkelse av overvann gjennom blågrønne
løsninger som for eksempel regnbed.

Også i Talvikparken er det planlagt lignende
løsninger med fordrøyning med kapasitet mot
ekstremvær, herunder også avrenning fra både
vegsystem og skolegård.

I henhold til endringer i regelverket vil kvikksølv-
lamper ikke være lovlig i bruk fra 1.1.2020. Det
foreslås derfor at det bevilges 2 mill. kr til utskifting
av lysarmaturene i gågata i 2020.

Det interne nettverket må oppgraderes i forbindelse
med etablering av ny telefoni- og klientløsning. Vi
må fortsette bygging av redundante nett for å øke
beredskapen internt. For å oppgradere og bygge ut
internt nettverk foreslås en bevilgning på 2,5 og 0,5
mill. kr i 2020 og 2021. Det forventes at dette vil gi
effektiviseringsgevinster.

Talvikparken må også ferdigstilles for også å
imøtekomme Sosial- og helsedirektoratets norm til
uteoppholdsareal for Rana ungdomsskole.
Utearealet rundt de gamle ungdomsskolene var ikke
i henhold til normen.

Totalt øker investeringene med 30,5 mill. kr til
infrastruktur fra 189,4 mill. kr til 219,9 mill. kr i
planperioden. Det tas forbehold om at utbetalingen
av kommunens bidrag til ny flyplass vil endre dette
bildet.

Øvrige kommunale bygg

Nytt luftaggregat og ombygging av vannrense-
anlegget ved Moheia bad er kritisk i forhold til
driften av badet. Estimert for kostnadene er
henholdsvis 11 og 1,2 mill. kr, som foreslås bevilget
i budsjett for 2020.

Bygging av kulturhus foreslås forskjøvet et år ut i
planperioden. Investeringene reduseres med 93,2
mill. kr fra 130 til 36,8 mill. kr i planperioden.

Investeringer vann og avløp

Hovedplanene for vann- og avløpsområdet er
oppdatert i henhold til revidert fremdriftsplan, med
en økning på 10 mill. kr i 2023.

Investeringstilskudd Rana kirkelige fellesråd

Det generelle investeringstilskuddet til fellesrådet er
økt med 11,8 mill. kr i perioden. Økningen i revidert
plan er knyttet til renovering/oppgradering av kirke-
bygg med 9,8 mill. kr. Dette er en økt tiltak ved
kirkene på Ytteren og Gruben, renovering av
fasaden ved Mo og Nevernes kirke. Investering-
stilskudd i 2023 utgjør 2,1 mill. kr.

Investeringstilskudd til bygging av seremonirom og
krematorium lå inne budsjett for 2018 og 2019 med
bevilgninger på henholdsvis 16 og 16,8 mill. kr. Det
er behov å foreta en ny gjennomgang av
prosjektene. Dette omfatter både eierskap,
forvaltning og drift av byggene. Rådmannen vil
komme tilbake til kommunestyret senere med
reviderte prosjektplaner for byggene.

Øvrige investeringer

Det foreslås å bevilge midler for anskaffelse av ny
tankbil for brannberedskapen i 2020. Brutto kostnad
er 3,7 mill. kr, mens den kommunale egenandelen
er 2,1 mill. kr.

Nåværende bokbuss ble anskaffet i 2005, og etter
14 år er bussen sliten. Vedlikeholdsutgiftene er
økende. Anskaffelse av ny buss foreslås tatt i
økonomiplanen i 2021 med en anslått kostnad på
3,5 mill. kr. Et eventuelt samarbeide med Nordland
fylkeskommune vurderes i forbindelse med
gjennomføringen av anskaffelsen.

Det er igangsatt forprosjekt for anskaffelse av ny
tjenesteportal. Det planlagt å utlyse anskaffelsen
som en kontakt for leveranse av en totalløsning for
kommunen. Det foreslås å bevilge 3,2 mill. kr til
prosjektet i 2020.

Oppsummering 2020 - 2023

Med endringene som er foreslått ovenfor utgjør
brutto investeringer i planperioden 2020 - 2023 nå
1,198 mrd. kr. Brutto låneopptak utgjør 678,1 mill.
kr. Av dette er det 415,1 mill. kr som belaster
driftsbudsjettet med renter og avdrag. Utgifts-
økningen må finansieres av de frie inntektene.
Kompensasjon av betalt merverdiavgift utgjør 152,1
mill. kr og øvrige inntekter som tilskudd mv. utgjør
30,3 mill. kr. Bruk av fondsmidler utgjør 142,1 mill.
kr inkl. ny flyplass med 70 mill. kr, som foreløpig
ligger som utgift i 2020. Investeringsplanen
forutsetter en tilførsel av egenkapital fra driften
med nesten 50 mill. kr årlig, til sammen 198,5 mill.
kr i planperioden.

For mer detaljert beskrivelse av prosjektene som
ligger i vedtatt budsjett og økonomiplan for
inneværende periode, vises det til kommunens
budsjett- og økonomiplandokument på:

www.rana.kommune.no, under fanen «Planer, budsjett og regnskap».

Innmeldte investeringsbehov som ikke er tatt inn i utkastet til revidert investeringsplan fremgår av vedlegg.

Investeringsbehov i et langsiktig perspektiv

I det langsiktige perspektivet er oversikt over investeringer som er vedtatt i gjeldende budsjett og økonomiplan samt nye innspill tatt inn. Innspillene gjelder både vedtak etter budsjettvedtaket høsten 2017, og innmeldte behov i forbindelse med den administrative prosessen som ble påbegynt før sommeren.

Dette er gjort for å ha en oversikt over fremtidige behov, som blant annet må vurderes i forbindelse med veksten i eldregruppene frem mot 2030. Oversikten gir et godt grunnlag for å vurdere prioriteringer over en lengre periode enn den fireårige økonomiplanperioden.

Investeringsnivået kommunen legger seg på fremover er en av de kraftigste driverne for utviklingen i kommunens økonomiske handlingsrom. Den langsiktige horisonten er også nødvendig for å kunne vurdere behovet for tilførsel av egenkapital til investeringene og utviklingen i kommunens beholdning av fondsmidler (likviditet). Dette gir igjen grunnlag for analyse av fremtidig økonomisk bærekraft, jf. bærekraftmodellen (KØB).

I perspektivet fram mot 2030 er årlige rammer til trafikksikkerhetstiltak, kommunale veier, kjøp av tomtgrunn, småinvesteringer 5+5 mill. kr og egenkapitaltilskudd til pensjonsordningen med 6 mill. kr er videreført.

I tillegg til innspillene ovenfor som strekker seg utover økonomiplanperioden har en i arbeidet med perspektivanalysen sett på investeringsbehov frem mot 2030. Økningen i antall eldre i befolkningen aktualiserer en dreining av ressursbruken mot disse gruppene i tiden fram mot 2030.

Prognosene viser at det vil være behov for nye sykehjemsplasser i perioden, anslagvis 50 plasser i 2025 og ytterligere 50 plasser i 2030-2031. I analysen ønsker en å vurdere konsekvensen av bygging av to nye sykehjem i perioden. Det første med nytt sentralkjøkken inkludert til 250 mill. kr og det andre med 200 mill. kr. I finansieringen er det forutsatt et tilskuddsnivå på ca. 40 prosent, eller ca. 85 mill. kr for hvert av prosjektene.

I gjeldende økonomiplan er vedlikeholdsetterlepet på øvrig bygningsmasse utenom skolebygg

omhandlet. Tar en høyde for oppgradering av bygningsmassen blir etterslepet på 1,25 mrd. kr. Det lagt til grunn 25 000 kr/m². I analysen har en forutsatt at det legges inn et årlig beløp på 65 mill. kr fra og med 2024 for å ivareta renovering/-oppgradering av øvrige bygg i perioden frem til 2030, tilsammen 455 mill. kr.

I tillegg er det lagt inn et udefinert beløp på 25 mill. kr årlig, samt 50 mill. kr årlig på selvkostområdet i perioden.

Innmeldte prosjekter som ikke er med i investeringsplanen.

I simuleringen er det innmeldte investeringsbehov og prosjekter som ikke er tatt med.

Innenfor helse og omsorg er det meldt inn flere prosjekter. Dette gjelder blant annet renovering/utbygging av gamle Selfors sykehjem. Hva som skal gjøres med det gamle sykehjemmet avventes til det foreligger en beslutning i sykehussaken. Det meldt inn behov for renovering av Gruben sykehjem samt oppgradering diverse utstyr og inventar ved sykehjemmene, omsorgsboliger og bofelleskap mv.

I tillegg er behov for nye bofelleskap/ omsorgsboliger, jf. boligpolitisk plan ikke tatt inn med investeringsbeløp i perioden.

Innenfor teknisk avdelingen er ny hovedplan vei, oppgradering uteanlegg skoler og barnehager, utbygging gatelys, uteområde Mjølanstranda og samlokalisering tekniske tjenester på Mjølan innmeldt uten å være tatt inn i planen.

Detaljert oversikt over innmeldte uprioriterte investeringsprosjekter følger som vedlegg.

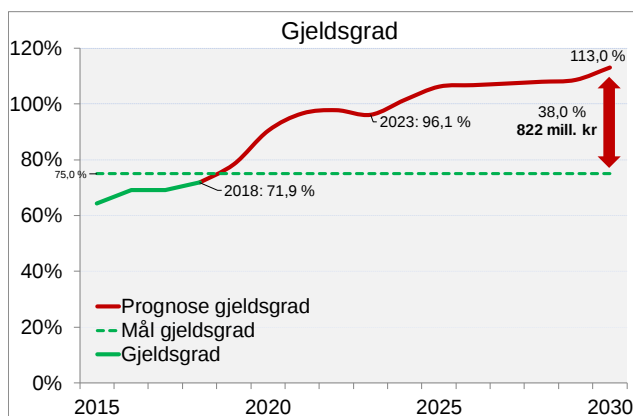
Flere av prosjektene mangler kostnadsanslag. Prosjektene som det er anslått beløp på, utgjør til sammen 359,4 mill. kr. Samlokaliseringen av tekniske tjenester utgjør alene 280 mill. kr. Med hensyn til kompensasjon for merverdiavgift, vil lånebehovet øke med ca. 290 mill. kr uten tilførsel av ytterligere egenkapital.

Med et økt låneopptak i perioden 2020-2030 i denne størrelsen vil gjeldsgraden i 2030 øke fra 113 til 124 prosent. Dette er 49 prosentpoeng over målet på 75 prosent, og tilsvarer ca. 1,1 mrd. kr.

Prognosen for gjeldsgrad i 2030 har økt fra 105,5 prosent til 113 prosent fra prognose som ble utarbeidet i 2018. Bærekraftavviket har økt fra 683 mill. kr til 822 mill. kr, en økning på 141 mill. kr. Hovedårsaken skyldes økte investeringer i kommende økonomiplan knyttet til blant annet skole, infrastruktur og vann og avløp.

Figur 7. Gjeldsgrad 2015-2030

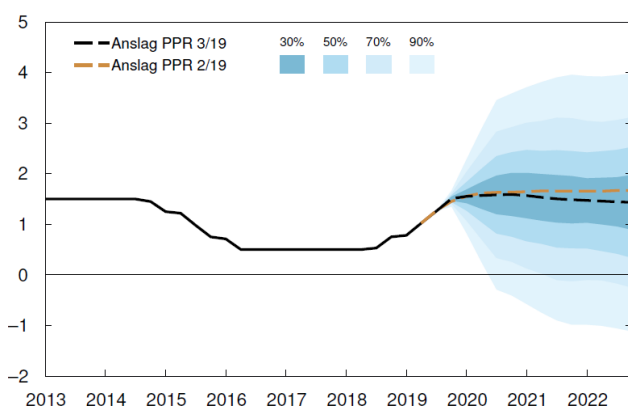

Finans

Rentenivå

De korte rentene (3 mnd. NIBOR) har hittil i 2019 steget fra 1,26 prosent i gjennomsnitt i januar til at de i august i år var 1,61 prosent i snitt. Norges Bank har i løpet av det siste året hevet styringsrenten fra 0,75 prosent i september i 2018 til 1,5 prosent den 19. september i år.

Figur 8. Styringsrente 2013-2023

1) Usikkerhetsviften er basert på historiske erfaringer og stokastiske simuleringer makroøkonomisk hovedmodell, NEMO. Den tar ikke hensyn til at det eksisterer en nedre grense for renten.

2) Anslag for 3. kv. 2019 – 4. kv. 2022. Kilde: Norges Bank

Rentebanen indikerer teknisk sett en sannsynlighet på 40 prosent for at renten kan bli satt opp med ytterligere 0,25 prosentpoeng og at det kan skje innen mars 2020. Men ytterligere renteheving vurderes som mindre sannsynlig ettersom Norges Bank i pressemeldingen uttaler; «Slik vi nå vurderer utsiktene og risikobildet, vil styringsrenten mest sannsynlig bli værende på dette nivået den nærmeste tiden».

Markedet forventer marginalt lavere renter fremover, fra mellom 1,6 til 1,7 prosent i skrivende stund til at 3 mnd. NIBOR ligger på ca. 1,55 prosent ved utgangen av 2023. Dette er dette er 0,75 prosentpoeng lavere enn i gjeldende økonomiplan.

Innlånsrenten for nye lån til kommunene vil ligge på i overkant av 2 prosent ved utgangen av 2019, og vil være omtrent det samme i 2023 dersom markedets forventninger slår til.

Lånegjeld, renter og avdrag

Vedtatt låneopptak er på 196,8 mill. kr i årets budsjett. Låneopptaket ble gjennomført i september i år. Låneopptaket ble delt i to lån. Et sertifikatlån på 50 mill. kr med forfall i desember 2019 til en rente på 1,53 prosent, og 146,8 mill. kr, som lån med obligasjonsstruktur til september 2027. Obligasjonslånet har en fast rente i perioden på 2,015 prosent. Forfall på sertifikatlånet inngår som en del av årets avdrag.

Kommunens låneportefølje vil ved utgangen av 2019 være ca. 2,5 mrd. kr inkl. innlån til utlån (startlån). Dette er avhengig av utbetaling av avdrag til Husbanken inkl. ekstraordinære avdrag finansiert av avsatte innbetalinger fra utlån. Innbetalingene fra låntakerne kan bare brukes til avdrag. Alle avdrag i forbindelse med startlån fra Husbanken belastes investeringsregnskapet.

Låneopptaket i år øker netto lånegjeld til rundt ca. 78,5 prosent av driftsinntektene. Etter gjeldende økonomiplan ville gjeldsgraden øke til ca. 93 prosent ved utgangen av 2022. Dette er 18 prosentpoeng over målet på 75 prosent som utgjør bortimot 400 mill. kr.

Totalt låneopptak i inneværende planperiode er på 661 mill. kr. 364,5 mill. kr av dette er låneopptak som belaster driftsbudsjettet direkte. Etter planen ville rente- og avdragsbelastningen ekskl. selvfinansierende lån øke med ca. 18 mill. kr i perioden.

I gjeldende økonomiplan er det lagt opp til bruk av disposisjons-/investeringsfond med 308 mill. kr. Bruken knytter seg i det vesentlige til investeringene i ny flyplass, opparbeidelse av boligfelt og forskuttering av tilskudd til dypvannskai. Etter planen skal 198,5 mill. kr tilføres investeringene som egenkapital ved overføring fra drift.

Forslag til endringer i investeringsplanen som er tatt inn i perspektivanalysen vil øke netto lånegjeld til over 90 prosent av driftsinntektene i 2020, og være på 96 prosent i 2023. Dette utgjør nærmere 460 mill. kr over måltallet på 75 prosent. Dette tilsvarer ca. 27,5 mill. kr i økte rente- og avdragsutgifter.

Likviditet- og fond

I gjeldende økonomiplan er det lagt opp til bruk av fond med 308 mill. kr. Det er i analysen tatt høyde for 300 mill. kr til ny flyplass. Utbetalingen må sannsynligvis finansieres ved bruk av disposisjonsfond da dette i hovedsak ikke vil være kommunens egne investeringer. Dette utelukker bruk av investeringsfond. Det er budsjettet med 130 mill. kr i årets budsjett og 70 mill. kr i 2020. Mesteparten av dette vil ikke bli brukt og må skyves utover i perioden.

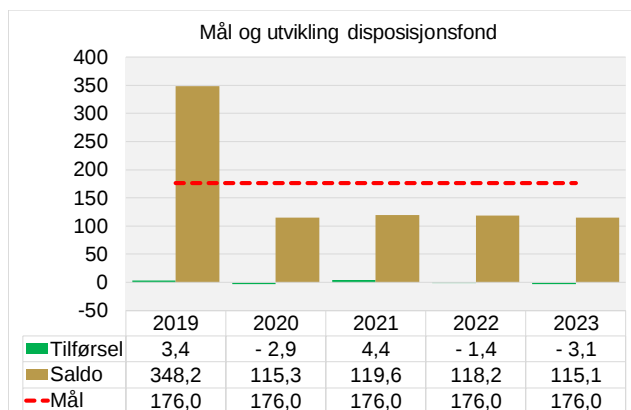
Dette betyr at kommunen etter planen skal bruke mer enn 300 mill. kr av disposisjonsfondet i perioden. I tillegg skal det brukes over 50 mill. kr av investeringsfond. Etter planperioden ligger det 75 mill. kr i bruk av investeringsfond, som kommunestyret tidligere har reservert til realisering av kulturhus.

Den planlagte fondsbruken presser kommunens likviditet og fondsbeholdning vesentlig. En simulering av konsekvensen av dette viser at bruken reduserer disposisjonsfondet til under 100 mill. kr. Måltallet for bærekraft (KØB) tilsier at disposisjonsfondet skal utgjøre 8 prosent av brutto driftsinntekter, eller nærmere 180 mill. kr basert på inntektsforutsetningene i perioden.

Kommunen må i perioden ha et tilstrekkelig netto driftsresultat til å klare denne avsetningen, i tillegg planlagt overføring til egenkapital til investeringer på nærmere 50 mill. kr årlig.

Tabellene under viser utviklingen i kommunens fond og spesielt disposisjonsfondet sammenlignet med målet på 8 prosent av brutto driftsutgifter.

Figur 9. Mål og utvikling disposisjonsfond.

Konsekvenser av investeringsplanen i et 30-års perspektiv

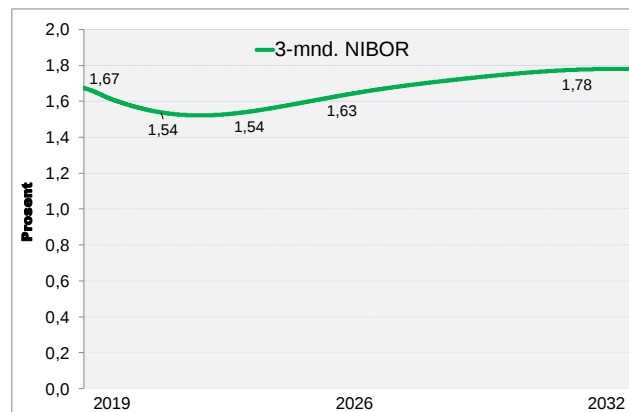
For å illustrere hva som kreves for å komme ned på en gjeldsgrad som tilsvarer 75 prosent av brutto

driftsinntekter er det regnet på hvor mye årlige avdrag må økes med over en tidsperiode. Skal målet nås i løpet av en 10-års periode må årlige avdrag økes med 46 mill. kr, eller ca. 23 mill. kr i en 20-års periode. Samtidig må ikke årlige låneopptak overstige ordinære avdrag, som i 2023 vil ligge på ca. 78 mill. kr.

Det betyr et gjennomsnittlig investeringsnivå under 100 mill. kr i årene etter 2023. Investeringsbeløpet er inkludert selvfinansierende investeringer. Med de endringer og innspill som er tatt inn i forslaget investeringsplan vil gjennomsnittet i planperioden 2020 – 2023 være nærmere 300 mill. kr. I perioden 2024 til 2030 med bl.a. investeringer på 450 mill. kr i to sykehjem og 250 mill. kr i kulturhus vil det årlige gjennomsnittet ligge på 250 mill. kr.

Kommunalbanken utarbeider prognoser for renteutviklingen i 30-års perspektiv.

Figur 10. Renteprognose 3 mnd. Nibor 2019-2032

Med utgangspunkt i prognosen for 3 mnd. NIBOR vil denne stige fra i overkant av 1,6 prosent i dag til 1,77 prosent ved utgangen av 2030. Dette indikerer en kommunal innlånsrente på ca. 2,4 prosent i det langsiktige perspektivet, en økning på under 0,5 prosentpoeng fra utgangen av 2019. Dette rentenivået er det tatt høyde for ved beregningen av konsekvensene av investeringsnivået i perspektivanalysen. Hvis rentenivået øker mer enn forventet, for eksempel med tre prosentpoeng til i overkant av 5 prosent vil rentekostnadene øke med ca. 15 mill. kr i 2023.

Med forbehold om alt annet likt vil gjennomføringen av dette investeringsprogrammet frem til 2030 øke gjeldsgraden til 113 prosent. I kroner utgjør dette 822 mill. kr over målet for en gjeldsgrad på 75 prosent. I økt rente- og avdragsbelastning utgjør dette 49 mill. kr. Korrigert for lån til selvfinansierende prosjekt (VA) må nærmere halvparten av dette finansieres av frie inntekter, eller sagt på en annen måte, gjennom reduserte driftsrammer.

Konsesjonskraft

Kommunen solgte i 2018 retten til uttak av konsesjonskraft for 2019 i to omganger. Etter anbefalinger fra rådgivere i kraftmarkedet, ble andelen konsesjonskraft kommunen tar ut fra Statkraft sine anlegg på 159,1 GWh solgt i mai til 34,722 øre. Den resterende konsesjonskraften fra anleggene til Helgeland Kraft 25,3 GWh ble solgt i november til 40,005 øre. Dette gir en netto inntekt i 2019 34,9 mill. kr.

Prisen for kontrakter i 2020 har sunket fra rundt 40 øre, som kommunen oppnådde ved slaget høsten 2018 til at den har ligget i gjennomsnitt på ca. 35 øre i hele 2019. Prisen var nede i 32 øre i februar og oppe i 37 øre i mai. Ved utgangen av september lå prisen på ca. 35 øre pr. KWh. Prisnivået indikerer en nettoinntekt i 2020 som er ca. 1 mill. kr lavere enn i år.

Rådmannen vil komme tilbake med egen sak til formannskapet ved fremleggelse av forslaget til budsjett og økonomi plan for perioden 2020 - 2023.

Utbytte Helgeland Kraft AS

Kommunen har mottatt 21,5 mill. kr i utbytte for 2018, som er 11,5 mill. kr mer enn opprinnelig budsjett for 2019. Helgeland Kraft melder at halvårsresultatet før skatt i år ble betydelig bedre samme periode i 2018, men melder samtidig et noe svakere resultat for året som helhet enn i 2018.

Med bakgrunn i selskapets planlagte investeringer og omstrukturering er fremtidig utbytnivå usikkert og holdes på samme nivå som i gjeldende økonomiplan.

Eiendomsskatt

I 2019 ble det budsjettert med 83,3 mill. kr i eiendomsskatt. Oppdaterte prognoser tilsier at eiendomsskatten vil bli rundt 91,0 mill. kr i 2019.

Tabell 14. Eiendomsskatt 2019-2020

	Budsjett 2019	Regnskap 2019	Budsjett 2020
E-skatt verker og bruk	-57 700	-63 600	-63 600
E-skatt boliger	-25 560	-27 400	-27 500
Reduksjon verker og bruk (VB)			1 400
Reduksjonsfradrag 30 % boliger			9 900
Sum eiendomsskatt 2020	-83 260	-91 000	-79 800
Kompensasjonsordning (VB)			-900

Eiendomsskatten i 2020 forventes å bli på rundt 80 mill. kr, en reduksjon på ca. 11 mill. kr fra 2019

nivå. I forhold til budsjett 2019 gir dette en anslått reduksjon på 3,5 mill. kr. Dersom kompensasjonsordningen knyttet til tap av eiendomsskatt fra verker og bruk videreføres, vil Rana få kompensert ca. 0,9 mill. kr av tapet knyttet til verker og bruk. Netto redusert inntekt i forholdt til opprinnelig budsjett, vil dermed bli på ca. 2,5 mill. kr.

Eiendomsskatten fra kraftverk var 33,4 mill. kr i 2019. Grunnlaget for eiendomsskatten for kraftverkene fastsettes av Skatteetaten. Eiendomsskattegrunnlagslistene for kraftverk for 2020 vil ikke være tilgjengelig før i desember.

Det er flere forhold som påvirker eiendomsskatten og gjør den vanskelig å anslå. Spotprisen på kraft i perioden 2014 - 2018 påvirker eiendomsskattegrunnlaget for 2020. Den gjennomsnittlige spotprisen har i perioden 2014- 2018 økt sammenliknet med foregående periode noe som øker eiendomsskattegrunnlaget.

I Statsbudsjettet for 2019 vedtok Stortinget å øke grunnrenteskattesatsen med 1,3 prosentenheter, til 37,0 prosent. Det innebærer en reduksjon av eiendomsskattegrunnlaget fra kraftverk.

Skattlegging av vannkraftverk

I 2018 ble det nedsatt et ekspertutvalg som skulle gjøre en helhetlig vurdering av kraftverksbeskatningen. Utvalget skulle særlig vurdere om dagens vannkraftbeskatning hindrer at samfunnsøkonomiske lønnsomme tiltak i vannkraftsektoren blir gjennomført. Gjennomgangen inkluderte ikke bare ordinær overskuddsbeskatning, eiendomsskatt, naturressursskatt og grunnrenteskatt, men også konsesjonsavgifter og konsesjonskraft.

Utvalget overleverte den 30. september 2019 sin innstilling til finansministeren. Utvalget anbefaler blant annet å avvikle dagens ordninger med konsesjonskraft og konsesjonsavgift samt å normalisere eiendomsskatten for vannkraftverk.

Rådmannen vil komme tilbake til de økonomiske konsekvensene av utvalgets forslag i forslaget til budsjett og økonomiplan for 2020 - 2023. Foreløpige grove anslag, viser at det årlige

inntekststapet kan bli rundt 60 mill. kr for Rana kommune, dersom forslaget fullt ut blir vedtatt.

Endring av regelverk

Stortinget vedtok ved behandlingen av statsbudsjettet å fjerne verker og bruk som kategori for eiendomsskatt og at produksjonsutstyr og installasjoner ikke skal beskattes fra 2019. Eiendomsskatten vil bli redusert med totalt 4,9 mill. kr i perioden 2018 til 2025. Det er lagt opp til en gradvis nedtrapping, som betyr en årlig økt reduksjon på 0,7 mill. kr fra 2019 til 2025.

Departementet har kartlagt kommunevis utslag og fordelt kompensasjonen til kommunene i 2019. For Rana kommune utgjør kompensasjonen 447 000 kr. Dersom Stortinget viderefører kompensasjonsordningen, forventes det at kompensasjonsordningen for Rana vil utgjøre ca. 0,9 mill. kr i 2020.

Nettanleggene til kraftanlegg måtte på bakgrunn av en dom i høyesterett fra 2017 takseres på nytt. Det er utskrevet eiendomsskatt i 2019 i henhold til nye takster. Rana kommune fikk tildelt 318 000 kr i skjønnsmidler til dekning av retaksering av verker og bruk i 2018. Frem til juni 2019 er det brukt ca. 0,5 mill. kr eks. mva. på retaksering av tidligere verker og bruk, samt nettanlegg.

Boliger og fritidseiendommer

Stortinget vedtok i Statsbudsjettet for 2019 at maksimal skattesats for boliger og fritidsboliger skal reduseres fra sju til fem promille fra 2020. I Rana er satsen for 2019 2 promille og blir dermed ikke berørt av denne reduksjonen. Kommunen kan fritt sette ned skattesatsen, men kan maksimalt sette opp skattesatsen med en promille pr. år.

Stortinget vedtok at det innføres en obligatorisk reduksjonsfaktor i eiendomsskattetakstene på minst 30 prosent på alt av boliger og fritidseiendommer fra 2020, uavhengig av hvordan de er taksert. Kommunene står fritt til å velge en høyere reduksjonsfaktor enn dette. Det anslås at eiendomsskatten i Rana reduseres med ca. 10,0 mill. kr som følge av dette i 2020.

I Rana er det bare utskrevet eiendomsskatt i byområdene, noe kommunen kan videreføre. Kommunen har også et bunnfradrag på 300 000 kr som kan videreføres eller endres.

Alminnelig omtaksering

Rana kommune hadde omtaksering i 2010 med virkning fra 2011. Dette betyr at ny alminnelig

taksering etter hovedregelen skal skje i 2020 med virkning fra 2021, [eiendomsskatteloven § 8 A-3 \(2\)](#).

Kommunen har følgende valg: ny kommunal taksering, formuesverdi, utsettelse av taksering eller kontorjustering.

Sammen med behandling av budsjett og økonomiplan 2020-2023, vil det bli lagt frem egen sak til politisk behandling, der det må tas stilling til hvilken metode som skal benyttes.

Kommuneproposisjonen 2020

Det legges opp til en realvekst i frie inntekter til kommunesektoren på mellom 1,0 og 2,0 mrd. kr i 2020. Dette er lavere enn økningen fra 2018 til 2019, da realøkningen ble på 2,6 mrd. kr

Det foreslås ingen store endringer i inntektsystemet for kommunene i 2020.

Merutgifter knyttet til demografi er beregnet til ca. 1,3 mrd. kr, mens pensjonsutgiftene er forventet å bli ca. 0,45 mrd. kr lavere enn i 2019.

Det er ikke lagt til grunn nye føringer knyttet til realøkningen for 2020, men det er lagt inn en del oppgaveendringer og innlemming av øremerkede midler.

Vesentlige endringer fra 2020:

- Lovkrav om psykologkompetanse.
- Plikt til å tilby dagaktivitetstilbud til hjemmeboende personer med demens.
- Innlemming av øremerket tilskudd til bolig-etablering og boligtilpasning til vanskeligstilte på boligmarkedet.
- Innlemming av øremerkede midler til tidlig innsats i skolen gjennom økt lærerinnsett.

Pensjon

Ny offentlig tjenstepensjon

Alderspensjon er det du skal leve av når du blir pensjonist, og består av tre deler:

- Alderspensjon fra folketrygden
- Privat og offentlig tjenstepensjon fra arbeidsgiver
- Eventuell egen oppspart pensjon

Da pensjonsreformen ble innført i 2011 ble det gjort omfattende endringer i folketrygdens alderspensjon. Det ble innført ny opptjeningsmodell for

personer i yngre årskull, fleksibelt uttak av pensjon fra 62 år, mulighet til å kombinere alderspensjon med arbeidsinntekt uten avkortning, levealdersjustering og nye regler for regulering av pensjon.

Hovedpunktene i det nye regelverket er at det skal lønne seg å jobbe lenger og det skal bli lettere å veksle mellom offentlig og privat sektor uten å tape pensjon.

Ny offentlig tjenestepensjon gjelder for alle offentlig ansatte som er født i 1963 og senere. Opptjening i den nye ordningen skjer fra 2020, mens opptjening før 2020 beregnes etter gamle regler.

Alderspensjon til personer med særaldersgrense og alderspensjon til uføre skal avklares i en senere prosess. Regelverket må være avklart senest i 2025 ettersom dette er det første året delvis uføre kan få utbetalt påslagspensjon. Ansatte med særaldersgrense som er født i 1962 eller tidligere skal i henhold til pensjonsavtalen beholde dagens regler fullt ut.

Arbeidet med å avklare løsninger for de yngste som har særaldersgrense startet høsten 2018. Partene ble enige om midlertidige regler som innebærer at i påvente av endelig avtale, skal dagens tidligpensjonsordning for personer med særaldersgrense videreføres for årene fram til fylte 67 år. Tidligpensjonen skal beregnes på samme måte som i dag, dvs. som 66 prosent av pensjonsgrunnlaget justert for tjenestetid. Disse midlertidige reglene sikrer at personer med aldersgrense 60 år kan ta ut pensjon i 2020 på samme nivå som i dag.

Hvilke stillinger som skal ha særaldersgrense i fremtiden har ikke vært et tema i forhandlingene. I henhold til pensjonsavtalen skal dette avklares senere.

Hovedpunkter i ny pensjonsavtale:

- Det vil lønne seg å jobbe lenger
- De som må slutte tidlig blir ivaretatt
- Det blir lettere å bytte jobb mellom offentlig og privat sektor
- Alle offentlig ansatte får tjenestepensjon
- Alle år i jobb fram til 75 år skal gi pensjonsopptjening.
- Den enkelte arbeidstakers pensjonsopptjening akkumuleres i en beholdning som i opptjeningsperioden skal reguleres med lønnsveksten i samfunnet.
- Alderspensjonen skal kunne tas ut fleksibelt fra 62 til 75 år, og pensjonen skal kunne kombineres med arbeidsinntekt uten at pensjonen blir avkortet.

Ny AFP i offentlig sektor:

Ny offentlig AFP er ennå ikke vedtatt, men partene i arbeidslivet er enige om prinsippene for AFP i avtalen som ble inngått i 2018.

AFP skal være en livsvarig ytelse som skal komme i tillegg til folketrygden. Det blir mulig å ta ut AFP fleksibelt mellom 62 og 70 år, og det skal være mulig å kombinere AFP og jobb.

Dersom kravene til AFP ikke er oppfylt, skal det gis en kompensasjon, som kalles betinget tjenestepensjon. I likhet med AFP, er det en livsvarig ytelse som kommer i tillegg til den ordinære alderspensjonen.

De som er født i 1962 eller tidligere skal beholde dagens AFP-ordning. Ansatte født i 1963 eller senere skal ha en ny AFP-ordning som er utformet etter mønster av AFP-ordningen i privat sektor.

Pensjonsutgifter

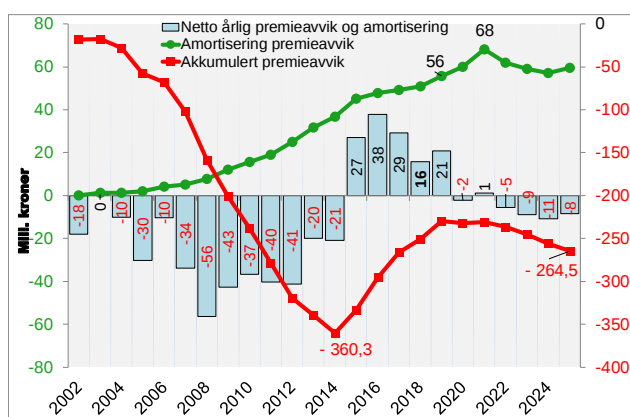
Akkumulert premieavvik (fordring), utgjorde pr. 31.12.2018 250,5 mill. kr. I praksis betyr dette at kommunen har utsatt kostnadsføring av pensjonsutgifter. 1/7 del av det årlige premieavviket må årlig utgiftsføres i drifta.

Premieavviket er svært høyt sammenlignet med andre kommuner, men har blitt redusert med ca. 110 mill. kr de siste fire årene. Prognosene viser at årlig premieavvik (inntektsføring) vil øke fremover og dermed vil ikke det akkumulerte premieavviket reduseres.

Samtidig forventes det at årlig amortisering (utgiftsføring) av tidligere års premieavvik vil bli tilsvarende som høy, men med motsatt fortegn som premieavviket. Det vil dermed bli tilnærmet balanse i driftsopplegget, siden de årlige utgiftene vil bli lik de årlige inntektene.

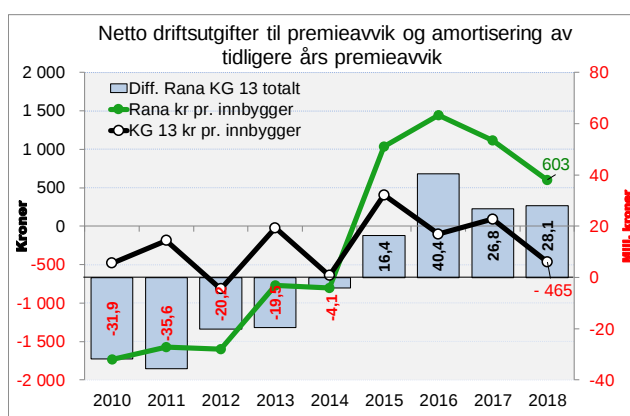
Selv om det legges opp til å bruke 40 mill. kr i 2019 og 2020 fra premiefondet i KLP, viser prognosen at premieavviket øker noe fremover, i tillegg øker også amortiseringen. Prognosen viser at samlet akkumulert premieavvik vil ligge på rundt 250 mill. kr i økonomiplanperioden.

Figur 11. Utvikling premieavvik og amortisering premieavvik

Fra og med 2015 vedtok kommunestyret å bruke av premiefondet i KLP til å betale deler av pensjonskostnadene. Dett bidrar til å redusere det årlige premieavviket og reduserer dermed amortiseringen, noe som styrker bærekraftprinsippet ved at kommunen ikke skyver utgifter foran seg. Kommunens likviditet blir i tillegg styrket når premiefondet i KLP benyttes til betale deler av kommunens pensjonskostnader.

Figur 12. Pensjonsutgifter Rana og KG 13

Figuren over viser kommunens netto pensjonsutgifter pr. innbygger (premieavvik og amortisering), sammenlignet med snittet i KG 13. Fra denne ordningen ble innført i 2002 frem til og med 2014, hadde Rana en netto inntekt i driften knyttet til pensjon, som skyldtes høye årlige premieavvik. De siste fire årene har amortiseringen (utgift) vært høyere enn premieavviket (inntekt) og gitt en årlig nettoutgift som må dekkes inn over drift. Samlet var netto pensjonsutgifter i Rana 28,1 mill. kr høyere i 2018 enn gjennomsnittet i KG 13.

Hovedtall

I 1000 kroner	2020	2021	2022	2023
Frie inntekter	-13 100	-12 600	-14 000	-16 700
Statsbudsjettet nye/økete opg.	12 210	11 710	9 910	8 010
Demografi	1 000	3 150	8 100	18 300
Sum statsbudsjettet	110	2 260	4 010	9 610
Pensjon	-12 050	-7 750	-13 050	-15 050
Kapitalkostnader	6 500	11 500	16 000	19 000
Konsesjonskraft	0	1 500	3 000	5 000
Eiendomsskatt	2 500	2 500	2 500	2 500
Netto driftsresultat (NDR)	-6 320	980	-4 820	-6 470
Sum finans	-9 370	8 730	3 630	4 980
Konsekvensjusteringer	13 510	11 710	11 610	8 610
Økonomiplan/nye tiltak	15 750	17 300	25 750	26 800
Sum drift	29 260	29 010	37 360	35 410
Sum omstillingsbehov	20 000	40 000	45 000	50 000
Brutto driftsresultat	3,4 %	4,0 %	3,8 %	3,9 %
Netto driftsresultat	2,4 %	2,7 %	2,3 %	2,2 %

Det økonomiske opplegget for perioden 2020-2023 gir et omstillingsbehov i drifta fra 20 mill. kr i 2020 økende til 50 mill. kr i 2023. For 2020 finansieres konsekvensjusteringer og nye tiltak med positivt bidrag fra pensjonsområdet i form av økt premieavvik.

For å skjerme tjenestene er det også redusert på netto driftsresultat, noe som øker risikoen i perioden. Utover i perioden øker omstillingsoppgaven grunnet økte kapitalkostnader, økning i eldre, reduserte kraftinntekter og økte driftstiltak.

For nærmere detaljer vises det til tabell justeringer drift og finans 2020-2023, vedlegg 2.

VEDLEGG

Vedlegg 1 Investeringsprogram 2020 - 2023

<i>Forslag investeringsplan 2020 - 2023, inkludert prioriterte innspill og endringer.</i>	<i>Totalt prosjekt</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>	<i>2022</i>	<i>2023</i>	<i>Totalt 2020-2023</i>
Skoleinvesteringer						
Selfors barneskole - gymsal	40 000	20 000	20 000	-	-	40 000
Båsmo barneskole - nytt skolebygg	205 000	50 000	120 000	35 000	-	205 000
Gruben barneskole - nytt skolebygg	230 000	160 000	58 500	-	-	218 500
Rana ungdomsskole avd. Moheia	159 000	10 000	-	-	-	10 000
Rana ungdomsskole avd. Mo u	54 500	2 500	-	-	-	2 500
Båsmo barneskole - gymsal	40 000	-	5 000	35 000	-	40 000
Sum skoleinvesteringer		242 500	203 500	70 000	0	516 000
Infrastrukturinvesteringer						
Flyplass (130 mill. kr i 2019)	300 000	70 000	-	-	-	70 000
Trafikksikkerhetstiltak (Årlig ramme)	Årlig ramme	3 750	3 750	3 750	3 750	15 000
Boligfelt Brennåsen - Gang og sykkelvei	41 250	41 250	-	-	-	41 250
Boligfelt Brennåsen - tomtekjøp	13 125	13 125	-	-	-	13 125
Kjøp av tomtgrunn (Årlig ramme)	Årlig ramme	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000
Parkeringsplasser Meierikvartalet	6 000	-	-	6 000	-	6 000
Kommunale veier (Årlig ramme)	Årlig ramme	4 000	4 000	4 000	4 000	16 000
Havmannaksen og jernbaneparken	40 000	20 000	-	-	-	20 000
Miljøgate Lars Meyersgt. Og Nordlandsvn. Til Skansen	4 000	4 000	-	-	-	4 000
Talvikparken og restarbeider Moheiakvatalet	25 500	25 500	-	-	-	25 500
Utskifting gamle lysarmaturer gågata	2 000	2 000	-	-	-	2 000
Oppgradering internt nettverk	1 500	1 500	-	-	-	1 500
Videre utbygging redundante nett	1 500	1 000	500	-	-	1 500
Investeringer omsorg, helse og sosial						
Nytt sykehjem og sentralkjøkken - 2025	250 000	-	-	1 000	5 000	6 000
Oppgradering Ytteren bosenter	7 300	-	7 300	-	-	7 300
Øvrige kommunale bygg						
Ranahallen - golvdekke	14 600	14 600	-	-	-	14 600
Kulturhus	250 000	-	-	-	10 000	10 000
Nytt luftaggregat Moheia bad	11 000	11 000	-	-	-	11 000
Ombygging vannrenseanlegg Moheia bad	1 200	1 200	-	-	-	1 200
Øvrige investeringer						
Småinvesteringer <1 mill. kr	Årlig ramme	5 000	5 000	5 000	5 000	20 000
Småinvesteringer >1 mill. kr	Årlig ramme	5 000	5 000	5 000	5 000	20 000
EK-innskudd pensjonsordning	Årlig ramme	6 000	6 000	6 000	6 000	24 000
Ny tankbil brann - tilskudd 1,6 mill kr	3 700	3 700	-	-	-	3 700
Bibliotekbuss	3 500	-	3 500	-	-	3 500
Ny tjenesteportal	3 200	3 200	-	-	-	3 200
Rana kirkelige fellesråd - generelt investeringstilskudd	45 540	6 830	11 150	25 470	2 090	45 540
Selvfinansierende investeringer - vann og avløp						
Hovedplan - vann	Årlig ramme	46 000	30 000	30 000	30 000	136 000
Hovedplan - avløp	Årlig ramme	34 000	35 000	30 000	30 000	129 000
Boligfelt Brennåsen - vann og avløp	7 625	7 625	-	-	-	7 625
Selvfinansierende investeringer - omsorg, helse og sosial						
Bofellesskap 3,4,5	?	-	-	1 000	-	1 000
4 omsorgsboliger Storforshei - KST-vedtak 2018	13 500	13 500	-	-	-	13 500
		587 280	315 700	188 220	101 840	1 193 040

Oppsummering forslag til investeringer 2020-2023

Oppsummering forslag 2020-2023	2020	2021	2022	2023	Totalt 2020-2023
Skolebygg	242 500	203 500	70 000	0	516 000
Selvkostområdene vann og avløp	87 625	65 000	60 000	60 000	272 625
Infrastruktur	187 125	9 250	14 750	8 750	219 875
Øvrige investeringer	49 700	19 500	16 000	26 000	111 200
investeringstilskudd Kirkelig fellesråd	6 830	11 150	25 470	2 090	45 540
Selvfinsierende helse- og omsorgsboliger	13 500	0	1 000	0	14 500
Helse- og omsorgsbygg	0	7 300	1 000	5 000	13 300
Sum	587 280	315 700	188 220	101 840	1 193 040

Finansiering av investeringsprogram 2020-2023

Finansiering	2020	2021	2022	2023	Totalt 2020-2023
Investeringsinntekter (salg, tilskudd mv.)	-17 068	-4 400	-4 400	-4 400	-30 268
MVA kompensasjon	-80 540	-45 810	-19 150	-6 550	-152 050
Bruk av tomtfond	-47 125	-1 000	-1 000	-1 000	-50 125
Bruk av ubundne kapitalfond/disp.fond	-73 500	-3 500	-11 500	-3 500	-92 000
Avsetning til ubundne kapitalfond	2 000	2 000	2 000	2 000	8 000
Selvfinsierende VA- lån	-87 625	-65 000	-60 000	-38 759	-251 384
Selvfinsierende ørig	-10 800	0	-800		-11 600
Ordinære lån	-222 991	-148 359	-43 739		-415 089
Overført fra drift	-49 631	-49 631	-49 631	-49 631	-198 524
Sum finansiering	-587 280	-315 700	-188 220	-101 840	-1 193 040

Skisse investeringsbehov 2023-2031

Investeringer 2020 - 2031	Totalt prosjekt	2024	2025	2031	Totalt 2024-2031
Infrastrukturinvesteringer					
Trafikksikkerhetstiltak (Årlig ramme)	Årlig ramme	3 750	3 750	3 750	30 000
Kjøp av tomtgrunn (Årlig ramme)	Årlig ramme	1 000	1 000	1 000	8 000
Kommunale veier (Årlig ramme)	Årlig ramme	4 000	4 000	4 000	32 000
Investeringer omsorg, helse og sosial					
Nytt sykehjem og sentralkjøkken - 2025	250 000	122 500	122 500	-	245 000
Nytt sykehjem -2030	200 000	-	-	100 000	200 000
Øvrige kommunale bygg					
Øvrige kommunale bygg (ekskl. skolebygg)	520 000	65 000	65 000	65 000	520 000
Kulturhus	250 000	120 000	120 000	-	240 000
Øvrige investeringer					
Udefinert ramme (2024-2030, 25 mill. kr pr år.)		25 000	25 000	25 000	200 000
Småinvesteringer <1 mill. kr	Årlig ramme	5 000	5 000	5 000	40 000
Småinvesteringer >1 mill. kr	Årlig ramme	5 000	5 000	5 000	40 000
EK-innskudd pensjonsordning	Årlig ramme	6 000	6 000	6 000	48 000
Selvfinsierende investeringer - vann og avløp					
Hovedplan - vann	Årlig ramme	25 000	25 000	25 000	200 000
Hovedplan - avløp	Årlig ramme	25 000	25 000	25 000	200 000
		407 250	407 250	264 750	2 003 000

Skisse finansiering av investeringer 2024-2031

<i>Finansiering</i>	2024	2025	2031	<i>Totalt 2024-2031</i>
Investeringsinntekter (salg, tilskudd mv.)	-24 400	-109 400	-89 400	-245 200
MVA kompensasjon	-70 050	-70 050	-41 550	-309 400
Bruk av tomtfond	-1 000	-1 000	-1 000	-8 000
Bruk av ubundne kapitalfond/disp.fond	-78 500	-3 500	-3 500	-103 000
Avsetning til ubundne kapitalfond	2 000	2 000	2 000	16 000
Selvfinsierende VA- lån	-50 000	-50 000	-50 000	-400 000
Selvfinsierende øvrig				0
Ordinære lån	-135 669	-125 669	-31 669	-556 352
Overført fra drift	-49 631	-49 631	-49 631	-397 048
Sum finansiering	-407 250	-407 250	-264 750	-2 003 000

Investeringstiltak Kirkelig Fellesråd 2020-2023

<i>Prosjekter</i>	2020	2021	2022	2023
Byggeledelse	500	500	500	500
Egenkapitalinnskudd KLP	180	200	220	240
Enøktiltak Ytteren kirke		5 000		
Renovering fasade Mo kirke			4 000	
Enøktiltak Gruben kirke	3 500			
Utskiftning av lys/tineruttak på alle kirkegårder	1 100			
Utskiftning av gressklipper	150	150	150	150
Maling Nevernes kirke - skifte av vannstokk - noe kledning		2 000		
Parkering Nevernes kirke		600		
Garasjer/redskapshus Øvre Gruben kirkegård		750		
Årlig utskiftning kirkegårdsbiler	400	400	400	400
Ny gravemaskin Mo kirkegård	1 000			
Utvidelse av Nevernes kirkegård		1 550		
Fornyning av gjerder			200	200
Hammerneset kirkegård - driftsbygning				600
Utvidelse av Ny kirkegård Nedre Gruben			20 000	
Sum investeringstiltak	6 830	11 150	25 470	2 090

Vedlegg 2 Justeringer drift og finans 2020 – 2023

Finansområdet

Nye tiltak/endringer finansområdet	2020	2021	2022	2023
Premieavvik	-20 000	-25 000	-25 000	-25 000
Frie inntekter	-13 100	-12 600	-14 000	-16 700
Kapitalkostnader/avskrivninger selvkostområder	-1 500	-3 500	-5 000	-5 000
Renteinntekter	1 000	2 000	3 000	4 000
Netto driftsresultat	-6 320	980	-4 820	-6 470
Eiendomsskatt	2 500	2 500	2 500	2 500
Pensjonsatser drift	3 850	3 850	3 850	3 850
Amortisering premieavvik	4 100	13 400	8 100	6 100
Statsbudsjett-eiendomsskatt-demografi usikkerhet	6 150	5 650	3 850	1 950
Kapitalkostnader (renter og avdrag)	7 000	13 000	18 000	20 000
Salg av konsesjonskraft		1 500	3 000	5 000
Sum finans	-16 320	1 780	-6 520	-9 770

Sektorene

Nye tiltak/endringer drift	2020	2021	2022	2023
Støttetjeneste	2 150	4 200	3 150	4 200
Valg 2019 og 2021	-1 050	0	-1 050	0
Flere lærlinger	1 000	2 000	2 000	2 000
Tilskudd Langsetvågen	-200	-200	-200	-200
Statsbudsjett 2020: Etablering og tilpasning bolig	2 400	2 400	2 400	2 400
Oppvekst og kultur	-11 880	-18 630	-23 330	-27 480
KST vedtak: Tilskudd Helgeland museum	130	130	130	130
KST vedtak: Prosjekt: Økt barnehagedekning	-1 500	-3 000	-3 000	-3 000
KST vedtak: Prosjekt: Matordning Rana U	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
Redusert bosetting av flyktninger	-4 500	-6 500	-8 500	-10 500
Statsbudsjett 2019: Øremerking tidlig innsats skole	-950	-950	-950	-950
Tilskudd Vitensenter	1 750	1 750	1 750	1 750
Demografi skole	-1 800	-5 150	-6 750	-8 700
Demografi barnehage	-3 600	-2 500	-3 600	-3 800
Intern overføring - Foyerboliger	-1 810	-1 810	-1 810	-1 810
Barnevern - lovpålagt vaktordning	500	500	500	500
Barnehage - tilskudd til private	900	900	900	900
Helse og omsorg	14 910	26 810	41 960	54 310
Demografi omsorg	6 400	10 800	18 450	30 800
Nye tiltak/boliger		7 500	15 000	15 000
Statsbudsjett 2019: Reversering innslagspunkt ressurskrevende	-1 900	-1 900	-1 900	-1 900
Statsbudsjett 2020: Dagaktivitetstilbud hjemmeboende med demens	1 900	1 900	1 900	1 900
Statsbudsjett 2020: Krav om psykologkompetanse	1 000	1 000	1 000	1 000
Økt antall psykisk utviklingshemmede	2 800	2 800	2 800	2 800
Intern overføring - Husleieinntekter	8 200	8 200	8 200	8 200
Reduserte refusjonsinntekter - rus	350	350	350	350
Tilsyn elektromedisinsk utstyr institusjoner	520	520	520	520
Fullfinansiering psykolog-/terapeutstilling	640	640	640	640
Integreringstilskudd	-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
NAV kommune	1 650	1 650	1 650	1 650
Statsbudsjett 2019: Kompensasjon endring arbeidsavklaringspenger	350	350	350	350
Effekt barnetrygd (økning i barnetrygden)	200	200	200	200
Økt sosialhjelpsbehov som følge av regelverksendring	1 100	1 100	1 100	1 100

Nye tiltak/endringer drift	2020	2021	2022	2023
Tekniske tjenester	720	3 320	5 320	5 320
Statsbudsjett 2020: Veterinærvakt	460	460	460	460
KST vedtak: Parkeringsordning	1 200	1 200	1 200	1 200
KST vedtak: Brann beredskap	2 000	2 000	2 000	2 000
KST vedtak: Fageråsen hoppanlegg	300	300	300	300
Vedlikehold av bygg og anlegg	2 500	5 000	5 000	5 000
Flerbrukshall Gruben		2 000	4 000	4 000
Inntektsbortfall NFK leie Ranahallen	220	220	220	220
Besparelse FDV ny skolestruktur	-1 500	-3 500	-3 500	-3 500
Omklassifisering E6 til kommunal vei	1 000	1 000	1 000	1 000
Partnerskapsavtale Stålhallen	400	400	400	400
Intern overføring - Foyerboliger	1 810	1 810	1 810	1 810
Intern overføring - Husleieinntekter	-8 200	-8 200	-8 200	-8 200
Grunnskole kroppsøving Moheia FP	630	630	630	630
Nye veier, gang og sykkelveier	100	200	200	200
Nye parkområder byen	300	300	300	300
Kommunale avgifter bygg	500	500	500	500
Sikringstiltak Yttrabekken	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Fellesområde drift	28 770	20 870	22 770	21 770
Besparelse FDV ny skolestruktur	1 500	3 500	3 500	3 500
Grunnskole kroppsøving Moheia FP	-630	-630	-630	-630
Investeringstilskudd Gruben allaktivitetshus	6 000			
Investeringstilskudd Fageråsen hoppanlegg	4 000			
Integreringstilskudd	17 900	20 000	22 900	22 900
Redusert bosetting av flyktninger	0	-2 000	-3 000	-4 000
Sum drift	36 320	38 220	51 520	59 770
Rammereduksjoner	-20 000	-40 000	-45 000	-50 000
Sum drift og finans	0	0	0	0

Vedlegg 3 Rammereduksjoner 2020 - 2023

	B-2019	2020	2021	2022	2023	Sum reduksjon
Støttetjeneste	110 760	-1 033	-2 066	-2 324	-2 582	-2,3 %
Oppvekst og kultur *)	562 892	-7 506	-15 012	-16 888	-18 765	-3,3 %
Helse og omsorg	565 240	-7 842	-15 684	-17 644	-19 605	-3,5 %
NAV kommune	49 929	-616	-1 231	-1 385	-1 539	-3,1 %
Tekniske tjenester	197 014	-2 851	-5 703	-6 416	-7 128	-3,6 %
Kirkelig fellesråd	15 291	-152	-304	-343	-381	-2,5 %
SUM	1 501 126	-20 000	-40 000	-45 000	-50 000	-3,3 %

*) Tilskudd til Nordland teater er tatt ut av ramma til oppvekst og kultur. Samferdsel utelates fra KOSTRA nedtrekk.

Nedenfor er det lagt inn administrasjonens foreløpige forslag til rammereduksjoner i omstillingen. Rammereduksjonene er revidert i forhold til endringer i de økonomiske forutsetninger siden budsjett og økonomiplanarbeidet forrige år.

Rammenedtrekkene er basert på 70 prosent nedtrekk av budsjetttrammen og 30 prosent på differansen mellom sektoren og gjennomsnittet i KOSTRA-gruppe 13.

I tillegg er tilskuddet til Nordland teater tatt ut av budsjetttrammen og er dermed ikke en del av nedtrekket. Samferdsel (kommunale veier) er også holdt utenom KOSTRA nedtrekk.

Støttetjeneste

Tiltak	2020	2021	2022	2023
Reduserte stillinger	-1 033	-1 033	-1 033	-1 033
Effektivisering		-1 033	-1 291	-1 549
Sum tiltak	-1 033	-2 066	-2 324	-2 582

Reduksjon av stillinger 2020

2 årsverk tas ut i 2020 som gevinstrealisering. Bruk av digitale løsninger bidrar til effektivisering av arbeidsprosesser og oppgaveløsning. Stillingsreduksjon løses gjennom naturlig avgang.

Effektivisering gjennomgående administrative tjenester

Effektivisering av gjennomgående administrative arbeidsprosesser og tjenester. Forutsetter bruk av ny teknologi og fokus på uttak av gevinstrealisering på tvers av sektorer/avdelinger. Konkretisering av tiltak og plan for gevinstrealisering håndteres løpende i økonomiplanperioden for å oppnå budsjettmål i perioden 2021-2023.

Oppvekst og kultur

Tiltak	2020	2021	2022	2023
Avdeling for barn og familie				
Svar ut familia/HSPRO	-400	-400	-400	-400
Fosterhjem Helgeland, reduserte utgifter	-70	-250	-350	-400
Redusere merkantil stilling med 50 %	-300	-300	-300	-300
Redusere omfanget av økonomiske støttetiltak		-150	-200	-200
Hente inn refusjoner knyttet til fylkesnemndsaker		-100	-100	-100
samorganisering av tiltak med andre tjenester			-350	-500
Kultur				
Bibliotek: stillingsreduksjon fra 20 % til 60 % i perioden	-127	-255	-287	-319
Kino: Reduserte utgifter til innkjøp av utstyr storkjøkken	-18	-36	-41	-45
Kulturskole: Reduksjon av stilling/merkantil ressurs fra 25 % til 80 % i perioden	-165	-331	-373	-414
Fritidsavdeling: Endre organisering rundt enkelttjenester	-173	-345	-390	-390
Skole				
Strukturendring - sammenslåing av skoler: reduksjon fra 4,2 til 12 årsverk i perioden	-2 700	-5 926	-6 791	-7 657
Oppsigelser og endring av lisenser	-763	-1 000	-1 000	-1 000
Barnehage				
Strukturendring/demografi: reduksjon med 8 til 7 årsverk i perioden	-2 421	-4 841	-5 446	-6 051
Stab				
Strukturendring: reduksjon av stilling, totalt 1,5 årsverk i perioden	-369	-1 078	-860	-989
Sum tiltak	-7 506	-15 012	-16 888	-18 765
Oppvekst og kultur - demografi justeringer	2020	2021	2022	2023
Demografi skole	-1 800	-5 150	-6 750	-8 700
Demografi barnehage	-3 600	-2 500	-3 600	-3 800

Kommentarene omhandler forslag til rammereduksjoner og håndtering av demografijusteringer.

Avdeling for barn og familie

- 50 prosent merkantil stilling legges ned. Oppgaver flyttes til stab og reduseres gjennom økt digitalisering.
- Effektivisering gjennom bruk av Svar Ut.
- Effekt av prosjektet «Fosterhjem Helgeland»
- Refusjon i forbindelse med fylkesnemdsaker følges opp
- Forventet effektivisering gjennom omlegging av arbeidsprosesser internt og økt grad av tverrfaglig samhandling

Kultur

- Totalt 100 prosent merkantil stilling (kulturskolen og biblioteket) legges ned og oppgaver flyttes til stab.
- Redusert bruk av ekstrahjelp og overtid gjennom endret organisering av større årlige arrangementer.
- Redusere innkjøp av utstyr til kjøkkenet på samfunnshuset

Skole (inkludert justering for demografi 8,7 mill. kr)

- Totalt må driften reduseres fra 5,3 til 17,4 mill. kr i perioden.
- Reduksjon fra 8,0 til 26,4 årsverk. I 2020 utgjør dette 2,5 prosent av de ansatte.
- Det er utviklet en ressursfordelingsmodell som fordeler rammene til den enkelte skole og det er opp til den enkelte skole å justere driften i henhold til ny ramme.

- Det har vært jobbet mye med å effektivisere den driften som ligger utenfor klasserommet, dvs. merkantile ressurser og dataprogrammer og lisenser, men det største bidraget har vært gjort ved å reduserte arealet.

Barnehage (inkludert justering for demografi på 3,6 mill. kr som tas i 2020)

- Rammen for barnehageavdelingen reduseres ut fra nedgang i antall 0-5 åringer i tillegg til det generelle rammenedtrekket. Reduksjonen tilsvarer en nedgang fra 11 årsverk i 2020 til 20 årsverk i 2023. Det vil være utfordrende for avdelingen å iverksette tiltak for å møte dette. Strukturgrep vil være et av eventuelle tiltak, som også vil kunne gi større handlingsrom for å ivareta endringer i barnetallet.

Stab

- Tas ved stillingsreduksjon 60 prosent – 150 prosent i perioden.
- Konsekvensene antas å være små, da digitale løsninger skal bidra til økt effektivisering, men dette skal også ses opp mot økte oppgaver fra de andre avdelingene.
- PPT vil i 2020 bli skjermet for nedtrekk og en større gjennomgang vil bli gjort for å se på ansvar og oppgaver.

NAV Kommune

Tiltak	2020	2021	2022	2023
Redusert behov for økonomisk sosialhjelp unge under 30 år	-200	-400	-477	-554
Redusert behov for økonomisk sosialhjelp flyktninger selvhjulpen introprogram	-216	-431	-431	-431
Redusert behov for økonomisk sosialhjelp unge under 30 år	-200	-400	-477	-554
Sum tiltak	-616	-1 231	-1 385	-1 539

NAV kommune foretar fra høsten 2019 omorganisering av arbeidet med unge under 30 år. Fra januar 2020 vil det nye ungdomsteamet ha 7 medarbeidere øremerket arbeid med målgruppen. Teamet vil ha ansvar for tidlig og tett oppfølging, der målet er å fremme overgang til utdanning og arbeid. Kvalifisering og arbeidsrettet aktivitet vil ha fokus uavhengig av innsatsbehov. Aktivitetsplikten og tiltak i denne sammenheng, skal videreutvikles og følges opp. Det er særlig viktig å utvikle tett og samtidig bistand for unge med særlig behov. Dette for å sikre tjenester og oppfølging på tvers. Samarbeid med helse og utdanning blir særlig viktig.

Gjennom systematisk arbeid forventes det et redusert behov for økonomisk sosialhjelp som skal kunne måles gjennom økt overgang til utdanning og arbeid for målgruppen.

Det forventes redusert behov for økonomisk sosialhjelp knyttet til flyktninger etter endt introduksjonsprogram. Dette gjennom at flere programdeltakere har fått nødvendig kompetanse gjennom deltagelse i programmet. Med bakgrunn i utfordringer knyttet til at mange etter endt introduksjonsprogram ikke kommer over i arbeid eller utdanning er presset på den økonomiske sosialhjelpen fortsatt stort. Forventningene til den samlede effekt av forbedringsarbeidet er derfor satt lavere enn tidligere. Skal utgiftene til økonomisk sosialhjelp reduseres er det fortsatt nødvendig at flere kvalifiseres til arbeid.

Helse og omsorg

Tiltak	2020	2021	2022	2023
Psykisk helse og sosiale tjenester				
Reduksjon 1 årsverk	-700	-700	-700	-700
Reduserte utgifter bevillingskontroll	-80	-80	-80	-80
Institusjoner				
Reduksjon 70 % stilling merkantil	-700	-700	-700	-700
Reduksjon 1 årsverk Ytteren sykehjem	-750	-750	-750	-750
Legetjeneste og samfunnsmedisin				
Reforhandling avtale om legevaktsformidling	-150	-150	-150	-150
Avslutte helserespons LMS	-75	-75	-75	-75
Taksting legevakt	-110	-110	-110	-110
Reforhandlet alternativ godtgjørelse legevakt	-120	-120	-120	-120
Redusere sykehjemslegestilling 5 %	-80	-80	-80	-80
Redusere 0,5 årsverk helsesekretær/sykepleier LMS			-300	-300
Redusere 0,5 årsverk sykehjemslege		-580	-580	-580
Hjemmetjeneste				
2,6 årsverk demenslag	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000
Redusert forbruk variabel lønn (overtid)	-60	-60	-60	-60
Miljøterapeutisk avdeling				
Redusere hvilende natt Gardsbakken	-750	-750	-750	-750
Redusere 1 årsverk Per Persavei	-750	-750	-750	-750
Tildelingskontoret				
Redusere 50 % stilling	-335	-335	-335	-335
Generelt				
Organisasjonsutvikling/omorganisering/digitalisering mv.	-1 182	-8 444	-10 104	-12 065
Sum tiltak	-7 842	-15 684	-17 644	-19 605

Psykisk helse og sosiale tjenester

- Reduksjon 1 årsverk.
- Reduserte utgifter bevillingskontroll: Uproblematisk. Annen systematikk.

Institusjoner

- 0,7 årsverk merkantil. Stillingsinnehaver er pensjonist.
- 1,0 årsverk Ytteren sykehjem: Oppgaver fordeles på andre.

Legetjeneste og samfunnsmedisin

- Reforhandle avtale legevaktsformidling. (m/Træna, Rødøy og Lurøy).
- Avslutte helserespons LTS: Gjelder dagens SMS bestilling for time/resept: innføre annen gratis ordning.
- Taksting på legevakt: Utnytte takstordningen rett.
- Reforhandle alternativ godtgjørelse legevakt: Har en bedre ordning enn avtaleverket. Ble reforhandlet i 2019, Helårseffekt.
- Redusere sykehjemslegestilling med 5 prosent: Rana scorer fra før lavt på sykehjemslege i KOSTRA.
- 2022: Redusere 0,5 årsverk helsesekretær/sykepleier ved LMS
- 2021: Redusere 0,5 årsverk sykehjemslege: Se over.

Hjemmetjeneste

- Redusere demenslaget med 2,6 årsverk: En spesialavdeling i hjemmetjenesten Vest som har 6,35 årsverk og yter tjenester til 16 brukere.
- Redusert forbruk variabel lønn (overtid): Strengere praksis. Vanskelig pga. rekrutteringsproblematikk.

Miljøterapeutisk avdeling

- Redusere med 1 årsverk hvilende nattevakt Gardsbakken: har 4 våkne nattevakter igjen der.
- Redusere med 1 årsverk Per Persaveien.

Tildelingskontoret

- Redusere med 0,5 årsverk. Effektivisere TT-kortordningen + at andre oppgaver fordeles på resterende personell

Generelt

- Organisasjonsutvikling, omorganisering, velferdsteknologi, red. tjenestenivå mv: man vil søke å redusere ant. årsverk ved å hente effekt av omorganisering, bruk av teknologi, stramme inn på tildeling av tjenester: dvs. finne andre måter å levere tjenester på enn i dag samt også å hente ut synergier av omorganisering, evt. samlokalisering. Lykkes man ikke vil det kunne medføre at man må kutte mer i den direkte tjenesteleveransen/kommunens tilbud til brukerne, og blant annet vurdere å legge ned sykehjemsplasser (se videre i økonomiplanperioden). Sykehjemmene utgjør 39,5 prosent av budsjetttrammen til H/O og er blitt skjermet i denne runden, pga. mange utskrivningsklare fra sykehus og demografiutviklingen i kommunen.
- Fra 2021 er rammereduksjonen ytterligere 7,8 mill. kr. Man legger inn en forventning på besparelse vedrørende omorganisering, omstrukturering, innføring av innsatsteam og velferdsteknologi, som nevnt over.
- Det resterende medfører reduksjon i 0,5 årsverk sykehjemslege.

Tekniske tjenester

Tiltak	2020	2021	2022	2023
Byggdrift				
Renhold: Bemanningseffektivisering	-550	-550	-550	-550
Boligforvaltning: Husleieinntektsøkning	-300	-1 600	-1 600	-1 600
Driftsteknikk: Vaktordningavvikling	-600	-600	-600	-600
Driftsteknikk: Tjenesteeffektivisering		-100	-450	-800
Bydrift				
Brann og redning: IUA-inntektsøkning	-100	-100	-100	-100
Brann og redning: Sivildforsvarsoppgave		-150	-150	-150
Park og idrett: Sesongarbeider-/overtidsreduksjon	-121	-400	-400	-500
Moheia fritidspark: Driftseffektivisering	-250	-500	-750	-750
Moheia fritidspark: Vedlikeholdseffektivisering	-100	-200	-300	-300
Moheia fritidspark/Sagbakken: Reklameinntektsøkning		-200	-400	-400
Sagbakken: Tinningsreduksjon	-400	-400	-400	-400
Samferdsel: Beredskapseffektivisering	-200	-200	-200	-200
Samferdsel: Rammereduksjon		-244		-204
Areal og miljø				
Kart og arealplan: Inntektsøkning plan og oppmåling	-130	-259	-316	-374
Byggesak: Inntektsøkning	-100	-200	-200	-200
Sum tiltak	-2 851	-5 703	-6 416	-7 128

Byggdrift

- Renhold: Det er tatt ut effektiviseringsgevinster i 2019 etter samorganisering av renholdstjenesten. Ytterligere effektivisering gjennom naturlig avgang de neste årene.
- Boligforvaltning: Det er fortsatt potensiale for inntektsøkning, deriblant Campus og herunder Babettes. Husleieloven vil forøvrig etterleves.

- Driftsteknikk: Det er mulig å effektivisere vaktordningen. Det vil bli redusert intern service utenom ordinær arbeidstid noe som gir bedre muligheter for planlegging og service innenfor ordinær arbeidstid.
- Driftsteknikk: Det er mulig å effektivisere tjenesten ytterligere for områder som ligger i grenseland til FDV-ansvaret, deriblant kjøp av eksterne tjenester.

Bydrift

- Brann og redning: Tjenesten har tradisjonelt tatt ansvar utover kjernevirksomheten, deriblant Interkommunalt Utvalg mot Akutt forurensing, som kan reduseres i omfang eller økning i inntektene.
- Sivilforsvaret: Oppgaver kan løses av brann noe som vil frigjøre lønnsmidler. Enda større effekt med en eventuell samlokalisering.
- Park/idrett: Reduksjon i omfang og frekvens på klipping av grøntareal. Brann og redning kan stå for vanning av grøntanlegg og trær samt låse og lufte kommunale anlegg.
- Moheia FP: Vakante stillinger på henholdsvis 30 prosent og 50 prosent (fra 2021) med påfølgende vikar-/overtidsbruk vil falle bort ved samordning av driften med Sagbakken.
- Moheia FP: Drifta er effektivisert og har lavere kostnader som et resultat av modernisering og oppgradering av Ranahallen.
- Moheia FP/Sagbakken: Det kan nå hentes inn økte reklameinntekter.
- Moheia FP: Det ansees som tilstrekkelig å brøyte og varme opp Sagbakken stadion i april før fotballsesongen starter.
- Samferdsel: Mindre verkstedbruk/behov og dette kan dekkes gjennom eksisterende vaktordning.
- Samferdsel: Økt ramme i 2019 på 1.941 reduseres to av årene.

Areal og miljø

- Gebyrene økes noe ut over generell lønns og prisvekst, da områdene er godt under selvkost. Dette omfatter kart og arealplan samt byggesak.

Kirkelig Fellesråd

Tiltak	2020	2021	2022	2023
Inntektsøkning fastede graver		-49	-49	-50
Salg av tjenester	-52	-30	-30	-31
Reduksjon i stilling		-225	-264	-300
Reduksjon i leieutgifter - driftsmidler	-100			
Sum tiltak	-152	-304	-343	-381

Vedlegg 4 Nye forslag til investeringer som ikke er prioritert

Oppvekst og kultur

Tiltak	2020	2021	2022	2023
Digitalt kinoanlegg	2 000			
Sum nye investerings tiltak	2 000	-	-	-

Helse og omsorg

Tiltak	2020	2021	2022	2023
Gamle Selfors sykehjem				
- Helsepark, kontor, utleie sykehus?				
Institusjon				
Helseparken: utstyr/nødvendig fornyelse	1 000			
Mjølan sykehjem og Ytteren korttidsavd.: fornye utstyr	1 500			
Sykesignalanlegg Ytteren og Mjølan sykehjem				
Nødvendig oppussing Gruben sykehjem				
Psykisk helse og sosiale tjenester				
Ombygg Tjærahågen til ca 7 utleieboliger (i tilkn. til bem. bolig)				
Ombygging Tjærahågen til 7- 8 boliger m /bemanning				
3 hardbruksboliger (uten bemanning)				
Miljøterapeutisk avdeling				
Utvivelse/nye avlastningstilbud for 6 - 8 plasser				
Nye botilbud med bemanning (22 på venteliste sist i perioden)				
Nye botilbud i tilkn. til bemann botilbud, "satelitter", 14 på venteliste				
Hjemmetjenester				
Samlokaliserte lokaler m/carport leasingbiler				
Aktivitetssenter for eldre				
Legetjenester og samfunnsmedisin				
Nytt legesenter: Utrede				
Sum nye investerings tiltak	2 500	-	-	-

Tekniske tjenester

Tiltak	2020	2021	2022	2023
Oppgradering utearealer skoler og barnehager	2 500	2 500	2 500	
Innsetting nye lysarmaturer boligfelt (kalkyle 30.000)	3 000	3 000	3 000	3 000
Friluftsområde Mjølanstranda	500	1 500		
Turvei Åga-Hauknes		1 200		
Nytt kunstgress Gruben			2 500	
Bru Bordveaven		8 500		
Vei Bordveaven	1 200			
Ny hovedplan vei (kalkyle 51,4 mill. kr)	10 000	10 000	10 000	10 000
Samlokalisering Mjølan			140 000	140 000
Sum nye investeringstiltak	17 200	26 700	158 000	153 000

Vedlegg 5 Nye tiltak og behov drift som ikke er prioritert

Støttetjeneste

Tiltak	2020	2021	2022	2023
3 nye stillinger robotisering/digitalisering	2 500	2 500	2 500	2 500
Sum nye tiltak	2 500	2 500	2 500	2 500

Helse og omsorg

Tiltak	2020	2021	2022	2023
7-8 nye boliger med heldøgns bemanning psykiatri/rus, Tjærahågen			7 500	7 500
ca 7 utleieboliger i tilkn til bem boliger, Tjærahågen (synergieffekt)				
Lavterskel Helseteam psykiatri/rus 1 årsverk	660	660	660	660
2 årsverk psykiatri/rus, bortfall av finans via opptrapp.midler	1 320	1 320	1 320	1 320
24/7-beredskap rus psykisk helse (bestilling utredn KST): usikkert beløp				
Fastlegeutfordringer/heri nytt kommunalt legesenter: Utrede				
Nye boligtilbud (30-36 på venteliste sist i perioden) med og uten bemanning		7 500	7 500	7 500
Avlastning Svalbardgt. for mindreårige (tidl. Gruben bofellesskap)	2 500	2 500	2 500	2 500
Utvidelse avlastningstilbud 6- 8 plasser				
Utvidelse dagaktivitetstilbud Rana arb.sent, (1 årsv bemanning+transport, utstyr)	1 000	1 000	1 000	1 000
Bortfall tilskudd ressurskrevende pasienter som blir over 67år	2 400	3 100	3 100	5 000
Sum nye tiltak	7 880	16 080	23 580	25 480

Tekniske tjenester

Tiltak	2020	2021	2022	2023
Økning beredskapskostnader vintervedlikehold nye avtaler	500	500	500	500
Økning beredskapskostnader vintervedlikehold gamle avtaler	800	800	800	800
Ny hovedplan vei (kalkyle 116,3 mill. kr)	5 000	5 000	5 000	5 000
Friluftsområde Mjølstrand	200	200	200	200
Brann ny tilsynsbil	300			
Brann ny tilsynsbil		500		
Brann ny røykdykkerbil			800	
Nytt WC Årestua	700			
Viltgjerde	500			
Sum nye tiltak	8 000	7 000	7 300	6 500

Kirkelig Fellesråd

Tiltak	2020	2021	2022	2023
Renholdsfunksjoner	640	640	640	640
Administrativ hjelp til menighetsrådene 50% stilling	320	320	320	320
Drift av krematorium	320	640	640	640
Sum nye tiltak	1 280	1 600	1 600	1 600

Vedlegg 6 Handlingsdel kommuneplan

VEKSTKRAFT OG ATTRAKTIVITET			
<i>Slik vil vi ha det (Satsingsområde)</i>	<i>Slik gjør vi det i 2020 -2023 (Strategi)</i>	År	Øk.
Vekst i offentlig og privat virksomhet samt Campus	Støtte nyskaping - flyplass (se Framtidsretta infrastruktur senere)	2020-2023	I
	Støtte nyskaping - sykehus (se Framtidsretta infrastruktur senere)	2020-2023	D
	Støtte nyskaping - batterifabrikk (privat plan og grunnerverv)	2020-2023	D
	Støtte nyskaping - campus (mulighetsstudie og arealbehov)	2020-2023	D
	Støtte nyskaping - studentboliger (reguleringsplan og tomt)	2020-2023	D
	Støtte nyskaping - dypvannskai (se Framtidsretta infrastruktur senere)	2020-2023	I
	Strategisk bruk av RU gjennom enerettsavtale og næringsplan	2020-2023	D
	Utøve aktiv eierstyring i selskaper der kommunen har eiereinteresser	2020-2023	D
Industriby med ren luft og rent vann	Utvikling av gode barnehager, skoler og øvrig kommunalt tjenestetilbud (detaljer kommenteres i budsjett- og økonomiplanen sektorvis)	2020-2023	D/I
	Utvikle kommunen - gang og sykkelveger	2020-2023	D/I
	Utvikle kommunen - kollektivtilbud (busskur m.m. kommunale veger)	2020-2023	D/I
	Utvikle kommunen - luftkvalitet (måleprogram og tiltaksplan)	2020-2023	D/I
Attraktive kulturtilbud og møteplasser for alle	Utvikle kommunen - vannkvalitet (måleprogram og VA-plan)	2020-2023	D/I
	Videreføre byutvikling - Havmannakse (Jernbanepark)	2020-2023	D/I
	Videreføre byutvikling - Moheiatrekant (skole, torg/park og fritidspark)	2020-2023	D/I
	Videreføre byutvikling - friluftsområder og uteområder (spesielt skoler)	2020-2023	D/I
	Støtte vitensenter	2020-2023	D
	Utvikling av kulturkvartalet.	2020-2023	
	Videreføre prosjektet "aktivitetstilbud i Mo aktivitetshus «for målgruppen eldre.	2020-2023	D
	Videreføre biblioteket som sosial møteplass for kunnskap og forståelse.	2020-2023	D
Styrket identitet gjennom satsning på fortrinn og særpreg	Kulturmidler skal sikre mangfold og kvalitet i lag og organisasjonsarbeid.	2020-2023	D
	Prioritere tilskuddsmidler til aktiviteter og arrangement som bidrar til å bygge opp om og styrke kommunens identitet.	2020-2023	D
	Bygge identitet gjennom kultur.	2020-2023	D
	Målretta rekruttering og omdømmebygging internt og i samarbeid med andre.	2020-2023	D
GRØNN OMSTILLING			
Samarbeid med næringsliv om utvikling i grønn retning	Utvikle kommunen - luftkvalitet (måleprogram og tiltaksplan)	2020-2023	D/I
	Utvikle kommunen - miljøfyrtårn (bedriftssertifisering)	2020-2023	D
	Utvikle kommunen - plastreduksjon	2020-2023	D
Bærekraftig utnyttning av fornybare ressurser.	Sikre infrastruktur - fjernvarme og ENØK	2020-2023	D/I
	Undervisningsopplegg i barnehager og skoler kildesortering/søppel som ressurs.	2020-2023	D
Klimavennlige løsninger innen transport, bygg og arealbruk.	Utvikle kommunen - gang og sykkelveger	2020-2023	D/I
	Utvikle kommunen - kollektivtilbud (busskur m.m. kommunale veger)	2020-2023	D/I
	Utvikle kommunen - bygg og bolig/næringsfelt (grønt planfokus)	2020-2023	D/I
	FNs bærekraftsmål som overordna rammeverk for planlegging og utvikling	2020-2023	
	Fortløpende vurdering av EL-biler som tjenestebiler i kommunen.	2020-2023	D
	Iverksetting av ny skolestruktur: Redusert antall kvadratmeter. Renovering/nybygg med mere bærekraftige materialer og lavere livssykluskostnader.	2020-2023	D/I
	Etablering vitensenter med fokus på lokale naturressurser og bærekraftige løsninger.	2020-2023	D
Byutvikling med vekt på grønnstruktur og urbanisering	Videreføre byutvikling - Havmannakse (Jernbanepark)	2020-2023	D/I
	Videreføre byutvikling - Moheiatrekant (skole, torg/park og fritidspark)	2020-2023	D/I
	Videreføre byutvikling - friluftsområder (Klokkerhage og Hauknesodde)	2020-2023	D/I

<i>Slik vil vi ha det (Satsingsområde)</i>	<i>Slik gjør vi det i 2020 -2023 (Strategi)</i>	<i>År</i>	<i>Øk.</i>
LIVSKVALITET OG MESTRING			
Fokus på tidlig innsats og forebygging	Implementere tilbudet «rask psykisk helsehjelp».	2020-2023	D
	Tidlig innsats og forebygging –fokusområde innenfor alle tjenesteområder i sektor for oppvekst og kultur.	2020-2023	D
	Prosjekt helsesøstertjenesten - fokus på barnets første leveår.	2020-2023	D
	Tilbud til familier med overvekt - helsesøstertjenesten.	2020-2023	D
	Aktivitetstilbud i Mo aktivitetshus for målgruppen eldre.	2020-2023	D
	Innsatsteam for hverdagsrehabilitering og personer med demenssykdom.	2020-2023	D
	Pårørendeskoler –demenssykdom.	2020-2023	D
	Fosterhjem på Helgeland- prosjekt.	2019	D
Reduksjon av sosiale ulikheter.	Barnetrygd utenfor sosialstønad.	2020-2023	D
	Satsing på kvalitet i skolen - med formål å redusere og utjevne frafall	2020-2023	
	BUA-utstyrssentral.	2020-2023	D
	Opplevelseskort rettet mot barn og unge.	2020-2023	D
	Fokus på boligsosial handlingsplan og programavtale med Husbanken.	2020-2023	D/I
	Måltrett og koordinert bruk av virkemiddelapparat i boligsosialt arbeid.	2020-2023	D
	Tilvisningsavtaler som virkemiddel.	2020-2023	D
	Gratis skolemat -prøveprosjekt	2020	D
God integrering, økt deltakelse og egeninnsats.	Prosjektet Helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier. NAV (HOLF prosjekt.)	2019	D
	Økt lån boligstøtte (Husbanken)		
	Bedre samarbeid og synergier integreringsarbeid	2020-2023	D
	Kommunen som praksisarena.	2020-2023	D
	Fact team – fleksibelt aktivt oppsøkende behandlingsteam for personer med lang-varige og sammensatte tjenestebehov innenfor rus -/psykisk helse (sykehus og kommune).	2020-2023	D
	IPS –individuell jobbstøtte. Prosjekt for å hjelpe personer med psykiske lidelser-/og eller rus problemer ut i ordinært lønnet arbeid. (NAV, kommune, sykehus).	2020-2023	D
	FOYER boliger.	2020-2023	
	Tilbakemeldingsverktøyet FIT (feedback informerte tjenester) brukermidvirkning- og tilbakemeldingsverktøy helse –og sosiale tjenester.	2019-2022	D
Helsefremmende kommunale tjenester.	Plan for habilitering og rehabilitering. Vedtas ultimo 2019.	2020-2023	
	Hverdagsrehabilitering/hverdagsmestring	2020-2023	D
	Helsefremmende barnehager og skoler	2020-2023	D
	Styrke folkehelse - idrettsanlegg	2020-2023	D
	Styrke folkehelse - tur og skiløyper	2020-2023	D
	Styrke folkehelse - gang og sykkelveger	2020-2023	D
	Styrke folkehelse - friluftsområder	2020-2023	D
FREMTIDSRETTET INFRASTRUKTUR			
Regionalt logistikkknutepunkt med stor flyplass	Støtte nyskaping - flyplass (regulering, grunnnerv og investering)	2020-2023	D/I
	Støtte nyskaping - dypvannskai	2020-2023	I
	Støtte nyskaping - FV12 Bustneslia (tunnel)	2020-2023	I
	Støtte nyskaping - E6 Mo i Rana (kommunedelplan)	2020-2023	D/I
Fortsatt tyngdepunkt for sykehusdrift i regionen	Støtte nyskaping - sykehus (saksutredninger og tomter)	2020-2023	D/I
Verdibevarende vedlikehold av bygg, veier og anlegg	Sikre infrastruktur - vedlikeholdsetterslep (veghovedplan, bygganalyse, hovedplan vann og hovedplan avløp og vannmiljø)	2020-2023	D/I
Digitalisering, velferdsteknologi og innovasjon	Realisere sektorvise IKT-strategier -prosjekter innenfor rammen av digitaliseringsstrategien.	2020-2023	D/I
	Styrking av IKT – infrastruktur.	2020-2023	D/I
	Styrke kompetanse på innovasjon i offentlig sektor.	2020-2023	D
	Ta i bruk digitale trygghetsalarmer med sensorteknologi og andre velferds-teknologiske løsninger.	2020-2023	D/I
	Digi- løft i skolen.	2020-2023	D/I
	Digitalisere alle administrative arbeids- prosesser som er mulig.	2020-2023	D/I
	Tilrettelegge for samskaping.	2019-2022	
	Ny tjenesteportal -nettside mv.	2020-2021	
	Støtte nyskaping - ebyggesak	2020-2023	D/I

Vedlegg 7 Utvalgte nøkkeltall for 2018 kommunene i KG 13

	Kommune	Netto lånegjeld ↓	Netto driftsresultat	Disposisjonsfond	Bruk av lån, netto	Overføring fra driftsregnskapet	
1	0235 Ullensaker	143,0	-0,9	6,0	99,8	-	Antall: 17 kommuner, andel: 34,0 prosent
2	1502 Molde	136,0	1,2	7,0	122,4	0,4	
3	0230 Lørenskog	123,1	3,4	6,8	65,2	16,6	
4	1902 Tromsø	122,7	-1,1	3,6	50,7	-	
5	1247 Askøy	122,3	-0,3	5,7	83,7	1,9	
6	0427 Elverum	120,0	0,1	1,0	79,1	-	
7	0213 Ski	118,6	1,0	8,3	77,5	-	
8	1903 Harstad	118,5	4,1	11,4	66,4	-	
9	1505 Kristiansund	114,0	-0,9	0,1	70,2	0,5	
10	0101 Halden	105,2	3,7	1,0	89,0	-	
11	1804 Bodø	105,1	0,6	7,2	82,5	2,1	
12	0906 Arendal	104,7	1,8	4,7	134,1	6,4	
13	1001 Kristiansand	103,3	2,0	13,8	45,1	2,7	
14	0602 Drammen	102,9	3,8	27,7	82,3	11,7	
15	5035 Stjørdal	100,8	3,1	6,3	89,9	-	
16	0412 Ringsaker	100,7	1,4	26,9	75,7	0,4	
17	0805 Porsgrunn	100,0	0,7	5,4	85,5	6,0	
18	0701 Horten	98,2	2,9	9,2	75,4	3,1	Antall: 21 kommuner, andel: 42,9 prosent
19	1246 Fjell	95,7	-3,3	6,3	96,5	0,1	
20	5004 Steinkjer	95,6	2,1	8,8	91,4	0,3	
21	0237 Eidsvoll	93,4	0,6	19,5	88,3	1,5	
22	1504 Ålesund	92,9	0,9	0,9	69,3	6,6	
23	0501 Lillehammer	91,5	1,2	7,0	55,2	-	
24	0106 Fredrikstad	90,6	0,4	8,7	78,5	2,6	
25	0220 Asker	90,3	3,8	23,0	30,2	4,0	
26	1102 Sandnes	88,7	3,0	14,7	95,9	9,7	
27	0625 Nedre Eiker	86,5	2,7	4,3	102,8	1,4	
28	0403 Hamar	86,0	3,2	15,9	72,3	13,8	
29	1124 Sola	84,5	3,8	13,0	33,6	15,8	
30	0626 Lier	84,0	2,3	6,6	83,6	9,0	
31	0704 Tønsberg	82,3	0,8	4,5	82,8	-	
32	0605 Ringerike	80,0	1,0	7,7	101,4	4,0	
33	0105 Sarpsborg	79,9	1,5	10,4	81,1	5,6	
34	0604 Kongsberg	79,2	1,8	3,9	157,4	2,8	
35	0806 Skien	79,1	2,0	10,0	68,6	0,8	
36	0104 Moss	77,5	1,7	12,1	77,6	6,1	
37	0217 Oppegård	77,4	1,0	13,5	76,8	1,1	
38	1833 Rana	75,0	5,5	16,7	55,5	21,8	
39	1106 Haugesund	71,3	2,9	7,4	64,5	9,7	Antall: 9 kommuner, andel: 18,4 prosent
40	0231 Skedsmo	70,5	0,7	11,7	74,2	5,0	
41	0233 Nittedal	69,8	2,0	17,0	108,0	-	
42	0904 Grimstad	69,6	0,2	9,7	78,8	-	
43	0502 Gjøvik	59,4	0,8	15,9	100,1	3,4	
44	0219 Bærum	58,9	5,3	31,8	52,4	22,2	
45	1149 Karmøy	58,6	2,6	11,3	54,8	9,4	
46	0710 Sandefjord	27,9	4,2	17,8	31,3	27,9	
47	0627 Røyken	26,9	0,8	6,6	33,7	20,6	
	0709 Larvik	.	.	.	.	.	
	0722 Nøtterøy	.	.	.	.	.	

Vedlegg 8 KØB prosjektet

Rana kommune inngikk våren 2016 forskningssamarbeid med Nord Universitet med tanke på å utvikle modellen for kommunal økonomisk bærekraft. Fylkesmannen i Nordland er med å finansiere prosjektet.

Prosjektet er nå i en fase med formidling og omdømmebygging. Det har vært forholdsvis stor interesse for prosjektet og interessen ser ut for å være økende, både i Norge og i utlandet. Ny kommunelov har skissert krav om handlingsregler og langsiktig økonomisk planlegging. Viktige begreper er handlingsevne, handlingsrom, finansielle måltall og bærekraft – noe som forankrer KØB-arbeidet nasjonalt. Den nye kommuneloven har bidratt til å øke interessen for KØB og KØB-prosjektet i Rana (Rana-modellen).

Det har vært forholdsvis høy aktivitet i prosjektet og her nevnes spesielt:

- Handelshøgskolen Nord Universitet (HHN) v/Levi Gårseth-Nesbakk vil høsten 2019 gi ut en fagbok, «trender og utfordringer i regnskap og revisjon». To kapitler i boken omhandler Kommunal økonomisk bærekraft og er en videreføring av vårt prosjektarbeid. Titlene er henholdsvis «Kommunelovens krav til økonomisk bærekraft – hvordan ivaretar kommuneregnskapet en måling av økonomisk bærekraft?» og «Kartlegging av erfaringer og synspunkter på økonomisk bærekraft».
- Prosjektet har våren 2019 utarbeidet informasjonsfolder for KØB-modellen. Folderen kan også benyttes som plakater. Folderen er delt ut i ulike sammenhenger til en rekke kommuner og andre interessenter.
- Det er utviklet et verktøy for KØB-modellen. Verktøyet kan benyttes av alle kommuner i Norge for å vise KØB for ønsket kommune eller kommunegruppe. Verktøyet kan også benyttes til å simulere KØB for økonomiplanperiode på 3 år fremover. Verktøyet er sendt til en rekke kommuner og andre. Blant annet har Kommunalbanken brukt verktøyet i forbindelse med sine nettverksmøter.
- Vi har samarbeidet med Bodø kommune med tanke på fellestrekk og videre samarbeid, herunder utvidelse i R6-gruppen på KØB-området.
- Ordfører Geir Waage og Kommunaldirektør for stab/støtte Hege Nygård foreleste om KØB for ROBEX-nettverket i januar 2019. Forelesningene har blitt svært godt mottatt og Rana kommune har i etterkant fått forespørsler fra andre kommuner vedrørende KØB-arbeidet.
- Prosjektlederen ved HHN Levi Gårseth-Nesbakk og prosjektleder Magne Arild Damsgård foreleste om KØB-prosjektet og KØB-modellen i økonominettverket i Nordland i mai 2019. Begge har i etterkant fått flere henvendelser, både fra kommuner og andre.
- Levi Gårseth-Nesbakk har skrevet artikkel om prosjektet i bladet Revisjon og regnskap.
- Magne Arild Damsgård har skrevet 2 kronikker i Kommunal Rapport.
- Magne Arild Damsgård har sammen med Elena Dybtsyna ved HHN, presentert prosjektet og modellen i Brussel i forbindelse med Innovative Small and Medium Cities i juni 2019. Det var i alt 26 byer i Europa som deltok og Rana var eneste by fra Norge. Modellen og verktøyet vakte stor interesse og det har i ettertid vært interesse for samarbeid på tvers av landegrensene. Det er foreløpig ikke søkt om midler for oppstart av et slikt samarbeid selv om det er ytre ønske om slikt samarbeid, blant annet med Oulo i Finland.
- Det er våren 2019 levert inn en masteroppgave ved NTNU Handelshøgskolen som en del av prosjektarbeidet – Handlingsregler i Norske kommuner – overholdelse, design og effekt.

Prosjektet videre utvikling vil bli diskutert i løpet av høsten 2019, men er tidligere planlagt avsluttet sommeren 2020. Da vil også en doktorgradsstipendiat levere sin doktorgradsavhandling om emnet.

Vedlegg 9 Skattelegging av vannkraftverk

Boks 2.1 Oppsummering av utvalgets anbefalinger

Utvalget har følgende vurderinger av og forslag for skatter, konsesjonskraft og konsesjonsavgift:

Grunnrenteskatt:

- Grunnrenteskatten er en hensiktsmessig skatteform som bør videreføres for vannkraft.
- Med sikkerhet for full verdi av investeringsfradragene skal friinntektsrenten være en risikofri rente. Utvalget har ulike tilrådninger når det gjelder fastsetting av den risikofrie friinntektsrenten.
 - Utvalgets flertall, medlemmene *Folkvord, Havnes, Rattsø og Schreiner*, mener at friinntektsrenten fortsatt bør settes lik en gjennomsnittlig rente på 12 måneders statskasseveksler som oppdateres årlig. Etter disse medlemmenes vurdering bør det ikke være noe påslag på den risikofrie renten som reflekterer en likviditetspremie eller andre forhold.
 - Utvalgets mindretall, medlemmene *Kaarbø, Møland og Sanderud*, mener at den risikofrie renten bør reflektere de lange avskrivningstidene, enten ved at renten på 10 årig statsobligasjon brukes, eller ved at renten på 12 måneders statskasseveksel med påslag for gjennomsnittlig differanse mellom 12 måneders statskasseveksel og 10 årig statsobligasjon brukes. Friinntektsrenten bør justeres årlig. Videre bør det være et påslag fordi fremtidige skattefradrag vil være mindre omsettelige enn statspapirer. Påslaget skal ikke inkludere selskapsrisiko og skal derfor være lavere enn kredittpremien for kraftobligasjoner.
- Grunnrenteskatten for vannkraft bør fortsatt være en periodisert overskuddsskatt.
- Nedre grense for grunnrenteskatt reduseres fra 10 000 kVA til 1 500 kVA.
- Det klargjøres i skatteloven at kraftforetakene får fullt fradrag i grunnrenteskatten for skattemessig gjenstående verdi og andre utgifter i de tilfeller kraftverk stenges ned.

- Inntekter fra salg av opprinnelsesgarantier tilknyttet vannkraft inkluderes i grunnlaget for grunnrenteskatt.
- Ved oppfølgingen av utvalgets forslag bør det vurderes nærmere om det er hensiktsmessig å gå over til å beregne grunnrenteskatt på selskapsnivå fremfor på kraftverksnivå, og eventuelt på hvilket tidspunkt en slik omlegging er hensiktsmessig.

Eiendomsskatt og formuesskatt:

- Reglene om eiendomsskatt på vannkraftanlegg bør samsvare mer med de generelle reglene om eiendomsskatt på næringseiendom. Produksjonsutstyr, produksjonsinstallasjoner og fallrettigheter skal ikke lenger inngå i grunnlaget for eiendomsskatt på vannkraftanlegg.
- Grunnlaget for eiendomsskatt for vannkraftanlegg verdsettes til skattemessig verdi. Verdsettelsesmetoden for stor og liten vannkraft blir da den samme.
- Formuesskattegrunnlaget for vannkraftanlegg skal svare til skattemessig verdi av driftsmidlene, inkludert produksjonsutstyr, produksjonsinstallasjoner og fallrettigheter.

Konsesjonskraft og konsesjonsavgift:

- Konsesjonskraftordningen, som historisk skulle sikre kommunene tilgang til rimelig kraft, avvikles.
- Konsesjonsavgiften, som historisk skulle kompensere for skader og ulemper og sikre det offentlige en andel av verdiene, avvikles.
- Fordelingshensyn og behovet for overgangsordninger bør vurderes nærmere.

Naturressursskatt:

- Ved oppfølgingen av utvalgets arbeid bør det vurderes om det er hensiktsmessig å endre grensen for naturressursskatt, jf. utvalgets forslag til reduksjon av nedre grense i grunnrenteskatten.

Velkommen til Rana kommune

Nyheter og kunngjøringer

Frister Høringer Nyheter Offentlig ettersyn
Pressemeldinger Sosiale medier

Selvbetjening / Kontakt oss

Beredskap Foreningsregister Gebyrer Kart
Ledige stillinger Postlister Profilhåndbok
Skjema Vakttelefoner

Barn, familie og skole

Barnehage Barnevern Familietjenesten
Helseyskepleier Jordmor Logopedtjenesten PPT
SFO Skole Skolerute SLT Trygg oppvekst
Voksenopplæring

Kultur, idrett og fritid

Moheia Bad/fritidspark Kino Bibliotek
Kulturskole Idrett Fritidsavdeling Friluftsliv
Priser Tur/skiløyper Tilskuddsmidler

Helse og sosial

Fastlege Flyktninger Folkehelse
Funksjonshemmede Fysioterapi Krisesenter
Legevakt Psykisk helse Rehabilitering Rus
Økonomisk hjelp

Omsorg

Omsorgskontor/tildelingskontor Botilbud
Demensteam Helsetjenester i hjemmet Hjelp i
hjemmet Kreftomsorg Møteplasser
Sykehjem

Bolig og eiendom

Botilbud Bostøtte Byggesak Drikkevann
Gravemelding Kart Planbestemmelser
Reguleringsplaner Situasjonsskart Startlån
Vannmåler

Brann og feiing

Nød alarmering 110 Akutt forurensning
Beredskap Branntilsyn Feiling og tilsyn Kurs
og kompetanse Restverdiredning.

Vei og trafikk

Gravemelding Motorferdsel i utmark
Parkering Tilskudd private veier
Trafikksikkerhet Veivedlikehold

Natur, miljø og avfall

Forurensning Klima Motorferdsel i utmark
Ranfjorden Ranelva HAF Renovasjon

Skatt og kommunale krav

A-ordningen Arbeidsgiverkontroll e-faktura/
Autogiro Eiendomsskatt Endring av
skattekort/kontonr Skatte/MVA-attest

Næring, Jordbruk, skogbruk, utmark

Bevillinger Erstatning Jakt/fiske
Jegerprøven Konsesjon Kraft
Næringsutvikling Skogfond Snarefangst
Tilskudd Vilt påkjørsel

Politikk og administrasjon

**Politisk representasjon,
Møteplan og saksdokumenter**

Postlister og arkiv

Fakta om Rana

Jobb i Rana kommune

Innkjøp, Priser og gebyrer
Organisasjon Beredskap

Valg
Møter på nett - Innbyggerinitiativ

Enheter og ansatte

Planer, budsjett og regnskap

Profilhåndbok